

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANABİLİM DALI



**ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞTE VE DEMOKRAT
PARTİ DÖNEMİNDE ELAZIĞ'DA SİYASİ HAYAT VE
ŞAHSİYETLER (1945-1960)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Rahmi DOĞANAY

HAZIRLAYAN
Seda GÜRSEL

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANABİLİM DALI

**Çok Partili Hayata Geçişte ve Demokrat Parti Döneminde Elazığ'da Siyasi Hayat
ve Şahsiyetler (1945- 1960)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Rahmi DOĞANAY

HAZIRLAYAN
Seda GÜRSEL

Jürimiz, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr.Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Çok Partili Hayata Geçişte ve Demokrat Parti Döneminde Elazığ'da Siyasi Hayat ve Şahsiyetler (1945-1960)****Seda GÜRSEL****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Tarih Anabilim Dalı****Elazığ-2018; Sayfa: VIII+102**

Çok Partili hayata geçiş ile başlayan Araştırmamızın temelini Elazığ ilinin Siyasi Hayatı oluşturmaktadır. Elazığ, Harput'un altında ovada kurulan bir yerleşim merkezidir. Harput Elazığ'ın Eski yerleşim merkezi iken günümüze gelindiğinde kültür ve turizm merkezi olmuştur. Şehir tarihinde büyüklü küçüklü birçok siyasi kuruluşa ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyet döneminde ise Elazığ ismini alan şehirde siyasi hayat çok partili hayata geçiş ve çok partili hayatın getirdiği yeni partiler ile siyasi canlılığını korumuştur. Yeni kurulan partilerden biri de Demokrat Partidir.

Türkiye ile birlikte çok partili seçimlere giden Elazığ'da Demokrat Parti 1946 genel seçimlerine girmiştir. Fakat seçimi CHP kazanmıştır. Elazığ'a 1950 seçimleri ile gelen Demokrat Parti, 1954 seçimleri ile yerleşmiştir. Ama DP'li hayat il de uzun sürmemiş ve 57 seçimlerinde Elazığ tekrar CHP'yi seçmiştir. Elazığ'ın siyasi hayatı seçimler ile sınırlı kalmamış ve devlet büyüklerinin şehre ziyaretleri de olmuştur.1960 yılında ise DP iktidardan düşürülmüştür. Adı darbe olan bu olay ile Türkiye ve Elazığ yeni bir siyasi döneme girmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çok Partili Hayat, DP, CHP, Elazığ'da Siyasi Hayat.

ABSTRACT

Master's Thesis

**Political Life and Personalities in Elazığ in the Period of Transition to Multiparty
Life and Demokrat (democrat) Party (1945-1960)**

Seda GÜRSEL

Fırat University

Institute of Social Sciences

Department of History

Elazığ-2018; Pages: VIII+102

The foundation of our research constitutes the Political Life of Elazığ which started with the transition of the multiparty life. Elazığ is a settlement which established under the lowland of Harput. While Harput was the old settlement center of Elazığ, it became a center of culture and tourism nowadays. In history, City has been host to many large and small political organizations. During the Republican era, political life in the city, which took the name of Elazığ, protected its political vitality with the multiparty passion and the new parties brought about by multiparty life. One of the newly formed parties is the Demokrat Party.

Demokrat Party has joined the general elections in 1946 with leading to multiparty elections in Elazığ along with Turkey. But the CHP won the election. The Democratic Party, which came to Elazığ in 1950 elections, settled to the city with the 1954 elections. But life with DP did not last long in the city and Elazığ chose CHP again in 57 elections. Elazığ's political life was not limited with the elections and Statesmen also visited the city. In 1960, the DP was reduced from the government. Name of the event is stroke that Turkey and Elazığ has entered a new political era.

Keywords: Multiparty Life, DP, CHP, Political Life in Elazığ.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖNSÖZ.....	VI
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ VE DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU	4
1.1. Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Nedenler.....	4
1.2. Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Nedenler	8
1.3. CHP İçinde Muhalefet.....	9
1.4. Dörtlü Takrir	10
1.5. Demokrat Parti'nin Kuruluşu.....	12
1.6. Demokrat Parti'nin Gelişmesi ve Cumhuriyet Halk Partisi.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇOK PARTİLİ SEÇİMLER VE ELAZIĞ'DA SİYASİ HAYAT	18
2.1. 1946 belediye seçimleri.....	18
2.1.1. Elâzığ'da Belediye Seçimleri	19
2.2. 1946 Erken Genel Seçimleri	20
2.2.1. Genel Seçimlerde Elazığ	21
2.3. TBMM'de Demokrat Parti.....	24
2.4. Demokrat Parti'nin Birinci Kurultayı	26
2.5. 1947 Seçimleri ve Sonrası.....	27
2.6. Demokrat Parti İktidar Yolunda.....	29
2.7. 1950 Yılı Seçimleri	30
2.7.1. Elâzığ'da 1950 Yılı Seçimleri	32
2.7.2. 1950 Seçimlerinden Sonra Elazığ'da Siyasi Hayat.....	36
2.8. 1954 Seçimleri	38
2.8.1. 1954 seçimlerinden Sonra Elazığ'da Siyasi Hayat.....	42
2.9. 1957 Seçimleri	46
2.9.1. 1957 Seçimlerinden Sonra Elazığ'da Siyasi Hayat	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ELAZIĞ'IN SİYASİ ŞAHSİYETLERİ (1945-1960).....	54
3.1. Elâzığ Milletvekilleri	54
3.1.1. VII. Yasama Dönemi (1943- 1945).....	54
3.1.2. VIII. Yasama dönemi (1946-1950)	55
3.1.3. IX. Yasama Dönemi (1950- 1954)	58
3.1.4. X. Yasama Dönemi (1954- 1957)	60
3.1.5. XI. Yasama Dönemi (1957- 1960)	62
3.2. Elazığ Milletvekillerinin Meclis çalışmaları	65
3.3. Elazığ Valileri	70
3.4. Elâzığ Belediye Başkanları	73
SONUÇ	77
BİBLİYOGRAFYA	79
EKLER	84
Ek 1. Orjinallik Raporu	84
Ek 2. Gazete Örnekleri	85
ÖZ GEÇMİŞ	102

ÖN SÖZ

Çok partili hayata geçilmesi ile Türk siyasi hayatında yeni bir dönem başlamıştır. Fakat bütün tarihi olayları hazırlayan bir takım temeller olduğu gibi, bu durumu da hazırlayan bazı temeller vardır. Çok partili hayata geçişin temelindeki kavram halktır. Halkın tek parti iktidarından bıkmış olmasıdır. Bıkkınlığın altında yatan etkenler ise, ekonomik durumun kötüleşmesi, pahalılık, karaborsacılık, tefecilik gibi faktörlerdir. Bu sıkıntıların yaşanmasında önemli sebep İkinci Dünya savaşıdır. II. Dünya savaşı sonrasında Soğuk Savaş döneminin başlaması ve iki süper gücün dünya siyasetinde etkin rol oynamaya başlamaları, Türkiye'nin bu savaşta tutmak istediği safın Batı (ABD) olması da çok partili siyasal düzene geçilmesini gerekli kılmıştır. Türk siyasi hayatını değiştiren bu gibi sebeplerin yanında, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Varlık Vergisi de gidişatı tetikleyen gelişmeler olmuştur. Mecliste CHP içinde bazı kişiler, bu yeni kanunları tepki ile karşılamış ve Demokrat Parti adında yeni bir parti kurmuşlardır. Parti'nin kuruluşu ile birlikte mecliste ciddi muhalefet hareketi doğmuştur. Demokrat Parti kuruluşundan sonra kısa sürede gelişerek siyasi arenada yerini almıştır. 1950 seçimleri ile iktidara gelmiş ve tek parti iktidarı son bulmuştur.

Çalışmamızda Türkiye'nin bu geçiş sürecine ve sonrasına bir de Doğu'nun nadir köşesinde yer alan Elazığ ilinin penceresinden bakarak, bu yenilik ve yeniliğin getirileri Elazığ açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Siyasi tarihi boyunca siyaseten sabit bir tarafta kalmamış ve çıkarına göre davranmıştır. Desteklediği siyasi yapı haksızlık yaptığı takdirde tepkisini sandıkta göstermeyi bilmiştir. Dolayısıyla siyasi katılım kültürüne sahip olan il, yeni siyasi düzenin getirilerine de uyum sağlayabilmiştir. Elazığ siyasetine yön veren şahsiyetlere baktığımızda, bunların genel olarak avukat ve asker kökenli kişiler olduklarını görürüz. Demokrat Parti ile çiftçi ve tüccar kesiminden de siyasete girenler olmuş fakat bunlar sınırlı sayıda kalmıştır.

Üç ana bölüm ve bir de girişten oluşan çalışmamızda, Giriş kısmında Elazığ ili hakkında genel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde çok partili hayata geçişin iç ve dış nedenleri ve Demokrat Parti'nin kuruluşu ele alınmıştır. İkinci Bölümde ise Demokrat Partili seçimler ele alınmıştır. 1946 ve 1950 seçimlerinden başlayarak, 1960 yılına kadar olan seçimler ve Parti iktidarında ki Elazığ'ın siyasi hayatını anlatmaya çalıştık.

Üçüncü bölümde geldiğimizde Elazığ'ın siyasi şahsiyetleri ele alınmıştır. Siyasete yön veren Milletvekilleri, valiler, belediye başkanlarının biyografileri verilerek şehrin siyasi şahsiyetleri tanıtılmaya çalışılmıştır. Şahsiyetlerin tanıtılması ile çalışma sonlandırılmıştır. Çalışmada şehrin siyasi hayatı ve siyasi hayatın başrolleri anlatılarak Elazığ ilinin siyasi hayatı anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmada siyasi hayatı takip edeceğimiz tek kaynağımız gazeteler olmuş ve Elazığ'ın siyaseti gazetelerden takip edilmiştir. Sonuç ile çalışmamız sonlandırılmıştır.

Çalışmada değerli görüşleriyle yol gösteren ve her konuda yardımını esirgemeyen Danışman Hocam Prof. Dr. Rahmi Doğanay'a teşekkürlerimi sunarım.

ELAZIĞ-2018

Seda GÜRSEL



KISALTMALAR

- a. g. e.** : Adı geçen eser
a. g. m. : Adı geçen makale
C. : Cilt
D. : Dönem
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
CMP : Cumhuriyetçi Millet Partisi
DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi
DP : Demokrat Parti
MKP : Milli Kalkınma Partisi
MP : Millet Partisi
s. : Sayfa
S. : Sayı
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Çok partili hayata geçişte ve demokrat parti döneminde Elâzığ ismini taşıyan çalışmamıza başlamadan önce konumuzun temelini teşkil eden Elazığ ili hakkında bilgi vermemiz gerekmektedir. Çünkü konunun geçtiği mekânı tanımadan konuyu teşkil eden zamanı anlayamayız. Yani mekânda zaman ise önce mekân diyerek, bu bölümde Elazığ ili hakkında bilgi verme yoluna koyulduk.

Elazığ ilinin tarihine bakıldığında, 19.Yüzyılda kurulmuş, tarihi çok eski olmayan bir şehir olarak görülür. Ama halk arasında yukarı şehir olarak tanımlanan Harput önemli bir yerleşim merkezi olarak ilk çağlardan beri bilinir. Halk arasında Harput'a yukarı şehir denilmesinin nedeni Elazığ'ın 9 km kuzeyinde stratejik öneme sahip sarp kayalıkların üzerinde kurulmuş olmasıdır.¹ Coğrafi konum olarak, Harput Doğu Anadolu Bölgesi'nin yukarı Fırat Bölümü'nde, Elazığ ovası ile Uluova'nın kuzeyinde yer almaktadır. Harput, çevresine göre 500- 700 metrelik yükselti farkıyla görüş mesafesi oldukça geniş, çevreye hâkim bir özelliktedir. Bu yönüyle bir açık hava müzesi görünümünde olan Harput hemen her dönemden kalma tarihi eserleri barındırması bakımından önemlidir.²

Harput ve çevresi ilginç coğrafi konumu nedeniyle arkeolojik açıdan da önemli bir alandır. Fırat nehri bir yandan bölgeyi ikiye bölerken diğer taraftan da Suriye ve Mezopotamya ile ilişkisini sağlamıştır. Ulaşım faaliyetleri bakımından konumuna bakıldığında çok önemli yollar üzerinde bulunması nedeniyle ticaret kervanlarının faaliyetlerine imkân vermesi, yöreyi önemli bir kavşak haline getirmiştir. Örneğin, eski çağlarda Ninova'yı Karadeniz'e bağlayan yol, Harput'un kontrol ettiği bu sahadan geçmektedir. Harput ticaret faaliyetlerinin geçiş noktalarında bulunması bakımından da önemlidir.³

Harput'un tarihine baktığımız zaman ise, tarih içinde birçok isimlerle anılan Harput çeşitli uygarlıkların merkezi olmuştur. M.Ö.4000 ve 3000'li yıllarda Subarlar bu çevrede yaşamışlar daha sonra bölge Hititler ve Urartuların hâkimiyetine girmiştir.

¹ Ünal Taşkın, “Cumhuriyetin ilk yıllarında Elazığ (1925-1930), Tarihten günümüze Elazığ uluslararası kongresi, Ankara 2015, s.232.

² Mustafa Taner Şengün, “ Harput'un coğrafyası ”, Sevdamız Harput, S.1, Y.1, Nisan 2018,s.27.

³ Yüksel Arslantaş, “Harput Tarihi Üzerine Notlar”, sevdamız Harput, S.1, Y.1, Nisan 2018, s.32.

Harput M.S.1. Yüzyıldan 7. Yüzyıla kadar Roma hâkimiyetinde kalmış 7. Yüzyılda HZ. Ömer'in halifeliği döneminde Arap orduları tarafından ele geçirilmiştir.⁴

1071 de Anadolu'nun fethiyle başlayan dönemde bölgenin Türkleşmesine önem verilmiştir. Kısa süreliğine Çubukoğulları, sonrasında ise Artukoğulları hâkimiyetine girmiştir. Artuklular ve Artuklu emirlerinden Belek, Harput tarihinde önemli bir yer tutar. Harput kalesinde tutuklu bulunan Kudüs kralı, Urfa kontu, Birecik senyörü ile diğerlerini kurtarmak için haçlı kuvvetlerinin geldiğini haber alan Belek, Harput önlerinde belirmiş ve şiddetli hücumlarla ve hisarın altında açtırılan bir lağım üzerine büyük bir burcun yıkılmasından istifade ederek kaleye girmiş ve kaleyi zapt etmiştir.⁵

Anadolu Selçuklu Hükümdarı Keykubat döneminde Anadolu Selçuklu Hâkimiyetine girmiştir. Böylece Harput ve idaresinde bulunan yedi kale de Selçukluların idaresine geçmiştir.⁶ Bu devirde Harput bir Subaşı tarafından idare edilmiştir. Selçuklu sultanı 1243 Köseadağ Savaşın'dan sonra Anadolu Moğol saldırısına maruz kalınca, Harput ve çevresi de Moğol hâkimiyeti altına girmiştir. Selçuklu devletinin çökmesi üzerine Harput XIV. yüzyılın ortalarına kadar İlhanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Sonrasında Harput Dulkadiroğulları hâkimiyetine girmişse de bir süre sonra Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan tarafından ele geçirilmiştir. Uzun Hasan tarafından Harput önemli bir merkez olarak görülmüş ve Harput kalesini tamir ettirilmiştir. Bir dönem ülkede yaşanan boşluktan faydalanan Şah İsmail, Harput'u ele geçirmiştir. Safevilerin Harput'taki hâkimiyeti 1516 yılına kadar sürmüştür.⁷

1516 yılında Diyarbakır'ın Safevilerin elinden kurtarılması sonrasında Malatya, Urfa, Ergani, Divriği ve Siverek Osmanlı idaresine geçerken, 26 Mart 1516 tarihinde Harput Osmanlı İdaresine girmiştir. Harput Osmanlı Taşra idaresinin temel birimlerinden olan "Sancak" statüsüyle Diyarbakır beylerbeyliğine bağlanmıştır. Harput, idari-askeri açıdan bir sancak olmakla birlikte, idari bakımdan ise kaza statüsünü almıştır.⁸ Bu devirde Harput halkı bütün yurdun halkı gibi refah içinde yaşamıştır. Ancak Celali İsyanları ile birlikte devletin ekonomik durumunun bozulması,

⁴ Salih Akyel, "XIX. Yüzyılda Harput sancağının demografik yapısı üzerine bir değerlendirme", TAD, C.34/S.57,2015, s. 201.

⁵ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, İstanbul 1958,C.1, s.112.

⁶ İshak Sunguroğlu, *Harput Yollarında*, İstanbul 1958,C.1,s.106.

⁷ Ahmet Halaçoğlu, "Elazığ", DİA, İstanbul 1994,C.10, s.551.

⁸ Enver Çakar, "Harput'un Osmanlı İdaresine Geçişinin Beş yüzüncü yılı", Sevdamız Harput, S.1, Y.1, Nisan 2018, s.17.

Harput'u da etkilemiş ve nüfusunda azalma olmuştur.⁹ Harput bu dönemde bugünkü metropol şehirler gibi çok dinli ve çok uluslu bir yapıdadır. Buna rağmen barış ve huzurun hâkim olduğu bir şehirdir. Keza bu durum bugün için de geçerlidir.

1850'lerde Harput'tan Ovaya inmeye başlayan şehir, Sultan Abdülaziz'e ithafen Ma'mûratülaziz adını almıştır. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, tüm yurttaki seferberlik ilan edildiği gibi Harput'ta da seferberlik ilan edilmiş ve Harput'tan birçok genç savaşa katılmıştır. Harput Milli mücadele yıllarında düşman işgaline uğramayan şehirlerden biridir. Bu yıllar da ortaya Ali Galip Olayı çıkmıştır. Ali Galip, 4 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi'ni dağıtmak, Mustafa Kemal'i yakalayarak İstanbul'a teslim etmek amacıyla, Damat Ferit Paşa Tarafından Ma'mûretülaziz valiliğine getirilmiştir. Ali Galip adamlarıyla birlikte harekete geçmek istemiş fakat üzerine gönderilen kuvvetlerce dağıtılmış ve İstanbul'a kaçmıştır.¹⁰

Cumhuriyet döneminde Ma'mûratülaziz adının söylenmesinin zor olması sebebiyle Elaziz Olarak adlandırılacaktır.¹¹ Bu isim, 1937 yılı Atatürk'ün Elazığ'a gelişine kadar kullanılmıştır. Bu tarihte Atatürk şehre "azığı bol il" anlamına gelen Elazık ismini uygun görmüştür. Sonraları bu isim TBMM'nin 10 Aralık 1937 tarihli kararı ile Elazığ olarak değiştirilmiştir. Böylelikle ilimiz ismi doğrudan Atatürk tarafından konmuş bir il özelliği taşımaktadır.¹²

Şehir Cumhuriyet döneminde de Cumhuriyetin getirilerine uyum sağlamış ve geçmişten getirdiği huzur ve sükûnet dolu il olma özelliğini korumuştur. Siyasi katılım kültürüne ve milli birlik ve bütünlüğüne her zaman sahip olmuş olan Elazığ'ın seçimlere katılma oranı her zaman yüksek olmuştur. İleri bölümlerde bu ilin 1945'ten 1960'a kadar siyasi hayatını inceleyecek ve bunu daha iyi göreceğiz.

⁹ Emine Pancar, "Demokrat parti döneminde Elazığ'da ekonomik ve sosyal hayat(1954-1957)", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.10/S.23,2013, s.216.

¹⁰ Ahmet Halaçoğlu, a. g. m, s. 552.

¹¹ Ahmet Halaçoğlu, a. g. m, s.551.

¹² Metin Tuncel, "Elazığ", DİA, İstanbul 1994, C.10, s.553.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ VE DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU

1.1. Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Nedenler

Çok partili hayata geçişte iç nedenler olarak adlandırdığımız nedenleri aslında tek başlık altında inceliyor olsak da çok çeşitlidir. Bu nedenlerin altında ülkenin siyasi durumu, ekonomik durumu, sosyo- kültürel ve sosyo- ekonomik gelişmeler ile milli şef İnönü'nün gayretlerini de sayabiliriz.

1945 yılında önce de çok partili hayata geçiş denemeleri olmuştur. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası bu dönemden önce kurulup kapatılan partilerdir. 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve 1930 yılında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası, dönem içinde meydana gelen olaylardan ve halkın henüz buna hazır olmadığı gibi nedenlerden dolayı kapatılmıştır. Böylece çok partili hayat girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1940'lı yıllara gelindiğinde ise artık çok partili hayat dönemin gerekliliği olmuş ve yavaş yavaş gerçekleşmiştir.¹³

Çok partili hayatın gelişinin Siyasi nedeni olarak, bağımsız grubun yetersiz kalması söylenebilir. 6.dönem TBMM bağımsız milletvekili sayısı 21'e yükselmişti. 29 Mayıs 1939'da toplanan CHP 5. Büyük Kurultayında bağımsız milletvekillerinden meydana gelen ve adına Müstakil Grup denilmesi uygun görülen bir muhalefetin kurulması için parti tüzüğünde değişiklik yapılmıştır. Fakat bu grup, dönemin Cumhurbaşkanı İnönü'ye bağlı olarak çalışmaktadır yani hükümete fazla bir eleştiri yapamamıştır. Dolayısıyla muhalefet isteğinden oluşturulan bu yapay muhalif grup gerekli işlevi yerine getirememiştir. Müstakil grup kendisine atfedilen muhalefet işini yerine getiremese de 11 Mayıs 1946'ya kadar varlığını sürdürmüş, bu tarihte kaldırılmıştır.¹⁴

Siyasi neden olarak değerlendirebileceğimiz bir diğer husus ise, yıllardır süregelen tek partili yönetimden halkın hoşnut olmamasıdır. Ülke II. Dünya Savaşı'na katılmamasına rağmen savaşın getirdiği tüm olumsuzlukları yaşamıştır. Piyasada aranan

¹³ Abdulvahap Akıncı, Sefa Usta, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y.2016, C.21, S.1, s.276.

¹⁴ Emine Açııcı, 1950- 1960 Dönemi Türk Siyasi Hayatında Yaşanan Değişim Süreci Ve Demokrasi, (Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yüksek lisans tezi), Ankara 2009, s.32.

temel ihtiyaç maddelerinin yokluğunun yanında, devletin ordu ihtiyaçları için elde edilen ürünün belli bir miktarına el koyması ve bunu almak için uyguladığı baskı, dar gelirli vatandaşı etkilemiştir. Ayrıca aranan ihtiyaç maddelerini üreten ve pazarlayan büyük tüccar ve çiftçi kesiminden bu yıllar içerisinde, savaş zenginleri, vurguncular, tefeciler ve ağalar olarak tanımlanan bir takım insanlar meydana çıkmıştır. Bu gibi insanların yönetimden bazıları ile işbirliği içinde olması vatandaşın devlete olan güveninin önemli ölçüde azalmasına sebebiyet vermiştir.¹⁵

Diğer taraftan yüksek enflasyon nedeniyle memur maaşını yetiremeyince hükümet memuruna pirinç, kömür, yağ, şeker ve elbise gibi yardımlarda bulunmuş, bu durum yine halkın diğer kesiminin tepkisine yol açmıştır. Halk fakirlik içinde boğuşurken memur kesim ise nispi bolluk yaşamaktadır. Fakir halk bu durum karşısında devlete olan güvenini kaybetmiş ve bunun 1946 sonrasında çok partili hayat için verilen mücadelede büyük etkisi olmuştur.¹⁶

Siyasi nedenlerinde bir parçasını oluşturan ekonomik nedenlere bakarsak, ilk olarak savaşın getirdiği hayat pahalılığını görürüz. Birinci Dünya Savaşı yıllarında halk açlık ve sefalet ile karşılaşmış ve İkinci Dünya Savaşı yılları geldiğinde halk, korkuyla bu kez her türlü malı stoklamaya çalışmıştır. Böyle olunca piyasada mal sıkıntısı yaşanmış ve ürünlerin fiyatında artış olmuştur. Bu durum ekonomik bunalıma ve halkın durumunun kötüleşmesine sebep olmuştur. Bu dönemde yaşanan mal kıtlığı, fiyat artışları ve müsaderele beraberinde Varlık vergisi, Toprak Mahsulleri Vergisi ve Yol Vergisi gibi yeni vergileri getirmiştir.¹⁷

Başbakan Şükrü Saraçoğlu zamanında hazırlanan, CHP içinde bile büyük tartışmalara yol açan ve 11 Kasım 1942 tarihinde TBMM de kabul edilen Varlık Vergisi Kanunu; savaşın başından beri geçen zamanda elde edilen servet ve kazançlara hatta bir ölçüde müsadere görüntüsü altında hükümet tarafından el konmasına olanak veren bir müdahale idi.¹⁸ Bunun gibi Toprak Mahsulleri Vergisi ile kırsal kesimdeki halktan vergi alınması amaçlanmıştır.

Bu durum çiftçinin belini bükmüş ve sosyal dengesizlik düşüncesini iyice artırmıştır. Toprak mahsulleri vergisi mecliste tartışılmakta iken bu konuyla ilgili Elazığ

¹⁵ Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Ankara 1988, s.31.

¹⁶ Mustafa Ergün, *Demokrat Parti İktidarına Sivas*, (Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Tokat 2014, s.85.

¹⁷ Abdulvahap Akıncı, Sefa Usta, " *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi*", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 17(29):4, 2015,s.48.

¹⁸ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946-1960)*,Ankara 2004,s.26.

7.dönem milletvekili İhsan Yalçın'da bir konuşma yapmıştır. Kaplıca, buğday ve arpa gibi ürünlerden vergi alındığını ve özellikle kaplıcayı toprağı az ve verimsiz olan köylünün ektiğini ve ana besin maddesi yaptığını bu sebeple bunu vergilendirmenin doğru olmadığını hatta devletin yardım etmesi gerektiğini söylemiştir. Bu sebeple en azından kaplıcanın listeden çıkarılmasını ve bu çiftçilerin açlığa mahkûm edilmemesini rica etmiştir.¹⁹ Kaplıca, her türlü iklim uygun ufak taneli bir tür buğday türüdür yani bunu yetiştiren bölgede ki insanların başka seçeneğı yoktur. Dolayısıyla bu durum gösteriyor ki bu vergi çiftçinin üstüne ağır ekonomik sıkıntı yüklemiştir.

Çok partili hayatı tetikleyen bir diğer neden ise Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'dur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasıyla birlikte birçok alanda değişiklikler yapılmış fakat toprak konusunda Osmanlı'dan gelen toprak mülkiyeti konusunda esaslı bir değişiklik yapılamamıştır. Bu durumun yapılamamasının önemli nedenlerinden biri toprak sahibi eşrafın Kurtuluş Savaşı'nda aldığı roldür. Mustafa Kemal Atatürk, eşrafın bu devrimlerin karşısında durabileceğini öngördüğünden bunu ertelemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu reform düşüncesi tekrar gündeme gelmiş ve bu kez Tarım Bakanlığınca hazırlanan Bakanlar Kurulu'nun 17 Ocak 1945 tarihli yazısı ile birlikte "Topraksız Köylüye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocaklarının Kurulmasına Dair Yasa Tasarısı" TBMM' ne gönderilmiştir.²⁰

Kanun tasarısı ile ilgili çalışmalarda mecliste şiddetli tartışmalar yaşanmış ve bu tartışmaların başını çekenler ise büyük toprak sahipleri olmuştur. Adnan Menderes de bu kişilerin başında gelmektedir. Eleştiride bulunan bir diğer isim ise Refik Koraltan'dır. Meclisteki bir konuşmasında bu kanunu şöyle tanımlamıştır. Bu tasarının ruhu kim ne derse desin Ali'nin malını alıp Veli'ye vermektir. Bir vatandaş babasından ve ecdadından kalan malı şahsi emekleriyle artırdıktan sonra büyük bir gayret ve fedakârlıkla yıllar boyunca işlemiş ve böylece çoluk çocuğuna yuvasına ve içinde yaşadığı topluma faydalı olmuştur. Diyerek buna karşı çıkmıştır.²¹ Bu tasarı mecliste günlerce tartışılmıştır.

Konuyla ilgili konuşan Elâzığ milletvekilleri de olmuştur. 7. Dönem milletvekillerimizden konuşanlar olmuş fakat İ. Yalçın, bu konuyla ilgili uzunca konuşmuş ve meclisten alkış almıştır. Yalçın, memlekette topraksız köylü vardır. İşlenmeyen toprak da vardır. Bu toprakların işlenmesi lazımdır. Topraksız köylüye

¹⁹ TBMM ZABIT CERİDESİ, D. 7, C.9, s.83.

²⁰ Mustafa Albayrak, *a. g. e.*, Ankara 2004, s.22.

²¹ TBMM ZABIT CERİDESİ, D.7, C.17, s.70.

toprak vermek lazımdır demiş ve bu konuda bütün vekillerin hem fikir olduklarını, ancak bunun nasıl yapılması yani işleyişi konusunda fikir ayrılığının konuşulması gerektiğini söylemiştir. Hükümetin kendisinin malı olan ve kendisinden olan vatandaşın gözyaşı ile başkalarını sevindirmez. Çiftlik sahibinin de düzenini yıkmayacak şekilde bunu ayarlayacaktır. Önemli olan bunun işleyiş düzeninin yerinde olmasıdır diyerek; konuyu başka yerlere götürmüştür. Kanunun uygulanmasını ve aksaklıkların düzeltilebileceği söylemiştir.²² Halk deyişiyle kervan yola çıksın yolda düzelir demek istemiştir.

Bu kanunla birlikte halkın ekonomik anlamda devlete olan güveni kaybolmuş ve yine bu kanun artık çok partili hayata geçişin son merhalesi olmuştur. CHP'den ayrılmalar olmuş ve Demokrat Parti kuruluş yoluna girmiştir. Olayın özüne bakarsak, ekonomik sıkıntılar ve yeni oluşturulan ekonomiyle ilgili kanunlar çok partili hayata geçilmesinde büyük bir yer tutmaktadır. Ekonomi bugün olduğu gibi dün de ve devlet için olduğu gibi halk için de önemli olma özelliğiyle muhalefeti doğuran ana sebeplerden birisi olmuştur.

Muhalefeti doğuran bir diğer sebep ise toplumun her kesiminin istemesi yanında dönemin Cumhurbaşkanı Milli Şef İnönü'nün de istemesi ve bu yolda gayret sarf etmesidir. İnönü'ye çok yakın olan Metin Toker, İnönü'nün ilk Cumhurbaşkanı seçilmesinden 4 ay sonra, 2 Mart 1939'da. İstanbul Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada tek partili rejime son verileceğine işaret ettiğini öne sürmektedir. İnönü bu konuşmasında şunları söylemiştir: "Halkçı bir idarenin bütün yüksek ve ileri tekâmülleri, siyasi hayatımızda mütemadiyen tahakkuk ettirebilecektir. Millettin murakabesi idare üzerinde hakiki ve fiili olmadıkça ve böyle olduğuna milletçe kanaat edilmedikçe, halk idaresi vardır denilemez." Söylediği bu sözler, mevcut işleyişten yakınma ve aksaklıkların giderilip TBMM'de denetimi sağlayacak önlemlerin alınacağı anlamındaydı. Bunun yanında Halk egemenliğini pekiştireceği vaadini taşıması sebebiyle de önem taşımaktaydı.²³ Söylediği bu sözlerden anlaşıldığı gibi İnönü çok partili siyasi sisteme geçmeyi istemiş ve geçişte bir etken de bu olmuştu.

²² TBMM ZABIT CERİDESİ, D.7, C.17, s.154.

²³ Şerafettin Turan, *İsmet İnönü Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği*, Nisan 2003, s.281.

1.2. Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Nedenler

Türkiye'nin çok partili hayata geçişinde iç faktörlerin yanında dış faktörler de etkili olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonunda müttefik devletler zafer elde etmişler ve bu zaferle birlikte 36 ülke demokrasiye geçmiştir. İtalya, Almanya, Japonya, Avustralya ve Kore'de demokratik kurumlar teşvik edilmiştir. Türkiye ve Yunanistan da bu demokrasi dalgasıyla demokrasiye geçiş yapan ülkelerden olmuşlardır. Cumhuriyetimizin genel durumla uyumlu olarak zamanın şartları ve ruhunun bir gerekliliği olarak çok partili hayata geçtiği söylenebilir.²⁴

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iki büyük kuvvet kendini göstermiştir. Bir tanesi Emperyalizmin baş temsilcisi olan ABD, diğeri ise Sosyalist Blokun lideri SSCB'dir. Dönemin hâkim sınıfları halkı da siyasi oyuna katmayı ve emperyalizmle uyuşmayı güvenlik bakımından kaçınılmaz görmüşlerdir. Ancak tarihin bir cilvesi olarak, bu yolda en iyi fırsatı kendilerine sosyalist blokun lideri sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonunda Sovyetler Birliği, hatalı bir emniyet çemberi siyasetini Türkiye'ye uygulamaya kalkışmıştır. Mart 1945'te Ankara'ya bir nota göndererek, 17 Aralık 1925'te yapılan tarafsızlık ve saldırmazlık anlaşmasını yeni şartlara uymadığını gerekçe ederek uzatmayacaklarını bildirmişlerdir. Ankara'nın yeni şartlar nedir sorusuna karşılık olarak ise, Boğazlar'da Montreux rejiminin değiştirilmesi ve doğu sınırımızın kendi lehlerine yeniden gözden geçirilmesini istemiştir. Bu istek Türkiye'yi çok kızdırmıştır.²⁵

Bu durum için Elazığ'da çıkarılan Turan gazetesinde Rus isteklerine karşı "bir karış Türk toprağı için bütün Türkiye ateşe atılmaya hazırdır" başlığı atılmıştır. Altında ise yazarımızın yaptığı görüşmeden bu sonuç çıkarılmıştır denilmiştir.²⁶ Sovyetlerin bu isteğı ve Türkiye'nin bu duruşu sonucunda Türk-Sovyet ilişkileri bozulmuş ve Türkiye Batı Bloğundan destek almadan kendini savunmayı zor gördüğü için Batı bloğuna yaklaşmıştır. Böylece Türkiye Amerikancı bir politikaya yönelmiştir. Bunun için Türkiye önünde iki seçenek vardı; ya tek parti düzenini devam ettirecek ya da demokratik siyasi düzeni yerleştirecekti. Türkiye bu durumda ABD'nin hem siyasi hem de ekonomik desteğini alabilmek için çok partili siyasal düzene geçişi hızlandıracaktı. Türkiye'nin bu durum karşısında başka bir seçeneğı de yoktu. Hem Sovyet tehdidi

²⁴ Abdulvahap Akıncı, Sefa Usta, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi" Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y.2016, C.21, S.1, s.277.

²⁵ Cem Eroğul, *Demokrat Parti (tarihi ve ideolojisi)*, Ankara 1970, s.4.

²⁶ Turan, 26.12.1945, s.1.

altında olması hem de içinde bulunduğu ekonomik durumdan dolayı batıya yaklaşan Türkiye, ileriki yıllarda yardım talebinde de bulunacaktır.²⁷

Bir diğer durum ise savaşın sonunda, başını ABD'nin çektiği ve bundan sonra çıkabilecek savaşları önleyecek uluslararası bir örgütün kurulmaya çalışılması ve bu örgüte üye olan devletlerden demokrasi ilkelerini yaygınlaştırmasını istediklerini söylemeleri ve bu yolda önerilerde bulunmalarıdır.²⁸

Türkiye'nin bu örgütün içinde bulunmak istemesi de Türkiye'yi çok partili yaşama götürmüştür. Birbirini silsileler halinde takip eden tüm bu olay ve durumların sonuçları Türkiye'yi çok partili yaşama götürmüştür. Sonuca baktığımızda, Türkiye hangi yoldan giderse gitsin yolların sonu hep aynı yere çıkmış ve yolun sonunu görmek isteyen Türkiye ise çok partili siyasi sisteme geçmek için çalışmıştır. Fakat bu durum birden olmayacak, doğuşu gibi ilerleyişi de belirli bir zaman alacaktır.

1.3.CHP İçinde Muhalefet

CHP içinde bu döneme kadar ufak tefek muhalefet hareketleri görürmüştür. Fakat ilk ciddi muhalefet hareketinin öncülüğünü Atatürk'ün son Başbakanı Celal Bayar yapmıştır. Muvazene-i Umumiye Kanunu görüşüldüğü sırada hükümete sert eleştiriler yöneltmiştir. Bayar yaptığı konuşmada, iç nedenlerden saydığımız sebeplerden bazılarını saymış ve red oyu kullanmıştır ancak bu oy tek olduğu için basında beklenen tepkiyi yaratmamıştır. Bunun gibi bir diğer hareket ise Ocak 1945'te Şirket-i Hayriye'nin devlet tarafından satın alınmasına ilişkin tasarı görüşülürken Recep Peker'den gelmiştir. Bu kez Peker'e 6 kişi daha eşlik etmiştir. Fakat bu durum da CHP içinde önemli bir yankı yaratmamıştır.²⁹

Bir başka muhalefet hareketi ise Toprak Reformu ve Bütçe Kanunu tasarısının görüşülmesi sırasında çıkmıştır. Bu kanuna şiddetli eleştirilerde bulunan Adnan Menderes, Refik Koraltan, Emin Sazak'ın yanında Celal Bayar, Fuat Köprülü, Hikmet Bayur ve Recep Peker gibi önemli şahsiyetler de hükümete muhalefet etmişlerdir. Geçen yıllar boyunca oy birliği ile kabul edilen bütçe, bu kez 7 muhalif oyla tasvip

²⁷ Abdulvahap Akıncı, Sefa Usta, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi" Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y. 2016, C.21, S.1, s. 281-282.

²⁸ Şerafettin Turan, a. g. e. ,s. 286.

²⁹ Mustafa Albayrak, a.g.e. ,s.42.

edilmiştir. Böylece şimdiye kadar Parti Meclis Grubu'nun kapalı oturumlarında var olan muhalefet, bu kez kamuoyu karşısında ortaya çıkmış oluyordu.³⁰

Muhalifler, reforma doğrudan doğruya itiraz edemediklerinden, dolambaçlı yollardan gitmekteydiler. Örneğin, güvenlikten, hukuk devletinden, büyük işletmelerin iktisaden daha verimli oluşundan, üretimi düşürmemek için değişik yapılması gerekli ise bunların yavaş yavaş ve yumuşak yöntemlerle yapılması gerektiğinden dem vurmuşlardır. Ayrıca, toprak reformuna aleyhtar olanların hep kullandıkları yolu kullanarak, meselenin bir mülkiyet meselesi olmadığını, bir sermaye ve teknik donanım meselesi olduğunu ileri sürüyorlardı.³¹ Yani söylemek istediklerini dolaylı söylemek yoluyla ilk muhalefet hareketleri başlamıştır. Böylece Mecliste yavaş yavaş ortaya çıkan muhalefet hareketi gittikçe artmış ve toprak reformu sırasında artık taşıp yeni yollara akmıştır. İlk harekette bir oy olan muhalefet, sonra altıya yediye çıkmış ve bu CHP'den ayrılıp dörtlü takrir vermeye kadar gitmiştir.

1.4. Dörtlü Takrir

Çiftçiye Topraklandırma Kanun Tasarısının ilk görüşmesinin tamamlanmasından iki gün sonra basında, “ikinci partiye ” ilişkin haberlerin yayınlanmasının neredeyse haftasında, 7 Haziran 1945 tarihinde, Eski Başbakan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan ileride siyasi literatüre “Dörtlü Takrir” olarak geçecek ünlü önergelerini, CHP Meclis Grubu Başkanlığı'na sunacaklardır.³²

Dörtlü Takrir adıyla ünlünen bu önergeyi imzalayanlar: İzmir milletvekili Celal Bayar, Aydın milletvekili Adnan Menderes, İçel milletvekili Refik Koraltan ve Kars milletvekili Fuat Köprülü'dür. Celal Bayar, bankacı ve iktisatçı, Adnan Menderes hukukçu ve çiftçi, Refik Koraltan hukukçu, Fuat Köprülü ise tarih alanında profesördür.³³

Önergeyi sunan bu kişiler önergelerinde; genel olarak üç temel istek üzerinde durmuştur. İlk istek milli hâkimiyetin fiilen gerçekleşmesini sağlamak üzere, özgür meclis çalışması ve denetimiydi. Bu istek ile üzerinde bir tartışma yapılmayan Anayasa'nın demokratik ruhuna hem bir geri dönüş olacaktı, hem de Anayasa'nın uygulanmasını sağlayacaktı. İkinci olarak istedikleri şey ise; Siyasi Hak ve Hürriyetlerin

³⁰ Ahmet Yeşil, *a. g. e.*, s. 40-41.

³¹ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s. 10.

³² Cemil Koçak, *Türkiye'de iki partili siyasi sistemin kuruluş yılları(1945- 1950) ikinci parti*, C.1, İstanbul 2010, s.313.

³³ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s.11.

geniş bir şekilde kullanılmasına imkân sağlamaktı. Son istekleri de parti örgütünde ve faaliyetlerinde, aynı görüşler doğrultusunda yeni bir organizasyonda.³⁴

Takrir hakkında Metin Toker, dörtlü takrir verildiği zaman Bayar'ın ve arkadaşlarının muhalefet partisinin kurulmasını Cumhurbaşkanı'nın istediğini ve bunun için kendilerine güvendiğini bildikleri ve bu işi başkasına kaptırmamak için bunu yaptıklarını düşünüyor.³⁵

Takrir sunulduğu sırada CHP'nin üst kademesinden şiddetli eleştiriler gelmiştir. Takriri verenler bu istekleri partiden ayrılmak için bahane oluşturmakla suçlanmışlardır. İsteklerini kendi düşünceleri için bir bahane olarak görmüş ve susturulmalarının gerekli olduğunu düşünenler olmuştur. İnönü ise bu iki görüş karşısında takriri yayınlayanlar için, "bunu parti içinde yapmasınlar. Çıksınlar karşımıza geçsinler teşkilatlarını kursunlar ve ayrı parti olarak mücadeleye girsinler" diyerek takrir hakkında mecliste alınacak kararı belirtmiş oluyordu. 12 Haziran 1945 tarihinde kapalı oturum ile görüşülen takrir konusu CHP'lilerce reddedilmiş ve basına bunun sebebi olarak, bunun konuşulma yerinin burası olmadığını, tüzük değişikliğine ilişkin konuların Kurultay'da görüşüleceğini bu sebeple takriri görüşmeye gerek olmadığını belirtmişlerdir. Bu durum bizi CHP'nin henüz serbest münakaşa edebilecek seviyeye ulaşmadığını ve ikinci bir partinin kurulması amacının olduğu sonucuna götürüyor.³⁶

Aslında içerdiği mana itibari ile bakıldığı zaman dörtlü takrir önemlidir. Bu metin ile CHP'nin tek parti yönetimini vesayetçi tek parti rejimi olarak tanımlayan teorisinin resmi planda ilk kez dile getirilmesi olarak da ele alınabilir. Vesayetçi tek parti rejimi teorisinin, ilk kez resmi düzeyde dile getirilmesidir.³⁷ Takrire bu açıdan bakıldığı zaman resmi bir belge olarak önem taşıdığı da görülür.

Diğer bilinen önemi ise Türkiye'nin çok partili hayat ile tanışmasına vesile olmasıdır. İç ve dıştan gelen bir sürü olayların sonucunda çok partili hayata geçilmesi zaten elzemdi fakat Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun çıkması ve bu takrir bunu ateşleyen fitil gibi olmuştur. Bu durum Birinci Dünya Savaşı'nı bize hatırlatmaktadır. O zaman da savaşa sebep olan olay çoktu fakat savaşı başlatan küçük bir olay olmuştu.

³⁴ Cemil Koçak, *a. g. e.* C.1,s.316.

³⁵ Cemil Koçak, *a. g. e.* ,C.1,s.321.

³⁶ Ahmet Yeşil, *a. g. e.* ,s.43.

³⁷ Cemil Koçak, *a. g. e.* ,C.1,s.328.

1.5. Demokrat Parti'nin Kuruluşu

Önergeleri reddedilen bu dört kişiden ikisi, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü bir süre sonra Vatan gazetesinden açık muhalefete başlıyorlardı. İşledikleri konular, millet denetiminin sağlanması, insan hak ve hürriyetlerinin teminata bağlanması, antidemokratik hükümlerin ilgası, baskının kaldırılması gibi konulardı. Yapılan bu yayınlar üzerine 21 Eylül'de Parti Divanı toplanıp oybirliğiyle iki milletvekili ihraç edilmişti. Bu durumdan sonra suskunluğunu bozan Refik Koraltan, 2 Ekim'de Vatan gazetesine beyanat vererek, bu ihracın tüzüğe aykırı olduğunu söyleyince aynı akıbeta kendisi de uğramıştır. Celal Bayar'da Eylül sonunda milletvekilliğinden istifa etmiş ama henüz parti üyesidir. Aralık ayı geldiğinde partiden de istifa etmiştir. Partiden istifa etmesiyle beraber artık yeni bir parti kuracakları iyice belli olmuştur. Zaten Celal Bayar parti kuracaklarını 1 Aralık'ta kendisi de söylemiştir. İnönü Bayar'ı yemeğe davet edip konuşmuş ve iktidar partisinden de onay alındıktan sonra, 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti resmen kurulmuştur.³⁸

Metin Toker'in anlattığına göre İnönü, konuşmasında; Bayar'a köy enstitüleriyle, ilkokul seferberliğiyle uğraşacak mısınız, dış politikada ayrılık yapacak mısınız sorularını sormuş Bayar hayır cevabı vermişti. İtikat-ı din-î-yeye biz riayetkârız diyecek misiniz sorusuna da Bayar'dan "hayır paşam laikliğin dinsizlik olmadığı var" cevaplarını almış ve "o halde tamam" diyerek partinin kurulmasına izin vermiştir.³⁹

Partinin Demokrat Parti adını alması düşündürücüdür. Çünkü ilk bakışta Demokrat kelimesi Türkçe değildir. Halkın söylemesi zordu ve o dönem için anlamı yeterince bilinmiyordu. Siyasi elit tabaka denilen tabaka da diğer tabakalar da bu konuda bir fikre sahip değillerdi. Partinin hitap edeceği tabakanın bu ismi bilmemesine rağmen bu ismin konulması cesaret isteyen bir durum olmuştur. Cumhuriyet tarihinde kurulacak siyasi partiler gözden geçirilecek olursa, adında ilk kez Cumhuriyet sözcüğü bulunmayan muhalefet partisi olma özelliğini taşıyordu.⁴⁰

7 Ocak'ta yeni partinin kurucuları, parti programını ve tüzüğünü hükümete sunacaklardır. Cemiyetler Kanunu hükümlerine uygun olarak hazırlanan program ve tüzük, bizzat Refik Koraltan tarafından İçişleri Bakanı Hilmi Uran'a iletilmiştir.⁴¹

³⁸ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s.12.

³⁹ Mustafa Albayrak, *a. g. e.*, s.62.

⁴⁰ Cemil Koçak, *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları(1945-1950) İktidarlar ve Demokratlar*, C.2, İstanbul 2012, s.23.

⁴¹ Cemil Koçak, *a. g. e.*, C.1, s.25.

Tüzüğün öngördüğü merkez teşkilatı şu üç organdan meydana geliyordu. Parti Başkanı, Genel İdare Kurulu ve Merkez Haysiyet Divanı. Belirlenen bu üç organ da doğrudan büyük kongre tarafından seçilecekti. İki yılda bir toplanacak olan büyük kongreden sonra en yetkili organ genel idare kurulu idi. Partinin fiilen bütün idaresi ona ait olacaktı. Bunun yanında partinin milletvekili adaylarını belirleme yetkisine de sahip bulunuyordu. Taşra teşkilatı ise il, ilçe, bucak ve ocaklardan meydana geliyordu. Hepsinin yılda bir toplanan bir kongresi ve üç ile yedi üyelik birer yönetim kurulu vardı. Her yönetim kurulunda bir başkan, bir yazman ve bir de muhasip bulunuyordu. Ayrıca her il bir haysiyet divanına sahiptir. Tüzüğün ortaya koyduğu teşkilatın özü budur.⁴²

Partinin seksen beş maddeden oluşan programı genel hükümler ve hükümet işleri olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde partinin genel ilkeleri belirtilmiştir. Liberalizm, hem hürriyetler açısından hem de ekonomik düzen olarak kabul edilmiştir. Programın hükümet işleri kısmında ise, ikinci bir kaza kademesi kurulması istenmekte, üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliğe sahip olmaları gerektiğine inanılmaktadır. Bu kısımda bir de partinin siyasi görüşü açıklanmaktadır. Görüş olarak; “ özel teşebbüs ve sermayenin faaliyetinin esas olduğu” belirtilmekte ve devlet kuruluşlarının özel girişime devredilmeleri istenmektedir. Programa göre kesin bir zorunluluk olmadıkça piyasalara dokunulmayacaktır. Milli kalkınma, tarıma dayalı olarak sürdürülecektir.⁴³

Demokrat parti kurulup tüzüğünü ve programını yayınladıktan sonra, herkesin en çok merak ettiği konu yeni parti ile CHP'nin arasında ne gibi farklar taşıdığıydı. Bu konuyu bir gazeteci sormuş ve şu cevabı almıştır. Gazeteci Halk Partisi'nin sağında mı yoksa solunda mısınız sorusunu sormuştur. Bayar çok net olmayan ve politik bir cevap vermiştir. Cevabı şöyledir: “ parti programı siyasi, iktisadi, içtimai sahaları ihtiva ettiğine göre, Cumhuriyet Halk Parti'sine nispetle bu sahaların hangisinde sağda, hangisinde solda olduğumuzu kesin olarak tespit etmek zordur. Programımızda bu daha sarıh olarak görülmektedir. Biz Türkiye'nin geçirmesi gereken bir demokratik safhada olduğuna kaniyiz. Sınıflar arası mücadelelerin zaruri olduğu nazariyesini kabul etmiyoruz. Kül halinde millet menfaatini korumak kararındayız.” Sözleriyle cevap

⁴² Cem Eroğul, *a. g. e.*, s.13.

⁴³ Zühal Ercan, *Demokrat Parti İle İlgili Bibliyografya Çalışması(1945-1961)*,(Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi) , Gaziantep 2013, s.8.

vermiştir.⁴⁴ Böylece halkın merak ettiği ve gazetecinin sorduğu soru, Bayar tarafından bu şekilde yorumlanmıştır.

İki parti arasındaki fark konusunda yorum yapan bir isim de Nadir Nadi'dir. "İlk edindiğimiz intiba, gaye ve mahiyet bakımından Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Partisi arasında büyük farklar olmadığıdır. İdeoloji bakımından Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti arasında pek bir fark görülmemesini tabii saymalıdır. Demek oluyor ki, ana prensiplerde Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılmayan Demokrat Parti, çalışma metodunda ve gerçekleştirme programında ileri sürdüğü fikirler ile şimdilik bir kontrol partisi halinde vazife görmeye gayret edecek, ileride iktidar yerine geçebildiği takdirde, Türk sosyal ve politik bünyesinin hiçbir sarsıntıya uğramaksızın kendi yolunda gelişmesini sağlamak isteyecektir. Bununla beraber iki parti arasında ideolojik temayülleri itibari ile göze çarpan bazı farklar bulunmasına biz şahsen taraftarız. Bu farkların daha ziyade ekonomik bünyemiz ile ilgili alanlarda ortaya çıkmasını temenni ediyoruz. Açıkça, bu partilerden bir tanesi, ötekine kıyasla daha sol temayüllü olmalıdır. Yeni partinin yeri ötekinin sağına düşmektedir."⁴⁵ Konuyla ilgili bunları düşünen Nadi, partiler arasında fark olmalıdır diyerek, partileri kendisi bir sınıfa yerleştirmeye çalışmıştır.

Asıl manası ile bakıldığı zaman Demokrat Parti geçirdiği bu evrelerin sonunda kuruluşu tamamlayıp Cumhuriyet Halk Partisi Karşısında Muhalefet olmaya başlamıştır. Demokrat Parti'den önce kurulmuş bir takım muhalefet partileri de olmuştur. Fakat bu partilerin varlıkları uzun sürmemiştir. Çok partili hayata geçişi sağlamak için kurulan bir diğer parti Milli Kalkınma Partisi'dir. 18 Mart 1945'te kurulan bu partinin kurucuları arasında başta gelen isim Nuri Demirağ'dır. Nuri Demirağ'ın yanında Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Rifat Altilhan gibi isimleri de görmekteyiz. Bu isimler Cumhuriyet Halk Partisi'ni Rus yanlısı olmakla itham etmekteydiler. Milli Kalkınma Partisi'nin dış politikada savunduğu görüş ise İslam birliği ve Şark Federasyonu düşüncesiydi. Parti tutunamamış ve muhalefet yapamadan kapatılmıştır.⁴⁶ Demokrat Parti'nin muhalefet yapıp tutunmasının belki en büyük nedeni, İnönü'nün desteklemesidir. Milli Kalkınma Partisi'nin tutunamamasında bunun da bir etken olduğu düşünülebilir.

⁴⁴ Mustafa Albayrak, *a. g. e.*, s.63.

⁴⁵ Cemil Koçak, *a. g. e.*, C.2, s.31.

⁴⁶ İrfan Durmuş, *1950-1960 Demokrat Parti İktidarının Elazığ Basınındaki Yansımaları*, (Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Kütahya 2010, s.17.

Bu dönemde kurulan bir diğer partide Millet Partisi'dir. Millet Partisi'ni kuranlar Mareşal Fevzi Çakmak, Enis Akaygen, Hikmet Bayur, Osman Bölükbaşı, Kenan Öner, Osman Nuri Koni, General Sadık Aldoğan ve Mustafa Kentli'dir. Parti kurulduğunda 30 ilde teşkilatlanmayı düşünmüştür fakat başaramamıştır. Parti il teşkilatını İzmir'de açmış ve üç büyük ilde teşkilatlanmıştır. 1948 yılına geldiklerinde ise üç ilin dışında, Kırşehir, Edirne, Burdur, Kayseri, Sinop, Denizli, Kastamonu ve Amasya'da teşkilatlanmıştır. Parti kurulup teşkilatlanmasına rağmen muhalefetten ve iktidardan destek almamıştır. Bunun yanında partinin akıl babası olarak nitelendirilen Kenan Öner'in, 8 Mart 1949'da ve Partinin Fahri Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın 14 Mayıs 1950'de seçimlerden hemen önce vefat etmesi partiyi sarsmıştır. Fakat tüm bu olumsuzluklara rağmen 1950'de 22 ilde 205 adayla seçime girmiştir. Seçimlerde İstanbul şehrine ağırlık vermiştir ama umduğunu bulamamıştır. Bu seçimde toplam kullanılan oyların içerisinde sadece bir milletvekili çıkarabilmiştir.⁴⁷ Millet Partisi uzun süre tutunabilmiş ve seçimlere girmeyi başarmıştır. Bunun gibi birçok parti çok partili geçiş döneminde kurulup kapanmıştır. Biz burada hepsine yer vermeyeceğiz. Çok partili yaşama artık geçilmiş ve Demokrat Parti ile birlikte kurulan partiler de olmuştur. Türkiye uzun bir yolculuğun sonucunda muhalefetin var olduğu yıllara gelmiştir.

1.6. Demokrat Parti'nin Gelişmesi ve Cumhuriyet Halk Partisi

Demokrat Parti kuruldu ve hızla gelişti. Demokrat Parti 1946- 1950 yılları arasında hızlı bir büyüme göstermiştir. Partiyi hızla büyümeye götüren belirli sebepler vardır. Birincisi, kurulduğu dönemde etrafını sarmış hatta içine sızmış olan ideoloji sahiplerini silkeleyip atabilmesidir. Demokrat Parti'yi büyüten bir diğer sebep ise parti yöneticileri ile parti grubunun en zor şartlarda bile cesaretlerini kaybetmeyip dimdik durabilmeleridir. Bunun yanında Parti yöneticileri siyasi bir esnekliğe sahiptirler ve partiye karşı yapılan tehditten, baskıdan ürkmemişlerdir. Baskıların üzerine yumuşak bir şekilde gitmişlerdir. Diğer ilerleyiş sebebinden biri de parti içinde birbirleriyle tartışmalarına rağmen, Cumhuriyet Halk Partisine karşı birlik içerisinde mücadele vermişlerdir. Birlik içerisinde mücadele vermelerinin yanında birlikte de çalışıp teşkilatlanmışlardır. Milletvekilleri gece gündüz, il, ilçe, köy demeden teşkilatlanmak

⁴⁷ Arzu Dereköylü, *Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Ordu'da Seçimler ve Siyaset(1946-1950)*, (Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi), Samsun 2017,s.65.

için çalışmışlardır.⁴⁸ Bütün bu çalışmaların sayesinde yükselmişler böylece Cumhuriyet Halk Partisi'nin karşısına beklediklerinden erken ve hızlı çıkmışlardır.

Teşkilatlanma çalışmaları her ilde olduğu gibi Elâzığ'da da olmuştur. Turan gazetesinde "Demokratların toplantısı" başlığı ile duyuru yapılmış ve bütün demokratların anlaşması ve tanışması için denilmiş ve yer ve saat verilerek Elazığ halkı toplantıya davet edilmiştir.⁴⁹ Söylediğimiz gibi bütün memlekette teşkilatlanmışlardır. Hızlı bir şekilde teşkilatlanan Demokrat Parti, bu dönemde 34 il ve 160 ilçede teşkilat kurmuştur. Partililer bir taraftan yayılma siyaseti yaparken öte yandan ise yapılan baskılar karşısında sinmeden yollarına devam ediyorlardı. Örneğin 29 Nisan tarihinde, Hükümet Meclise belediye seçimlerini öne almayı teklif edince meclisten bu kararın çıkmasına engel olamadıkları için seçimleri boykot etmeye karar vermişlerdir. Duruma bakarak diyebiliriz ki, haklarını yedirmemek için ellerinden geleni yapmışlardır.⁵⁰

Demokrat parti hızlı bir şekilde teşkilatlanırken Cumhuriyet Halk Partisi'nin muhalefet partisiyle ilk yılları da şöyle geçiyordu; Demokrat Parti ilerlerken seçim konusu gündeme gelmiştir. Demokrat Parti bütün yurttaki teşkilatlanmasını tamamlamadan, Halk Partisi tek parti zihniyetinde bazı yeniliklere gitmeyi zorunlu görmüştür. 1946 yılı Mayıs ayında olağanüstü kurultayını toplayarak erken seçim kararı alması Demokrat Parti için sürpriz oldu.⁵¹ CHP diğer yandan da Demokratların elinden Liberalleşme silahını almak ve halka iyi görünmek için elinden geleni yapıyordu. İlk olarak köylü halka hitap için toprak Kanunu'na el attı. Sonrasında 23 Ocak 1946'da Toprak Kanununu kaldırdı. İşçiler için İşçi Sigortaları Kanunu yürürlüğe kondu. Ayrıca çalışanların genel seviyelerinin yükseltilmesini, sosyal güvenin sağlanmasını amaçlayan Çalışma Bakanlığı Kuruluş Kanunu kabul edildi.⁵²

CHP yeni partinin karşısında kendini ezdirmemek için elinden geleni yapmıştır. Demokrat Parti hızla büyürken CHP de hızla yeni adımlar atmıştır. Böylece görülüyor ki ilk muhalefetli yıllara iki parti de hızla ayak uydurmuştur. Yani, yeni sistem kendini Türkiye'de göstermiştir. Bu noktada dikkatleri çeken bir diğer şey de, bugün nasıl seçim yaklaştığında halka gösterilen itimat ve itaat artıyorsa bu durum dün de öyleymiş. CHP'yi belki bu konuda Demokrat Parti eleştirecektir fakat ileride Adnan Menderes de

⁴⁸ Samet Ağaoğlu, *Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*, Baha matbaası 1972, s.78-80.

⁴⁹ Turan, 17.7.1946, s.1.

⁵⁰ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s.16.

⁵¹ Mustafa Albayrak, *a. g. e.*, s.78.

⁵² Cem Eroğul, *a. g. e.*, s. 15.

aynı şeyi yapacaktır. Seçimden önce vaat ettiği şeyleri bir sonraki seçim dönemi yaklaştığında yapmaya başlayacaktır. Anlaşılan o ki, bu bizim siyasi hayatımızın vazgeçilmez gerçeği olmuştur.



İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇOK PARTİLİ SEÇİMLER VE ELAZIĞ'DA SİYASİ HAYAT

2.1. 1946 belediye seçimleri

26 Nisan'da toplanan CHP Meclis Grubu, Eylül 1946'da yapılması gereken belediye seçimlerini Mayıs 1946'da yapmayı kararlaştırdı. CHP Meclis Grubunda alınan bu karardan sonra Hükümet belediye seçimlerinin öne alınması için bir kanun tasarısı hazırladı. Tasarı, 29 Nisan'da TBMM'ye sevk edildi ve aynı gün içinde görüşülüp kabul edildi. Bununla birlikte yukarıda da bahsedildiği gibi iki partinin arası bozuldu. Demokrat Parti, bu kanunun kendileri için çıkarıldığını, teşkilatlanmalarını durdurmak için bunu yaptıklarını iddia ettiler. İddiadan sonra Demokrat Parti genel merkezi, 8 Mayıs günü bir bildiri yayınlamış ve belediye seçimlerine katılmayacaklarını bildirmiştir. Milletvekilliği seçimlerinin öne alınması durumunda milletvekilliği seçimlerine de katılmayacaklarını da eklemiştir. Demokrat Parti'nin de tahmin ettiği gibi belediye seçimlerinin erkene alınması, milletvekilliği seçiminin de erkene alınacağını habercisi idi. İsmet İnönü, Partisinin 10 Mayıs'ta ki olağanüstü kurultayında iç ve dış siyasetteki gelişmelerden dolayı seçimlerin öne alınması gerektiğini söylemiştir. Yapılan bu kurultayın bir diğer önemi de, Kurultayda tek dereceli seçimlere geçilmesinin ilke olarak kabul edilmesidir. Kanunun uygulanabilmesi için ilgili yasanın değişmesi lazımdı. Bunun için Kanun tasarısı 31 Mayıs 1946'da TBMM Başkanlığı'na sunuldu. 5 Haziran tarihinde görüşülüp kabul edildi.⁵³

Böylece Türkiye'de Birinci Meşrutiyetten beri uygulanmakta olan seçim sistemi değiştirilmiş, tek dereceli seçim sistemine geçilmiştir. Bu sistem, seçmenlerin temsilcilerini doğrudan doğruya belirlemesine olanak sağlayan bir seçim sistemidir. Önceden seçmenler; ikinci seçmen adı verilen bir grup seçerler, milletvekilleri de bu ikinci seçmenler tarafından seçilirdi. 1946 seçimlerinde yeni sistem uygulanmıştır.

Bütün bu tartışmalar içinde 26 Mayıs günü seçim yapılmıştır. Daha önce de bildirdiği gibi Demokrat Parti bu seçime girmemişti. MKP' nin katılacağı düşünülürken seçim günü geldiğinde çekildiğini açıklamıştır.⁵⁴ Seçimin ertesi günü gazetelerde seçime katılım oranının yüksek olduğu belirtilmiştir. Seçimlerde oy kullanan halkın

⁵³ Murat Burgaç, "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XIII/26(2013- Bahar), s.164-165.

⁵⁴ Cemil Koçak, *a. g. e.*, C.2, s.388.

%95 kesiminin CHP'nin adaylarına oy verdiği söylenmiştir. Fakat illere göre değişen seçim sonuçları vardır. MKP adayları Adana'ya bağlı Osmaniye'de, İzmir'e bağlı Turgutlu'da ve Hatay'ın bir ilçesinde seçimi kazanmış görünüyordu.⁵⁵ Seçimden sonra iktidar partisi olan CHP, DP ve MKP'yi seçime fesat sokmakla, DP ve MKP ise CHP'yi hile ve baskı yapmakla suçlamıştır. Bu ortamı gören Nihat Erim gibi CHP'nin içindeki bazı kişiler çok partili hayattan bir süre için vazgeçilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Nihat Erim, Ulus gazetesinde Demokrasi gaye midir, vasıta mıdır? Başlıklı bir yazı yazmış ve sosyal bünyede rahatsızlık olduğunu ve bunu gidermek için “hürriyet ilâhının üzerine bir şal örtmek” ifadesini kullanmıştır.⁵⁶ Çok partili siyasi hayatın yerleşmeyeceği düşüncesi ilk seçimde gündeme gelmiş ve bunun için ter döken halkın ve bazı bürokratların çabalarını örtü ile kapatmak istemişlerdir. Fakat çok partili hayat bu kez denemeden ibaret kalmayacak, bizzat siyasi yaşamın kendisi olacaktır.

2.1.1. Elâzığ'da Belediye Seçimleri

Türkiye'nin tüm illerinde olduğu gibi Elazığ da belediye seçimlerine katılmıştır. İlde seçime katılma oranı % 57 olmuştur.⁵⁷ Seçimlere katılma oranı ülke ortalamasının altındadır. Oysa seçimden önce Gazeteler, halkı bu konuda uyarmıştır. Turan gazetesi, “yarın şehrimizde belediye seçim günüdür” başlığını atmış ve başlığın altında vatandaşların sandık başına giderek oylarını kullanmaları yurt görevidir.” Sözleriyle Elazığlı vatandaşları sandık başına çağırmıştır. Yazıdan anladığımıza göre, Elazığ ili belediye seçimlerinde 27 seçim bölgesine ayrılmıştır.⁵⁸

29 Mayıs günü aynı gazete “Belediye seçimi neticelendi” başlığını atılmıştır. Bu başlığın içeriği seçimi kazanan ismin CHP'nin adayı olduğunu söylemektedir.⁵⁹ Kazanan CHP adayının ismi gazetede geçmemektedir. Fakat kazanan ve başkan seçilen şahıs CHP adayı Ahmet Karakaya'dır.⁶⁰

⁵⁵ Cemil Koçak, a. g. e. ,C.2, s. 390-391.

⁵⁶ Ali Eşref Turan, *Türkiye'de Yerel Seçimler*, İstanbul 2008,s.80.

⁵⁷ Cemil Koçak, a. g. e. , C.2, s.395.

⁵⁸ Turan, 25.5.1946, s.1.

⁵⁹ Turan,29.5.1946, s.1

⁶⁰ Âdem Doğan, Murat Aygen, “*yerel seçim sonuçları bağlamında Elazığ'da siyasal yapıdaki değişimin değerlendirilmesi(1950-2014)*”, tarihten günümüze Elazığ uluslararası kongresi 17-19 Kasım 2014, Hazırlayanlar: Aslı Akdoğanbulut, Duygu Türker, C.1, Ankara 2015, s.682.

2.2. 1946 Erken Genel Seçimleri

Demokrat Parti'nin tüm itirazlarına rağmen seçim 21 Temmuz'a alınmıştır. Demokrat Parti idarecileri seçimi boykot etmişler ve seçime katılıp katılmama konusunda kararsız kalmışlardır. Ankara'da bir toplantı yapmışlar ve sonuçta seçimlere girme kararı almışlardır. Seçim kampanyasını güçlü bir şekilde açmışlardır. Halk partili idareciler, demokratların hızla faaliyete başladığını görünce baskıyı artırmışlardır. Örneğin Ulus gazetesinde, Falih Rıfkı Atay: "Demokrat parti... Bir siyasi parti olmaktan çıkmıştır. Bu bir yıkıcılar ve intikamcılar hareketidir." Sözlerini kullanma gereğini duymuştur. Fakat Demokrat Parti'nin bu sözleri hak edip etmediği tartışılır.⁶¹

Demokrat Parti 30 Haziran'da Adana'da düzenlediği mitingle seçim çalışmalarına resmen başlamıştır. Demokrat Partililer seçim mitinglerinde iktidara gelirlerse neler yapacaklarını değil, CHP'nin yapmadıklarını anlatıyor, bunun üzerinden seçim faaliyetlerini yürütüyorlardı. Demokrat Parti İstanbul İl Başkanı da bu konu ile ilgili "bizim seçim propagandamız, Halk Partisi'nin bugüne kadar yaptıklarıdır" diyerek duruma açıklık getirmiştir. CHP'nin ekonomi ile Devletçilik politikası ile Varlık Vergisi, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu gibi işlerini de eleştirmişlerdir.⁶²

Cumhuriyet Halk Partisi ise mitinglerinde, partilerinin Atatürk partisi olduğunu, Cumhuriyeti kurduklarını, inkılaplara öncülük ettiklerini, kadın haklarını sağladıklarını, ülkeyi yabancı sermayenin boyunduruğundan kurtardıklarını anlatmıştır. Dış tehditlerle dolu bir dönemde, meselenin çözümü için iktidarda tecrübeli bir partinin bulunması gerektiğini, köy, okul ve yolların yapılmasında vatandaşın katkısını arzu ettiklerini ama köylünün yükümlülüklerini azaltacaklarını söylemişlerdir.⁶³

Sonrasında Partiler aday listelerini ilan etmeye başlamıştır. CHP'nin aday listesinde 52 yeni isim yer almıştır. Demokrat Parti ise, seçime az bir zaman kala 41 ilde ve 200 ilçede teşkilatlanmasını tamamlamıştır. DP adaylarının her meslek dalından olduğu söylenebilir. CHP'nin adayları çoğunlukla emekli, asker ve tanınmış siyasi kişiliklerden oluşuyordu. CHP yurdun tüm illerinde seçime katılırken, Demokrat Parti Ağrı, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Gümüşhane, Çoruh(Artvin), Hakkâri, Kars, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muş, Rize, Niğde, Siirt, Van'dan oluşan 16 ilde teşkilatlanma fırsatı bulamadığı için seçimlere katılamamıştır.⁶⁴

⁶¹ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s. 17.

⁶² Murat Burgaç, *a. g. m.*, s.166.

⁶³ Ahmet Yeşil, *a. g. e.*, s.71.

⁶⁴ Mustafa Albayrak, *a. g. e.*, s.82.

Yapılan bu seçimin resmi sonuçlarına bakıldığında, TBMM' de toplam 462 milletvekili vardır. Milletvekillerinin 397'sini CHP, 62'sini DP, 3'ünü de bağımsız adaylar kazanmıştır. Demokrat Parti 65 milletvekilliği kazanmış ancak 3'ü, birden fazla seçilen adaylar olduklarından milletvekili sayısı 62'ye düşmüştür. CHP 60 ilde birinci Parti olmuştur. DP 11 ilde daha çok oy almıştır. DP'nin kazandığı İllerin çoğunluğu batı illeridir.⁶⁵ Demokrat Partinin genelde batı illerinde seçimi almasının nedeni, doğu illerinde tam teşkilatlanamadan seçime girmiş olması olabilir.

Seçimlerin açıklanmasından sonra yeni gündem, seçimlerde usulsüzlük olduğu iddiaları olacaktır. Afyon Valisi, Afyon'da ki seçimi Demokrat Parti'nin kazandığını yalanlamıştı. Sonrasında gelen bir başka yalanlamada Urfa ile ilgiliydi. Urfa'daki seçimi MKP adaylarının değil, CHP adaylarının kazandığı belirtiliyordu.⁶⁶

Milletvekilliği seçimleri hakkındaki, dönemin gazete koleksiyonları, seçim sonuçlarının açıklanmasının ne denli sağlıklı koşullar içinde yapıldığını göstermektedir. Gazetelerde yer alan rakamlar birbirini tutmamaktadır. DP'nin milletvekilliğini kazanabildiği iller; Afyon, Bilecik, Burdur, Bolu, Çanakkale, Edirne, İçel, İstanbul, Kayseri, Kastamonu, Muğla ve Sinop idi. Fakat DP'nin iddiasına göre, Demokrat Parti 279 ve Cumhuriyet Halk Partisi de yalnızca 186 milletvekilliği kazanmıştı. Arada ki bu büyük farkı açıklamak ise pek mümkün görünmüyordu.⁶⁷ Açık oy gizli tasnif uygulaması da bu tartışmalara köruk getiriyordu.

Şaibeli bir diğer durumda oyların seçimden sonra yakılmasıdır. Oyların yakılması sonucunda seçimde hile olup olmadığının cevabı net olarak ortaya çıkarılamamıştır.

2.2.1. Genel Seçimlerde Elazığ

Genel seçimler tüm yurttaki olduğu gibi Elazığ ilinde de sükûnet içerisinde tamamlanmıştır. Seçim öncesinde hazırlıklar yapılmış ve partiler milletvekili adaylarını açıklamışlardır.

⁶⁵ Cemil Koçak, *a. g. e.*, C.2, s. 516.

⁶⁶ Cemil Koçak, *a. g. e.*, C.2, s.392.

⁶⁷ Cemil Koçak, *a. g. e.*, C.2, s.517.

Cumhuriyet Halk Partisi Adayları	
Hasan Kişioğlu	Elazığ eski milletvekili
Fuat Ağralı	Elazığ eski milletvekili
Dr. İbrahim Tali Öngören	Diyarbakır Milletvekili
Fahri Karakaya	CHP il idare kurulu başkanı
Mustafa Arpacı	CHP eski il idare kurulu başkanı

Demokrat Parti Adayları	
Avukat Hamit Yöney	
Hüsnu Orakçioğlu	Kitapçı ve eski milletvekili
Bahri Turgut Okaygün	Çiftçi
Mehmet Baloş	Eski milletvekili
Yusuf Ulucan	Palulu

Müstakil Adaylar	
Şevki Yazman	Albay Yüksek Mühendis
Kemal Timuroğlu	Tüccar
Kemal Şedele	Çiftçi
Halil Ünal	Madenli Varidat Md.
Hüseyin Abacı	Maden Muhasebecisi
Şefik Alkan	Belediye komiseri
Mehmet Bakır	Lise Fransızca Öğretmeni
Mehmet Erenler	Emekli Yarbay

Partiler ve müstakil milletvekili adaylarının ilan edilmesinin ardından şehirde seçim faaliyetleri hızlanmıştır.⁶⁸

Seçim günü yaklaştıkça Turan gazetesi de Elazığ halkına seçime katılması ve oyunu kullanması hususunda telkinler yapan başlıklar atmıştır.⁶⁹ İlde CHP ve DP tarafından miting de yapılmıştır.

⁶⁸ Ömer Osman Umar, Turgay Murat, "1946- 1950 genel seçimlerinde Elazığ", Tarihten Günümüze Elazığ Uluslararası Kongresi 17-19 Kasım 2014, Hazırlayanlar: Aslı Akdoğanbulut, Duygu Türker, C.1, Ankara 2015, s. 662.

Seçim saat 19'a kadar devam etmiştir. Kullanılan oylar ile Elazığ halkı seçimini yapmıştır. Buna göre alınan oy sayıları şöyledir.

Cumhuriyet Halk Partisi	
Fahri Karakaya	46236
İbrahim Tali Öngören	43981
Mustafa arpacı	41353
Hasan Kişioğlu	41304
Fuat Ağralı	39686

Demokrat parti	
Bahri Turgut	9635
Hamit Ali Yöney	9516
Mehmet Baloş	8093
Hüsnü Orakçioğlu	7817
Yusuf Ulucan	6974

Müstakil Adaylar	
Kemal Şedele	9155
Şevki Yazman	1990
Mehmet Erenler	1171
Halil Ünal	859
Mehmet Bakır	311
Şefik Alkan	255
Kemal Timuroğlu	203
Hüseyin Abacı	127

Seçimi Elâzığ ilinde CHP kazanmıştır.⁷⁰ Türkiye genelinde de seçimleri Cumhuriyet Halk Partisi kazanmıştır. Seçimi kazanan milletvekilleri gazetelerde teşekkür yazısı yayınlamışlardır. Elazığ milletvekili Fuat Ağralı yazısında; “aziz Elazıglıların hakkımda gösterdikleri teveccüh ve itimat hayatımın en kıymetli hatırasını

⁶⁹ Turan, 20.7.1946, s.1.

⁷⁰ Turan, 24.7.1946, s.1.

teşkil etmektedir. Bu teveccühün idamesine çalışmayı vicdan borcu bilmekteyim. Şükranlarımla birlikte kendilerine iblağını lütfunuzdan diler tebriklerinize en samimi teşekkürler saygılarımı sunarım” sözlerini söylerken, İbrahim Tali Öngören de “şerefli partimizin adayları arasında bana da oylarını vererek milletvekili seçen sevgili vatandaşlarımıza sonsuz teşekkürlerimi sunarım,” diyerek, her iki milletvekili de halka teşekkürlerini bildirmeyi unutmamışlardır.⁷¹

2.3. TBMM’de Demokrat Parti

Tartışmalı geçen 1946 seçimleri sonrasında Demokrat Parti TBMM’ye 65 milletvekili ile muhalefet olarak girmiştir. Yeni kurulmuş bir parti için meclise girebilmek önemli bir olaydı. Demokrat Parti, Mecliste ilk ve önemli sınavını 1947 bütçe görüşmeleri sırasında vermişti. DP’nin bütçe görüşmelerinde sözcülüğüne Adnan Menderes’i seçmesi, Adnan Menderes’in uzun yıllar CHP saflarında maliye encümeni kâtipliği yapması nedeniyle son derece normaldi. Adnan Menderes, bütçe görüşmelerinde çok sert konuşmalar yapmış ve sert eleştirilerde bulunmuş, bu durum CHP ile DP arasındaki uçurumu daha da derinleştirmişti.⁷² Adnan Menderes, bütçede açıklık olmadığını, kötüleşen ekonomik durumla mücadele edebilmek için mali ve ekonomik önlemlerin alınmadığını, ekonomik bozukluğun askeri harcamalarla açıklanmasının yanlış olduğunu, hükümetin geniş ölçüde memur kadrosu istihdam ettiğini ve tarımın desteklenmediğini açıklamıştır. Recep Peker ise cevabında, bu ifadelerin “kötümser ve psikopat bir ruhun ifadesi” olduğunu söylemiştir. Peker’in bu sözlerini ağır bulan Demokrat Partililer Meclisi terk etmiş ve günlerce toplantılara katılmamışlardır.⁷³ Böylece çok partili ilk mecliste ilk kriz yaşanmıştı. Tartışmadan sonra Recep Peker ile Menderes arasında esen soğuk rüzgârların yerini ılıman rüzgâra bırakması uzun sürmüştür.

Seçimden sonra İsmet İnönü hükümet değişikliği yaparak Şükrü Saraçoğlu yerine Recep Peker’i Başbakanlığa getirmiş ve Recep Peker Hükümeti Meclisten güvenoyu almıştı. Değişiklik, Elâzığ Turan gazetesinde, “yeni bakanlar kurulu teşekkül etti. Kabinede değişiklik var” başlığıyla haber yapılmıştı. Başlığın altında ise yeni

⁷¹ Ömer Osman Umar, Turgay Murat, *a. g. m.*, s. 665.

⁷² Enis Şahin, Bilal Tunç, *a. g. m.*, s.52.

⁷³ Cemil Kılıç, *Demokrat Parti’nin kuruluşu ve 1946 seçimleri*, (Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi), İstanbul 1995, s. 79.

kabine üyelerinin isimleri yer almıştı.⁷⁴ Turan gazetesinin bir diğer sayısında da “başbakan Recep Peker meclise hükümetin programını sundu oturum neticesinde Meclis 53 oya karşı 378 oyla hükümete güvenini bildirdi.” başlığını atarak Meclisin durumu ve oy sayısı hakkında bilgi vermişti.⁷⁵

Peker Hükümetinin uygulamaya koyduğu işlerden biri 7 Eylül Kararları olarak bilinen iktisadi kararlardır. Karar kısaca devalüasyon(değer düşürme) kararı idi. Savaş sırasında toptan eşya fiyatları dört katına çıkmıştı. Paranın değeri de dört kat aşağı inmişti. Oysa resmi kur değişmemişti. Bu durum ihracat için engel teşkil etmiştir.⁷⁶

7 Eylül Kararları ekonomiye birkaç yönden etkide bulunabilecek sonuçlar içeriyordu. Türk lirası, Cumhuriyet tarihinde ilk kez devalüe ediliyor, bu surette ihracatın önü açılmak isteniyordu. Ayrıca ithalat da serbest bırakılıyordu fakat yükselen döviz nedeniyle ithalatın düşmesi bekleniyordu. Recep Peker, bizzat Uluslararası Para Fonu(IMF)'nun ve Breton Woods kararlarının bu sonuçta etkili olduğunu belirtmiştir. Peker'in 11 Eylül'de Tasvir gazetesinde yayınlanan Cihat Baban ile olan söyleşisinde, Peker “sistemi değiştirmemiş olsa idik, dünya ticaret nizamı içinde ister istemez tecrit edilmiş bulunacaktık” diyerek, kararın gerekli olduğunu belirtmeye çalışacaktır.⁷⁷

Paranın değeri düşürüldükten sonra ithal malların fiyatı %50 artmıştır. İhraç malları ise ucuz fiyattan satılıp gitmiştir. Bu durum hayat pahalılığını körüklemiş ve piyasada yeni zenginler türemiştir. Piyasada eskiden var olan zenginlerin ise zenginlikleri artmıştır. Sonuçta 7 Eylül Kararları, bir zenginlere bir de DP'ye yaramıştır. Halkın bu kararlardan sonra memnuniyetsizliği artmış ve bir umut olarak gördükleri DP saflarına geçmişlerdir.⁷⁸

⁷⁴ Turan, 7.8.1946, s.1.

⁷⁵ Turan, 17.8.1946, s.1.

⁷⁶ Emine Açııcı, *a. g. e.*, s.71.

⁷⁷ Cemil Koçak, *Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları(1945-1950)Dönüşüm C.4*, İstanbul 2015, s.490.

⁷⁸ Ahmet Yeşil, *a. g. e.*, s.81.

2.4. Demokrat Parti'nin Birinci Kurultayı

Demokrat Partililer 7 Ocak 1947'de, partilerinin kuruluşunun birinci yıl dönümünde, Ankara'da topladıkları Birinci Büyük Kongreleri, Türk siyasi tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü Cumhuriyet tarihi boyunca ilk defa başarılı bir muhalefet partisi, baştan sona hürriyetçi bir kongre topluyordu. Hatta toplamakla kalmayıp aldığı kararların uygulanmaması halinde milletin yargısına bırakılacağını söylüyordu.⁷⁹

DP birinci kongresinde delegeler, coşku ile kongrelerini sürdürmüşlerdir. Kongre de Celal Bayar'ın teklifleriyle, sorunların görüşülmesi ve görüşülen konuların karara bağlanması için bir komisyon oluşturulmuştur. Ancak kurulan bu komisyonun yaptığı çalışmalar sırasında iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Taraflardan biri, yönetimce halen uygulanmakta olan politikayı savunmuş ve ılımlı muhalefet anlayışını eleştirmiş sert davranılmasını talep etmiştir. Diğer tarafta bulunan sertlik yanlıları ile ılımlı taraf arasında "hürriyet misakı" olarak anılan bir bildiri kabul edilmiştir. Hürriyet misakı dört noktaya vurgu yapmıştır. Anayasaya aykırı tüm antidemokratik hüküm ve yasaların kaldırılması, muhalefete tam güvence sağlayan yeni bir seçim yasaının düzenlenmesi, iktidar partisinin partizanlıktan vazgeçmesi ve cumhurbaşkanlığı görevi ile parti genel başkanlığı görevinin birbirinden ayrılması gerektiği gibi noktalara vurgu yapmıştır.⁸⁰

Bayar'ın belirttiği ama bu raporda yer almayan en büyük yenilik, bu talepler kabul edilmediği takdirde, Demokrat Parti'nin meclisi terk edip mücadeleyi milletin içine götüreceği tehdidiydi. Türk demokrasisi için bu tehdidin yeri büyüktür. Şimdiye kadar halkın dışında yürütülen siyasi iktidarın ilk defa halkın eline verme iradesinin ifadesidir. Kongre de imzalanan bu hürriyet misakı adlı belge ile Türk halkı, şeklen de olsa siyasi yönetimin sahnesine çıkarılmıştır. Kongre dekiler bu tarihi kararın önemini bilerek ayakta alkışlamışlardır.⁸¹ Demokrat Parti bu kongre ile siyasi hayatta sadece ismen var olan bir parti olmayacağını, muhalefet görevini yerine getirecek ve halkı yanına çekmek için elinden geleni yapacak bir parti olacağını göstermiştir.

Kongre CHP'ye meydan okurcasına yapılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi bu meydan okumaya karşı ilk önce olayın heyecanına kapılarak Demokrat Parti'ye hoşgörülü davranmıştır. Sonra olayın heyecanı geçince CHP ile DP'nin arasındaki ilişki

⁷⁹ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s.24.

⁸⁰ Enis Şahin, Bilal Tunç, "Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP- CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C.1/S.2, Yıl. 2015, s.57.

⁸¹ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s.27.

eski halini almıştır. Başbakan Recep Peker, Demokrat Parti'nin elindeki en etkili silah olan Meclis'ten çekilme tehdidini, "Komünist Taktiği" olarak değerlendirmiştir. Karşılık olarak Celal Bayar yayınladığı bir bildiri ile Recep Peker'in tavrını amacı belli bir oyun olarak nitelmiştir. Böylece iki parti birbirlerine karşı olumsuz tavır içinde olmaya devam etmişlerdir. Demokrat Parti, İktidarın olumsuz tavırlarına karşın Türk siyasi tarihinde sürekli olarak yükselen bir parti olarak devam etmiştir.⁸²

2.5. 1947 Seçimleri ve Sonrası

1947 yılı Şubat ayına gelindiğinde köy muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri iktidar-muhalefet arası ilişkileri gerginleştiren bir diğer unsur olmuştur. Demokrat Parti'ye göre iktidar "zor darbesi" ile bu seçimleri almak ve muhalefeti köylerden atabilmek için elinden geleni yapmıştı. İktidar ise Demokrat Parti'yi halkı hükümete karşı isyana teşvik etmekle suçlamaktadır. Olaylı bir şekilde geçen muhtarlık seçimlerinden sonra Nisan ayında yapılacak olan İstanbul ara seçimlerine muhalefetin katılıp katılmayacağı siyasi çevreler tarafından tartışma konusu olmuştur. DP'nin yaptığı Birinci Kurultay'a da bakılırsa muhalefetin seçimlere iştirak etmesi beklenemezdi.⁸³

Muhtar seçimlerinde İç İşleri Bakanlığı'na; 59 ilden 184 seçime "hile ve fesat karıştırıldığı" yolunda şikâyet gelmiştir. Bu şikâyetlerden 40'ı CHP, 112'si DP ve 32'si de bağımsızlar tarafından yapılmıştır. Seçimlerde 38 ilin 79 köyünde çıkan olaylarda, 7 kişi ölmüş ve 167 yaralama olayının yanı sıra, 56'sı kavga, hakaret ve muzır propaganda olmak üzere, 230 olay meydana gelmiştir. Bakanlığın yaptığı açıklamaya göre, oyların % 30'unu CHP'liler, %75'ini DP'liler ve %13'ünü de bağımsızların çıkardığı anlaşılmıştır. Seçimler bu gergin ortamda gerçekleşmiştir. Seçimin genel sonuçlarına göre ise, köy muhtarlıklarının %91'ini CHP, %4'nü DP, %5'ini bağımsızlar almışlardır.⁸⁴ Elazığ'da ise oyların hepsini CHP almıştır. 611 Muhtarın tümünü CHP almıştır. Elazığ'da CHP %100 oranında oy alarak kazanmıştır.⁸⁵

Seçimler ile birlikte artarak devam eden İktidar ile muhalefet arasındaki bu gergin havayı İnönü'nün düzelterebileceği düşünölmeye başlanmıştı. Diğer yandan da bazı kişiler partileri birbirlerine yaklaştırmak için girişimlerde bulunuyorlardı. Girişimler sonuçsuz kalmamış ve Peker ile Bayar arasında 10 Mayıs'ta bir görüşme

⁸² Enis Şahin, Bilal Tunç, *a. g. m.*, s.57.

⁸³ Ahmet Yeşil, *a. g. e.*, s. 90.

⁸⁴ Mustafa Albayrak, *a. g. e.*, s.113.

⁸⁵ Ali Eşref Turan, *a. g. e.*, s. 82.

yapılmıştır. Fakat görüşmeden sonraki sessizlikten hiçbir sonuca varılmadığı anlaşılmıştır. İlerleyen günlerde ise Bayar'la İnönü arasında bir dizi görüşmeler olmuştur. Görüşmelerden sonra Celal Bayar'ın hükümetin kendisine baskının kaldırılacağını vadettiğini söylemesi üzerine Peker baskının kaldırılacağını vaat edilmediğini çünkü ortada bir baskı olmadığını söylemiştir. İlaveten “Demokrat Parti'nin yurt içinde huzursuzluk yaratan ve yurттаş kütleleri arasında devamlı nefret duyguları yaşatan bir parti” olduğunu belirtmiş ve uzlaşmaya çalışılırken işler daha kötü noktaya gitmeye başlamıştır.⁸⁶

İnönü bunun üzerine 12 Temmuz Beyannamesi olarak tarihe geçen bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride görüşmeleri anlatmış ve bunun halk ile paylaşma zamanının geldiğini söylemiştir. İnönü, “vaziyet karşılıklı iddialar bakımından düğüm halini muhafaza etmiştir.” Diyerek durumu özetlemiştir. Diğer yandan ümit kırıcı olaylara rağmen var olan durumu korumak için iktidar ve muhalefetin görevli olduğunu ve devam etmesinin şartının da kendini daima haklı karşıdakini ise daima haksız görmekten geçmediğinin bilinmesi gerektiğini söylemiştir. İnönü her iki tarafa da eşit mesafede olduğunu hatırlatmak için karşılıklı şikâyetlerde ne kadar abartı olursa olsun gerçek payı da vardır demiştir.⁸⁷

Beyannamede söylenenden çok beyannamenin Türk siyasi tarihinde taşıdığı öneme bakmak gerekmektedir. İnönü bu beyannameyi yayınlamak çok partili siyasi hayatın yaşamasında önemli bir görev daha üstlenmiştir.

Beyannamenin yayınlandığı dönemde Peker Hükümeti'nin yerine Hasan Saka Hükümeti kurulmuştur. Saka, Peker'e göre muhalefete karşı daha yumuşaktır. Karşılıklı iyi niyet gösterileri yapılmış devam etmiştir. Hasan Saka yeni kurduğu hükümetin programını meclise getirmeden önce Demokrat Parti'ye vermiştir.⁸⁸ Böylece zamanında ve doğru şekilde yapılan müdahaleler ile muhalefet yaşamaya devam etmiştir. Yaşamakla kalmayıp iktidarla arasını da yumuşatmıştır. Çok partili siyasi hayatın ve Demokrat Parti'nin yaşamasını sağlayan kurtarıcı ise İnönü olmuştur.

⁸⁶ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s.33.

⁸⁷ Cezmi Eraslan, “*Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayatın Kurulmasında Bir Dönüm Noktası: 12 Temmuz (1947) Beyannamesi*”, İnternet. 10.3.2018, s. 145.

⁸⁸ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s.37.

2.6. Demokrat Parti İktidar Yolunda

Demokrat Parti daha ilk yıllarında bir parçalanma yaşayacaktır ve parçalarından Millet Partisi adı verilen yeni bir parti kurulacaktır. Millet Partisine Mareşal Fevzi Çakmak başkanlık edecektir. Demokrat Parti içinden yeni bir parti doğarken 1948 ara seçimleri de gelmiştir. 17 Ekim 1948 tarihinde ara seçimlere gidilmiştir. Fakat seçimlere Millet Partisi ve Demokrat Parti girmemeyi tercih etmiştir. Seçimlere muhalefetin girmemesi CHP iktidarının kamuoyu önündeki saygınlığını sarstığı için seçime katılma oranı düşük olmuştur. Bu oran iktidara göre %40, muhalefete göre ise, %10'nun altında idi. Seçim 13 ilde yapılmış, CHP'den 13 milletvekili seçilmiştir.⁸⁹

Seçime Millet Partisi ile Demokrat Parti'nin girmemesi gibi tepkilerle karşılaşan CHP, Meclis Grubunda muhalefetin de yer almasını istediğini adli teminatın tasarıda yer alacağını açıklamıştır. Bunun üzerine meclise Seçim kanunu tasarısı sunulmuştur. Tasarı temel ilkelerde oldukça demokratikti. Gizli oy açık tasnif ve adli teminat altında yapılmasını öngören usul yer alıyordu. Seçim kurulları başkanlığında hâkimler yer alırken, seçimleri yönetecek bağımsız bir müessese olan yüksek seçim kurulunun kurulması tasarıda yer alıyordu. Seçim sonunda doğacak anlaşmazlıkları çözebilecek merci ise mahkemelerdi. Kısaca bu tasarı seçim sisteminde bir değişiklik getirmeyen, seçim yöntemi ile ilgili yenilikler getirmiş ve bu yenilikler 1950 yılında uygulanmıştır.⁹⁰

1948 yılı Elazığ'ın siyasi hayatına baktığımız zaman ara seçim yapılmayan ilde siyasi hayat kısmen canlı geçmiştir. Cumhurbaşkanı İnönü şehre gelmiştir. Turan gazetesinden aldığımız haberin içeriğinde, saat 10' da şehre gelen Cumhurbaşkanı'nın Halkevi, Belediye, lise, erkek ve kız enstitülerini gezip tetkiklerde bulunduğunu öğreniyoruz. Elazığ'ın su ve pamuk işleri ile ilgilenip bu konuda gerekenin yapılması için talimatlar da vermiştir.⁹¹ Elazığ, yılın ilk aylarında Cumhurbaşkanı'nı ağırlamış ve şehrin sorunları konusunda isteklerde bulunmuştur.

Elazığ şehrinde Cumhuriyet Halk Partisinin il kongresi yapılmıştır. Yeni idare heyeti kurulmuştur. İdare heyetinin isimleri şöyledir: Kemal Şedele, Dr. Faik Fikret Doğru, Nurettin Karaosmanoğlu, Mustafa İspir, Mehmet Aksoy, Hüseyin Dinç, Hilmi Çakılcı, Ali Kend, Ahmet Durak ve Mehmet Kuloğlu seçilmişlerdir.⁹²

⁸⁹ Mustafa Albayrak, a. g. e. ,s.134.

⁹⁰ Ahmet Yeşil, a. g. e. , s.128.

⁹¹ Turan, 25.2.1948, s.1.

⁹² Turan, 5.5.1948, s.2.

Ticaret Bakanı Cemil Sait Barlas Elazığ'a gelmiştir. Halkevinde yapılan toplantıda tüccar ve esnaf dileklerde bulunmuştur. Memleketin kalkınması için gerekli işlerin yapılacağı konusunda gerekenin yapılacağını vadedmiştir.⁹³

Aynı ayın içinde şehre bir diğer ziyarette Ekonomi Bakanı Cavit Ekin tarafından yapılmıştır. Bakan, 1949 bütçesinde doğu illerinin kalkınması için konacak tahsisattan Elazığ'ın faydalanmasını sağlayacağını vadedmiştir. Pamuşun Elazığ için önemini benimsediğini değerlendirilmesi için gerekenin yapılacağını da belirtmiştir.⁹⁴

Şehrin 1948 yılı siyasi hayatına baktığımızda şehir birçok bürokrat ağırlamış ve canlı bir yıl geçirmiştir. Dönem itibarıyla baktığımız zaman Elazığ doğu ili olmasına ve ulaşımın zor olmasına rağmen dönemin siyasilerinin ziyarette bulunmaları önemli bir olay olarak görülebilir.

2.7. 1950 Yılı Seçimleri

Seçim kanunu çıktıktan sonra hali hazırda var olan üç partinin de seçim çalışmaları hızlanmıştır. Partiler miting çalışmalarına başlamışlardır. Mitingler gerek kapalı salonlarda gerekse açık havada yapılsın konu partilerin birbirlerini suçlamalarıdır. Konu suçlamalar olunca ortam gerginleşmiştir. Fakat yine de 1946 yılı seçimleri ile kıyaslandığında olumlu bir hava vardı. CHP seçim kampanyalarını bu kez diğer partiler gibi tam kadrosuyla halkın ayağına giderek yapıyordu.⁹⁵

Demokrat Parti cephesinden baktığımızda Demokrat Parti'nin yapılacak genel seçimlerden umutlu olduğu görülür. Umutluydular, çünkü bu seçimlere oldukça avantajlı bir şekilde giriyorlardı. Asker-sivil hepsi demokratların yanında yer almıştı ve memleketin bütün kurumları onları destekliyordu. Genç bir gazeteci olan Cüneyt Arcayürek, bütün seçmenlerin umutlarını DP'ye bağladıklarını söylemektedir. Sanki DP kanser mikrobunu keşfediyordu. Vergiler incek, ekonomik zorluklar birden kalkıverecek, dar gelirlilerde var olan ızdırap hemen gidecek gibi halk DP'ye sınımsız bağlanmıştı.⁹⁶

Vatan gazetesi yazarı olan Ahmet Emin Yalman "bir doğum günü hediyesi" başlıklı yazısında şunları söylemiştir. "Ben 14 Mayıs'ta doğdum seçimlerin bugüne düşmesine seviniyorum. Eğer bu seçimler Türk milletinin tam bir dürüstlük içinde

⁹³ Turan, 01.9.1948, s.1.

⁹⁴ Turan, 29.9.1948,s.1.

⁹⁵ Ahmet Yeşil, *a. g. e.*, s.129.

⁹⁶ Mustafa Albayrak, *a. g. e.*, s.163.

iradesini belli etmesine ve bu sayede istikrarlı bir iradenin temelini atılmasına imkân verirse ben çok değerli bir doğum günü hediyesi almış olacağım. Bütün mücadele hayatım neticesinde beklediğim büyük mükâfata kavuşacağım.”⁹⁷ Bu yazı ile basın tarafından da Demokrat Partiye desteğin büyük olduğunu görüyoruz. Böylece Demokrat Parti ülkenin her kesim insanından ve her meslek grubundan destek almayı başarmış olarak seçimlere girmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi cephesine baktığımızda ise, İnönü'nün yurt gezilerine çıktığını ve geziler sırasında yaptığı konuşmalar ile halkı yanına çekmeye çalıştığını görüyoruz. İnönü'nün Ege'de yaptığı konuşmasında; “biz yeni seçimlerin aday listelerinde en çok kadın ismi göstermiş olan partiyiz.” Sözlerini içeren bir konuşma yapmıştır.⁹⁸ İnönü'nün daha ilk seçim mitingini yaptığı Ege'de bunları söylemesinden anlaşılıyor ki, amacı halkın tüm kesimini yanına çekmek ve daha demokratik görünmektir.

14 Mayıs seçimleri büyük bir sükûnet ve ağırbaşlılık içinde geçti. Katılma oranı %80'i aşmıştır. Önemli hiçbir olay olmamış ve millet sandıklara koşmuştur. Sandıklar açılmaya başladıktan sonra seçimin ertesi günü Demokrat Parti'nin bütün umutları aşan bir zafer kazandığı anlaşılmıştır. Demokrat Parti oyların %53.35'ini alarak meclisteki 487 üyelikten 408'ini kazanmıştı. CHP ancak 69 milletvekili çıkartabilmişti. Millet Partisi ise önemli bir varlık gösterememiş, meclise sadece bir milletvekili sokabilmişti. Yeni meclis 22 Mayıs'ta toplandı. Refik Koraltan'ı meclis başkanlığına, Celal Bayar'ı Cumhurbaşkanlığı'na seçti. Adnan Menderes ilk demokrat hükümeti kurmakla görevlendirildi.⁹⁹ 1950 seçimlerinin sonucunda, Cumhuriyet Halk Partisi doğmasına müsaade ettiği hatta destek verdiği Demokrat Parti'ye koltuğunu teslim etmiş olacaktı. Ülkede çok partili siyasi hayat tam manasıyla yerleşmiş ve yirmi yedi yıllık tek parti iktidarı son bulmuştu.

Yapılan bu seçimler Türk demokrasi tarihi bakımından dönüm noktasıdır. Bu olay yalnızca bir tür “beyaz devrim” değil aynı zamanda Türkiye'de var olan Cumhuriyet sisteminin gerçek anlamda var olabilmesidir. Cumhuriyet gerçek anlamıyla hem toplumsal- kültürel hem de siyasi anlamda çoğulculuğu gerektirir. Türkiye'de bu oluşum ilk olarak 1950'de tam olarak görülebilmektedir. Vatandaşın politikaya yani kendi

⁹⁷ Vatan, 08.5.1950.

⁹⁸ Turan, 06.05.1950, s.1.

⁹⁹ Cem Eroğul, *a. g. e.*, s.53.

kaderine ağırlığını koyması bu tarihte gerçekleşmiş, tek parti döneminde sadece adından söz edilen ulusal egemenliğin böylece gerçek anlamını bulduğu söylenebilir.¹⁰⁰

2.7.1. Elâzığ'da 1950 Yılı Seçimleri

Türkiye'de çok partili siyasi hayatın başlangıcı olarak kabul edilen ve 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlere, ülkenin her ilinde olduğu gibi Elazığ'da da büyük bir ilgi olmuş ve seçimlere katılım oranı %86 düzeyinde gerçekleşmiştir.¹⁰¹ Elazığ'da seçim haberinden hemen sonra partilerde faaliyetler hızlanmıştır. Demokrat Parti bir ilçe kongresi yapmış ve kongre sonucunda ilçe kurulu Başkanlığı'na Şinasi Peker, ikinci başkanlığa Bedri Kuli, azalıklara; Gani Öztürk, İsmail Akıncı, Bedri Akyüz, İbrahim Taşkın ve Nuri Özbek seçilmişlerdir.¹⁰² Millet partisi' de Elazığ'da il ve ilçe kurulunu kurmuştur. Başkan: müteahhit Fahri Göl, Başkan vekili: Tüccar Musa Tangülü, muhasip: müteahhit Cemil Toraman, Katip: Alaeddin Arı, üye: terzi Nazım Becerikli, üye: Eşref Titiz'den teşekkül etmiştir.¹⁰³ Partiler örgütlenmelerini yaptıktan sonra milletvekilliği için adaylardan dilekçeleri almaya başlamışlardır.

Seçim öncesi Demokrat Parti'den 12 kişi aday adaylık başvurusunda bulunmuşken, Cumhuriyet Halk Partisi'nden ise 21 aday adayı vardır. Aday adayları şöyledir:

CHP Aday adayları	DP Aday adayları
1.Hürrem Müftügil	Ömer Sanaç
2.Hasan Kişioğlu	Kazım Bayer
3.Fuat Ağralı	Remzi Tarıman
4.Fahri Karakaya	Suphi Ergene
5.Mustafa Arpacı	Hamit Ali Yöney
6.Fethi Altay	Hilmi Soyasalan
7.Hürrem Çorbacıoğlu	Lütfi Ek
8.Ahmet Ertem	Yusuf Ulucan
9.Ahmet Malatacık	Abdullah Demirtaş

¹⁰⁰ Mustafa Erdoğan, "Türk Demokrasininin Doğum Tarihi: 14 Mayıs", Adnan Menderes Demokrasi Platformu, Bahar 2016, özel sayı, Ankara, s.195.

¹⁰¹ Adem Doğan, *Siyasi Arenada Elazığ'ın Seçimi*, Elazığ 2007, s.13.

¹⁰² Turan, 22.2.1950, s.1.

¹⁰³ Turan, 29. 3. 1950, s.1.

10.Şükrü Koçak	Nihat Tufan
11.Kemal Şedele	Mahmut Hiç
12.Hüseyin Dinç	Abit Sadıklar
13.Abdurrahman Danış	
14.Selahattin Toker	
15.Kemal Zeki Gençosman	
16.Ahmet Sunguroğlu	
17.Dr. Faik Fikret Doğru	
18.Vecihi Divitçi	
19.Faik Tanyolu	
20.Şefik Alkan	
21.Celal Öktem	

Adaylar arasında yapılacak yoklama ile dört milletvekili belirlenirken, bir milletvekili de genel merkez tarafından belirlenecektir.¹⁰⁴ Yapılan oylamalar sonucu belirlenen milletvekili adayları şöyledir:

Cumhuriyet Halk Partisi Adayları

1. Gazeteci ve Avukat Kemal Zeki Gençosman(Ağınlı)
2. 8'inci devre Elazığ milletvekili Fahri Karakaya
3. 8'inci devre Erzurum milletvekili Şükrü Koçak
4. CHP Divan Üyesi Hürrem Müftügil
5. Tüccar Kemal Şedele

Demokrat Parti Adayları

1. Çiftçi Abdullah Demirtaş
2. Çiftçi Suphi Ergene
3. Demokrat Parti İl Başkanı Avukat Ömer Sanaç
4. Emekli Albay Şevki Yazman
5. Avukat Hamit Ali Yöney

¹⁰⁴ Adem Doğan, *a.g.e.*, s. 18-19.

Bağımsız Adaylar

1. Elâzığ eski milletvekillerinden Fethi Altay
2. Elazığ'ın Hal köyünden Şefkat İstasyon Şefi Mustafa oğlu Avni Ataç
3. Elazığ'da oturan Emekli Binbaşı Fikri Eralp
4. Elazığ Kesrik köyünden Fikri Faik Güngören
5. Palulu ve İstanbul Avukatlarından Sait oğlu Yusuf Ziya Kaçar
6. Palu'da Avukat Mahmut Nedim Kaya
7. Elazığ'ın Zerteriç köyünden çiftçi Fikri oğlu Tahir Küçükkel
8. Elazığ'ın çarşı mahallesinden çiftçi tüccar Aziz oğlu Bahri Turgut Okaygün
9. Elazığ eski Ziraat Bankası Müdürü İstanbullu Asif oğlu Galip Yıldızalp

Adayların isimleri belirlendikten sonra seçim çalışmaları hız kazanmıştır.¹⁰⁵ Partiler mitingler yapmaya başlamışlardır. Demokrat Parti 30 Nisan'da bir açık hava toplantısı yapmıştır. Toplantıda ilk sözü Şevki Yazman almış ve Demokrasi konusunu ele almıştır. Demokrasinin önemini anlattıktan sonra Demokrat Parti'nin bu yolda çalışacağını vaat etmiştir. Sonra söz alan Ömer Sanaç ise, partilerinin yapacağı çalışmalar üzerinde durmuştur.¹⁰⁶

Cumhuriyet Halk Partisi 'de bir açık hava toplantısı yapmıştır. Toplantıda adaylardan Fahri Karakaya, Kemal Zeki Gençosman ve Şükrü Koçak katılmıştır. Şükrü Koçak konuşmasında, CHP'nin Türkiye'ye yapmış olduğu hizmetleri saymış, kazandıktan sonra da Elazığ'a hizmet edeceklerini söylemiştir.¹⁰⁷

Yapılan bu toplantılardan başka Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar Elazığ'a gelmiştir. Bayar, vatandaşın oyunun emniyetini kendilerinin sağladığını söyleyerek şöyle devam etmiştir. "Maziye perde çekmeye hazırız. Fakat istikbal teminat altına alınmalıdır. Millet menfaati bizim esas gayemizdir. Vatandaş istediğini iktidara getirebilme kudretine haiz olmalıdır. Sonra vatandaşa vaatlerini sıralamış ve vatandaşa bugünkü halinizden memnun iseniz oylarınızı iktidara, değilseniz bize veriniz." Diye seslenmiştir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Ömer Osman Umar, Turgay Murat, *a. g. m.*, s.674.

¹⁰⁶ Turan, 01.5.1950, s.1.

¹⁰⁷ Turan, 08.5.1950, s.1.

¹⁰⁸ Ömer Osman Umar, Turgay Murat, *a.g.m.*, s. 675.

Aylar süren çalışmalardan sonra yapılan seçimi Elazığ'da da DP'nin kazandığı anlaşılmıştır. Elazığ'da seçmen sayısı 86.636 iken bunun 74.296'sı oy kullanmıştır. Sonuçların rakamlarla ifadesi ise şöyledir:

Parti adı	Aldığı oy	%	Milletvekili sayısı
DP	37983	53.3	5
CHP	32972	46,47	0

Milletvekillerinin aldığı oy sayıları ise şöyledir:

Aday	Partisi	Aldığı oy	Sonuç
M. Şevki Yazman	DP	40733	Seçildi
Ömer Sanaç	DP	40625	Seçildi
Suphi Ergene	DP	40004	Seçildi
Abdullah Demirtaş	DP	39280	Seçildi
H. Ali Yöney	DP	34858	Seçildi
Hürrem Müftügil	CHP	33717	Seçilemedi
K. Zeki Gençosman	CHP	34436	Seçilemedi
Kemal Şedele	CHP	34315	Seçilemedi
Şükrü Koçak	CHP	32550	Seçilemedi
Fahri Karakaya	CHP	28732	Seçilemedi.

Alınan oy sayılarından anlaşıldığı üzere Elazığ'ı TBMM'nin 9. Döneminde DP'li vekiller temsil edecektir.¹⁰⁹

Elazığ'ın eski Belediye Başkanlarından olan Şükrü Kacar ile yaptığımız görüşmede 1950 seçimlerini sordüğümüzda, o sırada Kovancılarda Başöğretmen olduğunu, DP'nin çok çalıştığını ve kazandığını söylemiştir. Özellikle Milletvekili Adayı olan Ömer Sanaç'dan bahsederek, bir gün Kovancılara geldiğini ve muhtarlığın önünde yalnız başına otururken görüp yanına gittiğini anlatıyor. Yanına gittiğinde kim olduğunu sormuş ve Sanaç kendisini tanıtip geldik ama kimse bize yanaşmıyor. Cevabını vermiş. Bunun üzerine Kacar, okula davet etmiştir. Sanaç ise bunun üzerine çekinmiyor musun, Korkmuyor musun? diye sormuş, Kacar, neden korkayım belki de

¹⁰⁹ Adem Doğan, *a. g. e.*, s.23.

oyumu size vereceğim demiştir. İsmet Paşayı Seviyoruz ama artık bıktık. Seklinde konuşma geçtiğini anlatıyor. Sonrasında ise herkesin oylarını DP'ye verdiğini söylüyor.¹¹⁰ Milletvekilliği seçimlerinden sonra muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri yapılmıştır. Bu seçimde Elazığ'da muhtarlıkların çoğunu bağımsız adaylar kazanmıştır. DP 174, CHP132, MP 2, bağımsızlar ise 265 muhtarlık almıştır. Oran olarak baktığımızda DP %28'ini, CHP %21, Bağımsızlar %42'sini kazanmışlardır.¹¹¹

2.7.2. 1950 Seçimlerinden Sonra Elazığ'da Siyasi Hayat

Seçimlerden sonra gazeteler seçimlere atıfta bulunarak, “ milletimizin medeni bir hayat ve ferdi hürriyetine sahip olarak refah içinde yaşaması için DP yurdu süratle kalkındıracaktır.”¹¹² Başlığını atarak Demokrat Partiye duydukları güveni dile getirmek istemişlerdir.

Sonraki günlerde ise, Doğu illerine seyahate çıkan Celal Bayar, 3 Ekim 1952 de Elazığ'a da gelmiştir. 13.30'da Elazığ'a inen Bayar'ı Elazığ milletvekilleri, valisi ve çok büyük halk kitlesi saygı ve sevgi tezahüratları ile karşılamışlardır. Cumhurbaşkanı Hükümet Caddesinin iki tarafını dolduran binlerce Elazığlının alkışları arasında yaya olarak hükümet konağına gitmişlerdir.¹¹³ Daha sonra ise Bayar, iplik dokuma fabrikasının temellerini atmış ve gölcükte yapılan tesisleri gezmiştir. Cumhurbaşkanı ile birlikte İçişleri Bakanı Ethem Menderes, Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu, İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı ve Ziraat Bankası ile Etibank Umum müdürü, askeri mütehasıs ve generaller de ziyarete katılmışlardır. Ayrıca Keban ilçesine giderek orada yapılacak olan maden tesislerini de gezmişlerdir.¹¹⁴ Bayar'ın temelini atmış olduğu iplik dokuma fabrikasının senede 600 ton pamuk işleyeceği öngörülmüştür. Bütün gezilerini tamamladıktan sonra şehirden geç vakitte ayrılan Bayar, Tunceli'ye geçmiştir.¹¹⁵ Böylece seçimden sonraki yılda Elazığ ili Cumhurbaşkanı'nı ağırlamıştır.

Aynı ay içinde Demokrat Parti il kongresi yapılmıştır. Yapılan bu kongreye civar illerden gelen partilerin huzurunda yapılmıştır. Kongrede memleketin umumi menfaatini ilgilendiren hususlar ve diğer ihtiyaçlar üzerinde durulmuştur.¹¹⁶ Kongre

¹¹⁰ Şükrü Kacar, 9. 5. 2018 tarihli görüşmeden alındı.

¹¹¹ Ali Eşref Turan, *a. g. e.*, s.88.

¹¹² Demokrat Elazığ, 08.10.1952, s.1.

¹¹³ Milliyet, 04.10.1952, s.1.

¹¹⁴ Turan, 04. 10. 1952, s.1.

¹¹⁵ Akşam, 05.10.1952, s.1.

¹¹⁶ Demokrat Elazığ, 27.10.1952, s.1.

akşam geç saatlere kadar devam etmiştir. Yapılan yeni seçimlerde İl İdare Kurulu azalıklarına Hilmi Soyaslan, Oğuz Karazaim, Halit Akçabay, Abit Sadıklar, Mahmut Celayir, Abdullah Duman, Şinasi Pekel, Şükrü Kekez, Bedri Kuli seçilmişlerdir. İl İdare Başkanlığına ise Oğuz Karazaim getirilmiştir.¹¹⁷ Kongreden sonra Elazığ'ı İçişleri Bakanı Ethem Menderes ziyaret etmiştir. Bingöl'den karayolu ile şehre gelen Bakan, şehirde bir gece kalarak incelemelerde ve temaslarda bulunduktan sonra şehirden ayrılmıştır.¹¹⁸

Şehirde kurulmuş olan Köylü Partisi'nde de bazı gelişmeler olmuştur. Parti, merkeze bağlı köylerde ocaklar kurmuştur. Elazığ il idare kurulu teşkil edilmiş ve merkeze haber verilmiştir. İl idare kurulu başkanlığına Şevki Çağlar ikinci başkanlığına ise Sadık Erzen seçilmiştir.¹¹⁹ Köylü Partisi, Mayıs ayında da Elazığ'ın Baskil ilçesinde teşkilat kurmuştur. Baskil'in 30 köyünün yanında merkezin Hankendi, Mollakendi, Poyraz, Balibey bucakları ve bucaklara bağlı köylerde ocak açmış ve Avşan köyünde de teşkilat kurmuştur.¹²⁰ Köylü Partisi, Elazığ'da oldukça hızlı teşkilatlanmıştır. 54 seçimlerine teşkilatını tamamlamış olarak girmeye çalışmıştır.

Sonraki aylarda, Doğu'da bir üniversite kurulması kararını alan meclis doğu illerine bir heyet göndermiştir. Bu amaçla Elazığ'a da 16 kişilik, profesörlerden oluşan bir tetkik heyeti gelmiş ve şehirde iki gün kalarak incelemelerde bulunmuştur.¹²¹ Şehir hakkında sevinç meydana gelmiştir. Üniversite ile şehrin Türkiye'nin ön planda olan şehirleri arasına gireceğini düşünmüşlerdir. Uluova Gazetesi bu haberi, "Demokrat Parti'nin şehrimize bir ihsanı daha şehrimizde doğu üniversitesi açılıyor" başlığı atarak halkın heyecanını dile getirmeye çalışmıştır.¹²²

Elazığ halkı aldıkları Üniversite haberinin sevincini yaşarken, Belediye Başkanları Kazım Bayer istifa ettiğini ve yeni belediye başkanı için seçim yapılacağını öğrenirler. Seçimler 24 Temmuz Cuma günü yapılacaktır. Reislik için Mustafa İspir veya Atik Erbaş'ın getirileceği söylenmektedir.¹²³ Diğer haberde ise iki isime ek olarak Oğuz Karazaim ve Şinasi Pekel'in isimleri de söylenmektedir. Toplamda 26 belediye azası vardır. Adnan Orakçioğlu, Ahmet Günay, Sabri Baytop, Rıfat Kurdoğlu, Ahmet

¹¹⁷ Turan, 27.10.1952, s.1.

¹¹⁸ Turan, 22, 11,1952, s.1.

¹¹⁹ Turan, 28.3.1953, s.1.

¹²⁰ Turan, 12.5.1953, s.1.

¹²¹ Turan, 13.7.1953, s.1

¹²² Uluova, 11.6.1953, s.1.

¹²³ Turan, 17.7.1953, s.1.

Altınok gibi isimlerde vardır.¹²⁴ 24 Temmuz günü Seçim yapılmış ve belediye başkanlığına 14 oy alan Atik Erbaş seçilmiştir. Rakibi görülen Mustafa İspir ise 13 oy almıştır.¹²⁵ Atik Erbaş seçimden sonra DP'nin belediye başkanı olduğunu ve bununla iftihar ettiğini söylemiştir. Tabii oy verenlere teşekkür etmeyi de ihmal etmemiştir. Gazete ise bu seçimi memleketimizde demokrasinin çok iyi anlaşıldığını ve yerleştiğini aynı zamanda aynı zamanda vatandaşın oyunun kıymetinin ortaya çıktığını göstermesi bakımından delil olarak görmektedir.¹²⁶

Belediye başkanı seçildikten sonra, DP'nin yaptığı şehir ocak kongresinde belediye tenkit edilmiştir. "Rüstempaşa mahallesinden bir üye bizim mahalleye bakıp bu şehirde belediye yoktur hükmüne varmak lazım demiştir."¹²⁷ Bu haberden sonra gazete "Demokrat Parti ile belediyenin arası açılıyor mu" başlığını atarak, Kaldırım vergisi konusuna değinmişlerdir. CHP zamanında alınan bu verginin 1950 yılından itibaren alınmazken, seçime az bir zaman kalarak yürürlüğe konmasına şüphe ile bakılmış ve DP'ye çamur atılmak istendiğini fakat belediye başkanının DP'li olmasına bakılırsa bu işte bir yanlışlık olabileceği düşünülmektedir.¹²⁸ Aynı gazetenin birbirini takip eden günlerde verdiği haberlerden çıkan sonuç, Kongrede şikâyet eden bir üye ve DP'nin lekelenmeye çalışıldığına inanan vatandaşdır. Elazığ'da 54 seçimleri yaklaşırken siyasi atmosfer ise iki haberde gördüğümüz gibi karışıktır. Anlaşıldığına göre, Elazığ ili 1950 seçiminden sonraki Demokrat partili yıllarını yoğun geçirmiştir. Cumhurbaşkanı'nı ve diğer bürokratları ağırlamıştır. Belediye seçimi yapmış bunula kalmayıp yeni Belediye başkanına eleştiride de bulunulmuştur.

2.8. 1954 Seçimleri

1950 seçimlerinin ardından geçen yıllar yine seçimleri getirdi. Meclis seçim tarihini 2 Mayıs 1954 olarak belirlemiştir. Tarihin belirlenmesinden sonra tüm Türkiye'de olduğu gibi Elazığ'da da seçim çalışmaları başlamıştır. Demokrat Parti 1954 yılında il kongresi yapmayarak mevcut yönetimle seçime girme kararı almıştır. CHP ise Mart ayı içinde il ve ilçe kongreleri yapmayı planlamıştır.¹²⁹ Ortamla ilgili olarak

¹²⁴ Turan, 22.7.1953, s.1.

¹²⁵ Uluova, 24. 7. 1953, s.1.

¹²⁶ Turan, 25.7.1953, s.1.

¹²⁷ Uluova, 01.12.1953, s.1.

¹²⁸ Uluova, 02,12,1953, s.1.

¹²⁹ Emine Pancar, Aydın Öğredik, "Demokrat Parti Döneminde Elazığ'da Siyasi Hayat(1954-1957)" ,Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ 23-25 Mayıs 2013, s.484.

Uluova gazetesinde yayınlanan yazıda; “partilerde kıpırdama başladı. DP erkânı gizli bir toplantı yaparak son durumu inceledi, CHP sukutu tercih ediyor. MP’de tahtakılıç geliyor. Köylü Partisi cicim ayında.” DP’nin yaptığı toplantıda temizlik üzerinde durduğu, belediye ve diğer partilerin durumlarını incelediği üzerinde durulmaktadır. CHP eskiden olduğu gibi sessiz çalışmayı tercih etmektedir fakat bu sessizlikten fırtına çıkma ihtimali de vardır. MP ise biten ocak kongresinden sonra ilçe kongresi çalışmalarına başlamış ve Ahmet Tahtakılıç’la Nurettin Ardıçoğlu’nun bu kongreye katılacakları öğrenilmiştir gibi bilgiler vermiştir.¹³⁰ Elazığ’da bulunan partiler seçim çalışmalarını yürütürken CMP de Elazığ şubesini kurmuştur. Ankara’dan Avukat Fikret Memişoğlu’na, İl teşkilatını kurması için verilen emir üzerine kurulmuştur. Başkanlığına Halit Tunçeren getirilmiştir.¹³¹

Seçim çalışmalarına baktığımızda, Demokrat Parti milletvekilleri M. Şevki Yazman, Ömer Sanaç ve Suphi Ergene şehrimize gelerek seçim faaliyetlerine katıldıklarını görürüz. Demokrat Parti, 21 Mart’ta deneme seçimi yapmıştır. Milletvekilleri deneme seçimine katılmak için gelmişlerdir. CHP cephesine baktığımızda ise emekli Albay Celal Dora’nın CHP’den milletvekili adayı olarak gösterileceğini öğreniyoruz.¹³² Celal Dora, Kore’de yapmış olduğu kahramanlıklarla bilinir. Bu sırada Ankara avukatlarından Selahattin Toker DP’ye girdiğini telefonla bildirmiştir. 21 Martta yapılacak olan deneme seçimine de katılacaktır.¹³³

Celal Dora ve Selahattin Toker aynı akşam Elazığ’a gelmişlerdir. Önce Yolçatı istasyonunda muazzam bir kalabalık ile Celal Dora omuzlarda taşınarak karşılanmış. Dora’yı şehirden karşılamaya 40’a yakın otobüs, taksi ve kamyonlar gitmiştir. Şehir meydanına gelen Dora, halkı selamladıktan sonra kalabalık dağılmış fakat bu kez de başka bir kalabalık Selahattin Toker’i karşılamıştır. Toker’ de istasyondan DP binasına kadar omuzlarda taşınmıştır.¹³⁴ Böylece iki dişli partinin de dişli adayları gelmiş ve bundan sonra Elazığ’da seçim faaliyetleri daha da hızlanmış. 28 Mart 1954 tarihinde yapılan ön yoklama sonucunda 4 aday belirlenmiştir. 5. Aday ise Parti genel merkezi kontenjanı olarak gösterilmiştir.

¹³⁰ Uluova, 25.3.1953, s.1.

¹³¹ Turan, 22.2. 1954, s.1.

¹³² Turan,04.3.1954, s.1.

¹³³ Turan,05.3.1954, s.1.

¹³⁴ Turan, 09.3.1954, s.1.

DP milletvekili aday yoklama sonucu	CHP milletvekili aday yoklama sonucu
1. Ömer Sanaç 468	1. İ. Hakkı Talay 809
2. Şevki Yazman 464	2. Abdurrahman Danış 730
3. Suphi Ergene 336	3. Hürrem Müftügil 642
4. Selahattin Toker 295	4. Fahri Karakaya 612
Merkez Adayı Hüsni Göktağ	Merkez Adayı Celal Dora

İki rakip partinin yoklama sonuçları tabloda görüldüğü gibidir.¹³⁵ Hüsni Göktağ'un aday olarak belirlenmesinde halkın etkisi büyüktür. Elazığ gazetesinde Hüsni Göktağ'un DP'ye geçmesinin istendiği belirtilmiştir. Bunun ardından halk imzalı telgrafi göndererek DP'ye geçmesini istediklerini Göktağ'a bildirmişlerdir.¹³⁶ İstek üzerine Göktağ DP'ye geçecek ve aday gösterilecektir. Yoklamalardan sonra partilerin adayları belli olmuştur.

Demokrat Parti	Cumhuriyet Halk Partisi
Hüsni Göktağ (Emekli General)	Celal Dora (Emekli Albay)
Şevki Yazman (Milletvekili)	İsmail Hakkı Talay (Emekli General)
Ömer Sanaç (Milletvekili)	Abdurrahman Danış
Selahattin Toker (Avukat)	Fahri Karakaya (Avukat)
Suphi Ergene (Milletvekili)	Kemal Zeki Gençosman

Hürrem Müftügil milletvekilliği adaylığından feragat edip yerini Kemal Zeki Gençosman'a vermiştir.

Cumhuriyetçi Millet Partisi	Türkiye Komünist Partisi
Tarık Sağman (Em. Yzb.)	Sadık Ercan (müteahhit)
Halit Tuncel (Em. Ağır Ceza Reisi)	Salih Güneri (Em. Albay)
Süleyman Onur (öğretmen)	Yensur Bulduk
Fikret Memişoğlu (Avukat)	Aziz Şenkal (Avukat)
Yasib Göğüş (Avukat)	Celal Ertem

¹³⁵ Turan, 29.3.1954, s.1.

¹³⁶ Elazığ, 1.2.1954, s.1.

Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin merkez adayı olarak Fikret Memişoğlu gösterilmiştir.¹³⁷ Bu şekilde aday listelerini belirleyen partiler, seçim çalışmalarına tüm hızıyla devam etmişlerdir.

Seçimden önce Başbakan yardımcısı ve Devlet Bakanı Celal Yardımcı Elazığ'a gelmiştir. Demokrat Parti büyük bir karşılama programı hazırlamıştır.¹³⁸ Yardımcı'nın Elazığ'a gelişi, DP için büyük bir kuvvet gösterisi olmuştur. Bakan Adnan Menderes'in selamlarını Elazığ'a getirdiğini söylemiştir.¹³⁹ 28 Nisan günü partiler son kozlarını oynamışlardır. DP ve CHP mitingleri olmuştur. Seçim kanununa göre bugün son seçim propagandalarını yapmışlardır. CHP saat 9.00'da, DP 13.00'te yapacakları toplantıya büyük önem vermişlerdir. Kuvvet gösterisi olan bu toplantılar ile son kozlar ortaya atılmıştır.¹⁴⁰

Seçim günü gelmiş oylar kullanılmıştır. Oy verme işleminden sonra seçim sonuçları açıklanmaya başlamıştır. 3 Mayıs günü Menderes seçimi kazandıklarını açıklamış ve teşekkürlerini bildirmiş ve Geçen dönem çalıştıkları gibi bu dönem de çalışarak millete borçlarını ödeyeceklerini söylemiştir.¹⁴¹ Türkiye geneli seçim sonuçlarını rakamlarla ifade edersek, Demokrat Parti Türkiye genelinde, %58,42 oy alarak kazanmış, CHP ise %35,11 oy alarak seçimi kaybetmiştir. Meclise DP 503 milletvekili, CHP ise 31 milletvekili sokmuştur. CMP ise 5 milletvekili ile meclise girmiştir.¹⁴²

Elazığ'ın seçimine gelindiğinde oylar huzur içinde kullanılmıştır. Oy verme işleminin süresinin dolmasıyla birlikte sonuçlar beklenmiştir. Seçmen sayısı 97.531 iken kullanılan oy 85.301 olmuştur. Katılım oranı %87.46 olmuştur. Partilerin aldıkları oylar şöyledir:

Parti Adı	Aldığı Oy	%	Milletvekili sayısı
DP	48992	57.44	5
CHP	32133	37.67	0
CMP	1399	1.64	0
BAĞ	985	1.15	0

¹³⁷ Adem Doğan, *a. g. e.*, s. 34.

¹³⁸ Turan, 23.3.1954, s.1.

¹³⁹ Uluova, 24.3.1954, s.1.

¹⁴⁰ Uluova, 28.4.1954, s.1.

¹⁴¹ Cumhuriyet, 3.5.1954, 3.baskı, s.1.

¹⁴² Fatma Alev Atayakul, *Türkiye'de Demokrat Parti Dönemi Genel Seçimler(1950-1954-1957)*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi), İstanbul 2007, s.301.

Milletvekillerinin aldıkları oy sayıları:

Ad Soyadı	Partisi	Aldığı Oy	Sonuç
Selahattin Toker	DP	50825	Seçildi
Hüsnu Göktuğ	DP	50586	Seçildi
Ömer Sanaç	DP	49327	Seçildi
Şevki Yazman	DP	48974	Seçildi
Suphi Ergene	DP	48636	Seçildi
Celal Dora	CHP	33975	Seçilmedi
Abdurrahman Danış	CHP	31215	Seçilmedi
K. Zeki Gençosman	CHP	32128	Seçilmedi
Fahri Karakaya	CHP	30676	Seçilmedi
İ. Hakkı Talay	CHP	32534	Seçilmedi

Elazığ ilini 1954 seçimleri ile tekrar DP'li vekiller temsil edeceklerdir.¹⁴³

2.8.1. 1954 seçimlerinden Sonra Elazığ'da Siyasi Hayat

Elazığ'da seçimden hemen sonra Uluova gazetesinin attığı başlık dikkat çekecektir. Gazete “çeyrek porsiyonluk Demokratlar türemeye başladı” başlığını atmıştır. 2 Mayıs öğlen vaktine kadar CHP'li olanların, iki gündür müfrit Demokrat geçinmeye başladıklarını yazmıştır. Bunun için partilerin CHP'ye mensup olan sivrilmiş şahsiyetlerin genel kurula danışıp olumlu cevap alınmadan kaydedilmemesi kararı alınmış ve CMP de bu kararı olumlu karşılamıştır.¹⁴⁴ Haber, Elazığ'da henüz siyasi karakterin oluşmadığını göstermektedir. Siyasi karakterin oluşmamasının nedeni çok partili hayatın yeni olması mı yoksa insanın güçlüden yana olma isteğinden mi kaynaklanır bilinmemektedir.

1954 seçimlerinden sonra yıl 1955 olduğunda belediye seçimleri yapılacaktır. Belediye seçimleri için gazeteler, haziran ayını işaret etmektedir. 1955 belediye seçimleri, Haziran ayındadır başlıklarını atmışlardır.¹⁴⁵ Sonraki yılın gazetelerinde ise “Belediye ve Ara seçimlerin geri bırakılması kararlaştırıldı.” Haberi yer almaktadır.¹⁴⁶ En son kararın yayımlandığı haberde Seçimlerin 13 Kasım'da yapılmasının kararlaştırıldığını öğreniyoruz. İlk defa Belediye ve Vilayet Meclisi seçimleri ayrı ayrı

¹⁴³ Adem Doğan, *a. g. e.* s.35.

¹⁴⁴ Uluova ,5.5.1954, s.1.

¹⁴⁵ Demokrat Elazığ,20.11.1954, s.1.

¹⁴⁶ Turan,13.5.1955, s.1.

yapılacaktır ve seçimden sonra tamamen ayrılacaklardır.¹⁴⁷ Haberdan sonra Seçim hazırlıklarına hızla başlanmıştır. Partilerden gelen bilgi üzerine CHP, CMP'nin seçime katılmayacağı, seçime yalnız Demokrat Parti ile Köylü Partisi'nin katılacağı öğrenilmiştir.¹⁴⁸ Demokrat Parti aday başvurularını almıştır ve Belediye seçimleri için Demokrat Parti il merkezine 89 adet müracaat yapılmıştır. Müracaat edenlerin en az 15 tanesi kendisini müstakbel belediye başkanı olarak görmekteymiş.¹⁴⁹

Belediye seçimleri yaklaşırken, Başbakan Adnan Menderes'in Elazığ'a ziyareti olmuştur. Başbakan bu ziyaretinde iplik, dokuma, çimento ve Muş demir yolunun açılış merasimini yapacaktır.¹⁵⁰ Menderes'in yanında Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan, Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoglu, Ulaştırma Bakanı Muammer Çavuşoglu, Milletvekilleri ve gazeteciler de bulunmaktadır. Dokuma fabrikasının açılışı yapılmış ve yeni kurulacak olan çimento fabrikasının temeli atılmıştır.¹⁵¹ Yapılan bu ziyaret ve açılan fabrikalar, Elazığ halkı için seçim öncesi önem arz etmektedir.

Seçimin ayak seslerinin duyulduğu bir zamanda DP açık hava toplantısı yapacaktır. Toplantıda Milletvekilleri Şevki Yazman ve Ömer Sanaç da birer konuşma yapacak, konuşmanın ardından propaganda müddeti bitecek ve seçim çalışmaları sonlandırılacaktır.¹⁵²

Sonunda Seçim günü gelip oylar kullanılmış ve sıra sonuçların açıklanmasına gelmiştir. Seçim yurt genelinde sönük geçmiştir. Malatya'da 15.000 den fazla oy alan müstakil adayların bütün oy pusulaları iptal edilmiştir. Ankara'da ise, seçime iştirak düşük olmuştur.¹⁵³ Genel olarak memlekette yapılan Belediye Seçimlerini DP kazanmıştır. İstanbul'da da Demokrat Parti adayları seçimi kazanmıştır. Fakat Köylü Partisi'nin seçime itiraz edeceği söylenilmektedir. Malatya'da ise seçimin yenileneceği gazeteler tarafından söylenmektedir.¹⁵⁴

Elazığ'da seçimlere katılım oranı %30'u bulmuştur. Seçim sonuçlarına göre seçimi Demokrat Parti kazanmıştır. Seçime katılan isimlerden bazıları ve aldıkları oylar şöyledir:¹⁵⁵

¹⁴⁷ Turan, 6.7.1955, s.1.

¹⁴⁸ Turan, 16.8.1955, s.1.

¹⁴⁹ Uluova,05.10.1955, s.1.

¹⁵⁰ Turan,25.10.1955,s.1.

¹⁵¹ Turan,26.10.1955, s.1.

¹⁵² Turan,8-9. 11. 1955, s.1.

¹⁵³ Hürriyet, 14.11.1955, s.1.

¹⁵⁴ Tercüman, 14.11.1955, s.1.

¹⁵⁵ Turan, 14.11.1955, s.1.

İsmail Akıncı	Çiftçi	2449
Ahmet Çöteli	Muhtar	2417
Atik Erbaş	Müteahhit	2631
Mustafa İspir	Fabrikatör	2487
Rasim Küçükkel	Avukat	2440
Adnan Orakçioğlu	Tüccar	2784
Kerim Sunguroğlu	Avukat	2518

Sonuçların açıklanmasından sonra toplanan Belediye Meclisi toplantısında 25 oy olarak Belediye Başkanlığına Mustafa İspir seçilmiştir.¹⁵⁶

1956 yılına gelindiğinde Elazığ yeni bir partiyle tanışacaktır. 20.4.1956 tarihinde Hürriyet Partisi Elazığ'da kurulacaktır. Partinin reisliğini M. Celal Sayın, ikinci reisliğini ise Doktor Ahmet Tatar üstlenmiştir.¹⁵⁷ Aynı yılda Elazığ için ikinci bir yenilik ise Şeker Fabrikasının törenle hizmete açılması olmuştur. Sabah saat 9.15 te Erzincan'dan trenle Elazığ'a gelen Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes açılış alanına giderek birer konuşma yapmışlardır. Menderes, Elazığ'a yapılan hizmetleri anlatmış ve yapımı devam eden Hazar barajından söz etmiştir. Fabrikanın açılışından sonra ise Malatya'ya geçmişlerdir.¹⁵⁸

Aynı zamanda Elâzığ'da gazeteler Demokrat Partiye geçişlerin olduğunu yazmaktadırlar. Bir başlıkta Emekli Albay Hacı Hulusi beyin oğlu Naci Yahyagil'in (Yüzbaşı)DP'ye girdiğini yazmaktadır. Altında ise DP'ye yeni kaydolan diğer isimler vardır. Özdemir Arıkan tüccar, Turgut Çağlar Matbaa Makinisti, Mehmet Kılıbüken Matbaa Makinisti, İrfan Yıldırım gibi isimleri sıralanmıştır.¹⁵⁹ Bu dönemde gazetelerde silsile halinde devam eden DP'ye geçiş başlıkları ve altında isim listeleri görülmektedir.

Elazığ siyasi hayatını meşgul eden hatta seyrini değiştirecek olan konu, kurulacak Doğu Üniversitesi meselesidir. Önceki başlıkta da anlatıldığı üzere Meclis'ten Doğu'da üniversite kurulması kararı çıkmış ve Elazığ'a inceleme heyeti gelmiştir. Gazetelerde yeni üniversitenin Elazığ'da kurulacağı haberi yayınlamış ve Elazığ halkı umutlandırılmıştı. 1955 yılına geldiğimizde ise gazetelerde doğu

¹⁵⁶ Elazığ, 16.11.1955, s.1.

¹⁵⁷ Turan, 21.4.1956, s.1.

¹⁵⁸ Hürriyet; Elazığ, 02.10.1956, s.1.

¹⁵⁹ Elazığ, 13.11.1956, s.1.

üniversitesinin Erzurum’da kurulacağı, heyetin kararını bu yönde verdiği haberleri görülmektedir. Haberin Erzurum’da bayram havası içinde karşılandığını ve Ankara’ya teşekkür telgraflarının çekildiğini de yine haberlerin içeriğinden öğreniyoruz.¹⁶⁰

Üniversiteyi kaçırdık mı? Turan gazetesinde yer alan bu köşe yazısında, üniversitenin açılacağını duyan Elazığ halkının sevincini ve kurulması için ellerinden gelen fedakârlıkları gösterdiklerini anlattıktan sonra, “ bu mevzuda çalışmalarda kusur mu vardı? Mahalli çalışmalarda eksiklikler, becerisizlikler mi oldu? Dava daha salahiyetli makamlara iyice aks ve arz edilemedi mi? Amerikalı mütehassıslar ikna edilemedi mi? Halk zorluk mu çıkardı?” gibi sorular iğneli sorulmuştur.¹⁶¹ Aslında İğnelemelerden, halkın üniversite konusuna verdiği önemi ve kaçırmanın verdiği üzüntüyü net olarak görebilmekteyiz.

Verilen önemin göstergesi olan bir diğer olay ise, kurulması düşünülen Atatürk Üniversitesi’nin bir başka İl’e kaydırılma ihtimalinin belirmesi üzerine, aksayan çalışmaların hızlandırılması için 14 Temmuz 1954 tarihinde Atatürk Üniversitesi koruma ve geliştirme derneğinin kurulmuş olmasıdır. Derneğin 20 üyesi vardır. Hilmi Soyaslan, Mustafa Arpacı, Mehmet Sanaç, Şerif Kömürlü, Mehmet Zaimoğlu, Atik Erbaş, Salim Hazardağlı, Celal Sayın bu üyelere bazılarısıdır. Dernek, üniversite için birkaç kez Ankara’ya gidip gelmişse de bir sonuç alınamamıştır. Erzurum Milletvekili Rıfkı Salim Burçak’ın Milli Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemdir ve Üniversite verilen kanun teklifinin kabulü üzerine Erzurum’da kurulmuştur.¹⁶²

Görüşme yaptığımız Elazığ Eski Belediye Başkanlarından Şükrü Kacar ise bu konuyu şöyle anlatmaktadır. “İstanbul üniversitesi Rektörünün 1942 de, bir Üniversite Haftası yapalım nerde yapalım? Sorusuna hangi ilin İstanbul Üniversitesi’nde öğrencisi fazla ise orada yapalım diyorlar ve Elazığ’ın fazla çıkıyor. Bunun üzerine ilk Üniversite haftası Elazığ’da yapılıyor. Elazığ’ın Üniversite özlemi böyle doğuyor. Atatürk Elazığ’a geldiğinde üniversite kurulmasını istiyor, onun için Atatürk adıyla üniversitenin kurulması isteniyor. Fakat 1957 yılı geldiğinde Celal Bayar’ın Erzurum’da olduğu sırada Milli Eğitim Bakanı Erzurum’a alınmasını istiyor ve Bayar’ın tamam cevabıyla Üniversite Erzurum’a kaydırılıyor. Elazığ halkı bunun üzerine ayağa kalkıyor. 1957 seçimlerinde oy vermeyerek DP’yi düşürüyorlar” şeklinde anlatmaktadır.¹⁶³

¹⁶⁰ Turan, 14.3.1955, s.1.

¹⁶¹ Turan, 18.3.1955,s.1.

¹⁶² Adem Doğan, *a. g. e.* ,s.43.

¹⁶³ Şükrü Kacar, 9. 5. 2018 tarihli görüşmeden alındı.

Elazığ'ın Siyasi hayatının seyrinin değişmesi burada başlar. Sonrasındaki 1957 seçimlerinde Elazığ bu olaya sessiz kalmayacak ve demokrasinin getirdiği gücü kullanacaktır. Elazığ'ın siyasi hayatını etkileyen üniversite kararı, bize Türk siyasetine yerleştirilmeye çalışılan sistemin başarılı olduğunu gösteren bir durumdur. Halk demokrasinin gereği olarak tepkisini, verdiği gücü geri alarak göstermiştir.

2.9. 1957 Seçimleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi oy birliği ile seçime gitme kararı almış ve seçim günü olarak 27 Ekim 1957 Pazar tarihi kararlaştırılmıştır. Meclis, seçim için bazı kanunlar da çıkarmıştır. Seçime karar verildikten sonra bir partiden ayrılanlar diğer partilerden aday olamayacaklarıdır. Partiler teşkilatını kurduktan sonra illerde seçime katılabilecekleridir.¹⁶⁴ Kararların alınması ve seçim tarihinin belirlenmesinden sonra seçim için hazırlıklar tüm yurttan başlamıştır. Elazığ'da da seçim tarihinin belirlenmesinden sonra, Demokrat Parti milletvekilleri büyük bir karşılama ile Elazığ'a gelmişlerdir.¹⁶⁵

Demokrat Parti Milletvekillerinin gelmesinin ardından muhalefet lideri İnönü de Elazığ'a gelmiştir. İnönü, Elazığ'da kalabalık bir halk kitlesi tarafından karşılanmıştır.¹⁶⁶ Konuşmasında; "İtimat edeceğiniz bir başka parti iktidara gelirse bütün işleri düzelterek." ¹⁶⁷ Sözlerinden sonra konuyu iktisadi meselelere getirerek DP'nin kendini bilmez tutumu yüzünden bu hale geldiğini belirterek "İktidarlar çekilecekleri zamanı bilmelidirler... Seçimde iktidarın değişmesi lazımdır, Şarttır"¹⁶⁸ Sözlerini kullanarak iktidarın değişmesi gerekliliğini kesin ve katı bir şekilde belirtmiştir. Halkı değişim için kendilerine oy vermeye çağırmıştır.

Milletvekillerinin Elazığ' gelip seçim çalışmalarını başlatmalarından ve CHP lideri İnönü'nün ardından ise başvekil Elazığ'a gelmiş ve muazzam bir kalabalık Başvekil Menderes'i karşılamıştır. 200'ü aşkın araba ve 20 bini aşan Elazıglı, Başvekili omuzlarında taşıyıp, Başvekile kurbanlar kesmişlerdir. Menderes hidroelektrik santralini açmış ve et kombinesinin temelini atmıştır.¹⁶⁹ Başvekil yaptığı konuşmasında yapılan ve yapılacak olan işlere dair izahat vermiştir. "Türkiye ebedi olarak sefaletle

¹⁶⁴ Yeni Sabah, 11.9.1957, s.1.

¹⁶⁵ Turan, 14.9.1957, s.1.

¹⁶⁶ Turan, 23.9.1957,s.1.

¹⁶⁷ Tercüman, 23.9.1957, s.1.

¹⁶⁸ Cumhuriyet, 23.9.1957,s.1.

¹⁶⁹ Uluova, 18.10.1957,s.1.

veda edecektir.” diyerek halkın kendisine güvenip oyunu vermesini istemiştir.¹⁷⁰ Demokrat Parti, Başbakanı gönderdikten sonra bir açık hava toplantısı yapmıştır. Açık hava toplantısına misli görülmemiş bir kalabalık katılmıştır. Milletvekili adayları miting meydanından parti binasına kadar omuzlarda taşınmışlardır. Uluova Gazetesi kıymet bilen Elazığlıların DP’ye bağlılıklarını bir kez daha gösterdiğini yazmıştır.¹⁷¹ Seçim çalışmaları ile Elazığ’ın misafirleri artmıştır. Halk misafirleri ile meşgul olduğu sırada, partiler de Aday listelerini açıklayacaktır. DP aday yoklaması yapmış ve yoklamadan şu isimler çıkmıştır.

Ömer Sanaç – 628, Rasim Küçükkel- 626, Bedri Ağel – 484, Şevki Yazman - 351, Rasim Giray -298¹⁷²

Demokrat Parti merkez adayı olarak Bingöl milletvekili Necati Aras’ı Elazığ’dan milletvekili adayı göstermiştir. Necati Aras, Elazığ’ın çok partili siyasi hayatında Elazığlı olmayan ilk adaydır. Fakat bu ilk, son kalmayacak, Elazığ ilerleyen yıllarda bunu tekrar yaşayacaktır.¹⁷³ Denemeler sonucunda DP aday listesi şöyledir: Ömer Sanaç, Şevki Yazman, Rasim Küçükkel, Rasim Giray, Bedri Ağel, ve merkez adayı Necati Aras.¹⁷⁴

CHP’nin denemelerine 7 aday adayı katılmış.Bunlar Hürrem Müftügil, Fahri Karakaya, İsmail Hakkı Talay, Nazım Öztürk, Mustafa Altınoğan, Faik Coşkun ve Kemal Zeki Gençosman’dır.¹⁷⁵ Bu isimler arasından Hürrem Müftügil, Fahri Karakaya, Nazım Öztürk, İsmail Hakkı Talay, Mustafa Altınoğan denemeyi kazanan isimlerdir. Merkez adayı olarak ise Celal Dora gösterilmiştir.

Hürriyet Partisi’nde yapılan denemeden ise, Selahattin Toker, Suphi Ergene, Dursun Çolakoğlu, Abdullah Ekmen, Haşim Karaçimşit isimleri çıkmıştır. Merkezden aday olarak da Tarık Tahiroğlu gösterileceği tahmin edilmiştir. ¹⁷⁶ Fakat Elazığ gazetesinin verdiği son halinde Mustafa Ekinci merkez adayı olarak gösterilmiştir. CMP’nin adayları ise Şükrü Aksoy, Hayati Ekşi, Salim Hazardağlı, Hüseyin Kiraz, Fikret Memişoğlu, İhsan Tipigil olarak belirlenmiştir.¹⁷⁷

¹⁷⁰ Tercüman,19.10.1957,s.1.

¹⁷¹ Uluova, 23.10.1957, s.1.

¹⁷² Uluova, 2.10.1957,s.1.

¹⁷³ Adem Doğan, *a. g. e.* ,s.44.

¹⁷⁴ Elazığ, 11.10.1957,s.1.

¹⁷⁵ Turan, 28.9.1957, s.1.

¹⁷⁶ Turan, 30.9.1957,s.1.

¹⁷⁷ Elazığ, 16.10. 1957, s.2.

Partiler adaylarını açıklamış, mitingler yapmış, Elazığ misafirlerini ağırlamış sonunda yapılan tüm bu hazırlıklardan sonra seçim günü gelmiştir. Tüm yurttaki seçimler tamamlanmış ve gözler sonuçların açıklanmasına gelmiştir. Yurt genelinde seçimleri DP kazanmıştır. Meclise DP 427, CHP 175 milletvekilliği ile girmiştir. Hür.P ile CMP ise 4 Milletvekilliği almıştır.¹⁷⁸ İllere göre, DP İstanbul, İzmir, Çanakkale, Aydın, Bursa, Bolu, Sakarya, Eskişehir, Tekirdağ, Denizli, Kütahya, Çorum, Afyon, Balıkesir, Zonguldak, Manisa ve Bilecik'te; CHP Ankara, Kars, Tokat, Adana, Erzincan, Maraş, Malatya, Sivas, Urfa, Mardin'de, diğer illerin 17'sinde DP, 9 unda CHP kazanmıştır. Hür. P Burdur'da, CMP Kırşehir'de kazanmıştır.¹⁷⁹ DP İstanbul'da seçimi 70 bin oy farkla kazanmıştır. İstanbul'da içinde 12 bin oy pusulasının bulunduğu 25 torbanın mühürsüz olduğunu söyleyen CHP'liler ile DP'liler kavga etmişlerdir. İstanbul'da seçime itiraz edileceği gündeme gelmiştir.¹⁸⁰ "İnönü mağlubiyeti kabul etmiyor, İstanbul için radyoda itiraz edilen son neticelere itiraz etti." Başlığını ise Hürriyet gazetesi atacaktır.¹⁸¹

Elazığ'ın seçim sonuçlarına baktığımızda bu kez değişikliğin olduğunu görüyoruz. Elazığ Halkı bu kez CHP'yi tercih edecektir. Aslında bu sonucu Menderes Elazığ'a ziyarette bulunduğu zaman fark etmiştir. Halkın Kıbrıs sorunu ve bazı malların pahalılığını protesto ederek bağırımları duymuş ve yanında bulunan Ömer Sanaç ile Rasim Küçükkel'e "Siz Elazığ'da seçimi kaybetmişsiniz. Vatandaşın bu tepkilerine zamanında cevap vermemeniz bunun en belirgin örneğidir." demiştir.¹⁸² Dolayısıyla bu seçim sonucunun Başbakan Menderes için sürpriz olmadığını söyleyebiliriz. Elazığ halkı bu tepkilerini sandıkta göstermeyi tercih ederek, seçimlere katılmayı ihmal etmemiştir. Elazığ merkezde seçime katılım oranı %50 ile 55 arasında iken kazalarda ise %100 veya 80 olmuştur. Partilerin aldıkları oylar ise şöyledir:

¹⁷⁸ Tercüman, 29.10.1957,s.1.

¹⁷⁹ Milliyet, 28.10.1957, s.1.

¹⁸⁰ Yeni Sabah, 28.10.1957,s.1.

¹⁸¹ Hürriyet, 28.10.1957, 2.Baskı, s.1.

¹⁸² Adem Doğan, *a. g. e.*, s.46.

Parti adı	Aldığı oy	%
CHP	36630	44,43
DP	34433	41,77
HP	8293	10,06
CMP	3085	1.64

Anlaşıldığı üzere Elâzığ milletvekillerinin 6'sı da CHP'ndendir.¹⁸³

Milletvekillerinin aldığı oylara bakıldığında oylar şöyledir:¹⁸⁴

Celal Dora	37541
Hürrem Müftügil	36939
Hakkı Talay	36674
Fahri Karakaya	36361
Nazım Öztürk	36319
Mustafa Altındoğan	35997

Elazığ'da bulunan ilçelere göre seçim sonuçları:¹⁸⁵

Kaza ismi	CHP	DP	CMP	HP
Sivrice	2632	1820	277	643
Maden	3991	4027	88	1195
Ağın	1418	1175	103	156
Keban	1489	1175	72	203
Baskil	1614	2569	241	500
Karakoçan	3430	1585	150	160
Palu	6354	5052	601	1841
Merkez	15202	16137	1730	3359

Sonuç olarak Elazığ 1957 seçimlerinde CHP'yi tercih etmiştir. Elazığ'ı 11. Dönem Mecliste temsil edecek olan milletvekilleri CHP'li olmuştur. Halkın seçimini

¹⁸³ Adem Doğan, *a. g. e.*, s.47.

¹⁸⁴ Turan, 31.10.1957, s.1.

¹⁸⁵ Turan, 28.10.1957, s.1.

değiştirmesinde,1956 yılının kurak geçmesi nedeniyle pancar ekiminden zarar eden köylülerin iktidar aleyhinde tavır almaları, üniversite meselesi dışındaki bir neden olarak görülebilir. Demokrat Parti'nin oy kaybetmesi ile ilgili olarak gazetelerde, "İktidarın Elazığ'a çok şey yapmış olmasına rağmen seçimleri kendi lehine garantileyememiştir. Buna sebep de münevveri bol olan bu vilayetin daha ziyade anti demokratik kanunlar, adli teminat, adalet anlayışı gibi rejim mevzularında hassasiyetle durmasıdır. Elazığ'da bir şeker fabrikası kurulmuştur. Bir çimento fabrikası kurulmaktadır. Et kurumu kurulacaktır. Fakat Elazığlı bunları nazarı itibara almakla beraber diyor ki, ya demokratik kanunlar, ya adli teminat meselesi ya üniversitenin muhtariyeti? Bunlar ne olacak?"¹⁸⁶ Şeklinde yazılar yer almaktadır. Elazığ bu seçim sonucu ile Çok Partili Hayatın Türkiye'ye yerleştiğini göstermiştir. Türkiye'ye değilse bile Elazığ'a yerleştiği kesin olarak görülebilir. Elazığlı hakkının yendiği yerde söz benim demeyi hakkını sandıkta aramayı öğrenmiştir.

2.9.1. 1957 Seçimlerinden Sonra Elazığ'da Siyasi Hayat

1958 yılı içinde Elazığ'ı İmar Bakanı Medeni Berk ziyaret etmiştir. Diyarbakır'da tetkiklerde bulunduktan sonra Elazığ'a gelen Berk, burada da tetkiklerde bulunmuştur. Tetkikler sonucu umutlanan Halk, ihtiyaçlar için Bakan'ın ilgi ve alakalarını beklemiştir.¹⁸⁷ Haziran ayında, Başbakan Elazığ heyetini kabul etmiştir. Heyette Belediye Başkanı Mustafa İspir, Demokrat Parti İl Başkanı Avukat Rasim Küçükkel ve Şinasi Pekel'den oluşan heyet, Menderes ile konuşmuşlar ve Elazığ'ın işleri için faydalı neticeler aldıklarını bildirmişlerdir.¹⁸⁸ Seçimden sonra Elazığ Demokrat Parti'nin teşkilat yenilemesine şahit olacaktır. Demokrat Parti kongreler için bir komite kurmuş, ayrıca ilçe ve bucak teşkilatlarını yenilemiştir. Kongre komitesine başkan ve üyeler seçilmiştir.¹⁸⁹

Eylül ayında Elazığ Maarif Vekili Celal Yardımcı'yı ağırlamıştır. Vali Vefik Kitapçığıl ve beraberinde gelenler ile birlikte, Yardımcı karşılanmıştır. Vali, şehrin bütün ihtiyaçlarını bir liste halinde Bakan'a sunmuştur.¹⁹⁰ Celal Yardımcı'nın ziyareti Elazığ için ayrı bir önem taşımaktadır. Yardımcı, üniversiteyi kaybeden Elazığlılara

¹⁸⁶ Sevilay Özer, "Demokrat Parti Döneminde Elazığ", Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ 23- 25 Mayıs 2013, s.468.

¹⁸⁷ Elazığ- Harput Sesi, 20.3.1958, s.1.

¹⁸⁸ Elazığ- Harput Sesi, 27.6.1958, s.1.

¹⁸⁹ Turan, 30. 7. 1958,s.1.

¹⁹⁰ Elazığ- Harput Sesi, 25.9.1958, s.1.

“şayet iktidarı kazanır ve Başvekil olursam sizlere bir teknik okul yaptıracağım” sözünü vermiş, Elazığ halkı ise umudunu teknik okula bağlamıştır. Yaptığı bu ziyarette bakana bu sözü hatırlatılacaktır.¹⁹¹ Yardımcı ise, ziyaret sırasında yaptığı konuşmada teknik okulun üniversite sahası üzerinde yapılacağını müjdelemiştir.¹⁹²

Böylece Yardımcı, üniversiteyi kaybeden Elazıglılara Teknik Okulu vererek avutmuştur. Elazığ Teknik Okulu almış ve avutulmuş görünmüştür ama elinden alınan üniversiteyi her fırsatta dillendirecektir. Daha sonra ziyarette bulunan vekil ise Dâhiliye Vekili Namık Gedik olmuştur. İç İşleri Bakanını Kömürhan köprüsünden girişinde 65 arabayı bulan kalabalık bir topluluk karşılamıştır. Kapalı spor salonunda yapılan toplantıda konuşan Gedik, hükümetin icraatlarını anlatmıştır. Elazığ’a 7 sene içinde yapılan yatırımın 31 milyon lira olduğunu, önceki 27 sene içinde yapılanın ise 11 milyon lira olduğunu söyleyerek karşılaştırmalar yapmıştır.¹⁹³ Aynı yıl içinde Elazığ’ı Menderes ziyaret edecektir. Daha önce temelini atmış olduğu Hazar Hidroelektrik santralini bu kez hizmete açmak için 29 Ekim’de Elazığ’a gelecektir. Halk duyduğu memnuniyeti dile getirecektir.¹⁹⁴

1959 yılının Mart ayında Ömer Sanaç başkanlığında Belediye Başkanı Mustafa İspir, DP İl Başkanı Rasim Küçükkel, Sabri Giray’dan oluşan heyet Başbakanı ziyarete gitmiştir. Başbakan heyeti sıcak bir şekilde karşılamış ve şehrin ihtiyaçları üzerinde durup gereken emirleri vermiştir. İlk fırsatta Elazığ’ı ziyaret edeceğini de söyleyerek heyeti göndermiştir.¹⁹⁵ Ankara’da bulunan heyeti Cumhurbaşkanı da kabul etmiştir. Cumhurbaşkanı şehrin dertlerini dinlemiş ve şehrin dertlerinin halledilmesi yolunda gereken emirleri vermiştir.¹⁹⁶

1959 yılında ilk ziyarette bulunan isim, Devlet Bakanı Muzaffer Kurbanoglu olmuştur. Akşam yemeğini şeker fabrikasında yiyen Kurbanoglu, sabahında ise, Gölcük sinemasında yapılan DP il kongresini takip etmişlerdir. Vekil kongrede, uzun bir konuşma yapmıştır. Sonrasında il idare kurulunu seçmişlerdir. Kurula seçilen isimler şunlardır: Mustafa İspir, Sabri Giray, Rasim Küçükkel, Ömer Sanaç, Bedri Agel, Turgut Parlar, Abit Sadıklar, Adnan Orakçı ve Ziya Çalsancaklı seçilmişlerdir.¹⁹⁷ Yapılması

¹⁹¹ Turan,25.9.1958,s.1.

¹⁹² Turan, 27.9.1958, s.1.

¹⁹³ Turan, 6.10.1958, s.1.

¹⁹⁴ Elazığ- Harput Sesi, 22.10.1958, s.1.

¹⁹⁵ Elazığ- Harput Sesi, 11.3.1959,s.1.

¹⁹⁶ Elazığ- Harput Sesi, 14.3.1959, s.1.

¹⁹⁷ Turan, 20.4.1959, s.1.

planlanan ara seçimler ile mahalli seçimlerin bu yıl yapılmaması kararı alınmıştır. Seçimlerin 1960 yılı Eylül ayına bırakılması kararlaştırılmıştır.¹⁹⁸ Fakat 1960 yılının Mayıs ayına gelindiğinde gazetelerin manşetlerinde “memleketin bugünkü buhranına ve kardeş kavgasına mani olmak üzere kahraman Türk ordusu dün gece bütün memlekette idareyi ele aldı. Maksat tarafsız bir idarenin nezaret ve murakabesi altında süratle yeni seçimlere gitmek ve bu adil seçimler neticesinde hangi taraf kazanırsa idareyi onun ellerine devretmektir.” İfadeleri yer alacaktır.¹⁹⁹

Elazığ gazetesi ise şu başlığı atmıştır. “Şerefli Türk ordusunun kurduğu Milli Komite birliği hükümeti ele aldı. Komite Birlik Başkanlığını Türk Silahlı Kuvvetler Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel uhdesine aldı. Anayasada tadilat yapılacak, Kapatılan gazeteler serbest bırakıldı. Tevkif bulunan subay, talebeler ve gazeteciler tahliye edildi. Üniversiteler 9 Haziran’da tedrisata başlayacaktır.”²⁰⁰ Elazığ da ise idare Garnizon Kumandanı Tümgeneral Refik Yılmaz’ın elindedir. Gece saat 20’den sabah saat 4 e kadar dışarı çıkma yasağı uygulanmıştır. Saat 8’den itibaren postane, hava meydanı ve telsiz istasyonu ve vilayet Askeri kuvvetler ile sarılmış ve resmi daireler, okullar, gazete haneler, kahvehaneler ve eğlence yerleri kapatılmıştır. Bütün dükkânlar kapatılmış fakat saat 14’ten sonra yalnızca dükkânların açılmasına izin verilmiştir.²⁰¹ Uygulanmakta olan gece dışarı çıkma yasağı sonraki günlerde kısaltılmıştır ve saat 22’den 3’e kadar devam etmesi uygun görülmüştür. Halk yasağın ilerleyen günlerde biraz daha kısaltılacağını düşünmektedir.²⁰² Halkın isteği olmuş ve gece sokağa çıkma yasağı kaldırılmıştır. Ama içki yasağı devam etmiştir.²⁰³

Ülkede esen 27 Mayıs rüzgârı Elazığ’da da esmiştir. Elazığ’a da yeni vali tayin olunmuştur. Vali Abdullah İğneciler aynı zamanda ilin Belediye Başkanlığını da yapacaktır. ²⁰⁴ Ülkede olduğu gibi illerde de siyasi kadro değiştirilmiştir. Eylül ayına gelindiğinde Elâzığ’a Milli Birlik Komitesi üyelerinden iki aza gelmiştir. Belediye balkonundan yapılan konuşmayı meydana dolduran binlerce Elazıglı takip etmiştir. Komite üyeleri yaptıkları konuşmada, 27 Mayısı doğuran sebepleri anlatmış ve memleketi soyduklarını cezalarını mutlaka çekeceklerini söylemişlerdir. Konuşmanın

¹⁹⁸ Elazığ, 21.7.1959, s.1.

¹⁹⁹ Cumhuriyet, 27. 5. 1960,s.1.

²⁰⁰ Elazığ, 28.5.1960, s.1.

²⁰¹ Turan,28.5.1960, s.1.

²⁰² Turan, 31.5.1960, s.1.

²⁰³ Turan, 3.6.1960,s.1.

²⁰⁴ Turan,18.6.1960, s.1.

ardından Çimento Fabrikasında yemek yiyip Malatya'ya hareket etmişlerdir.²⁰⁵ Görevlendirilen Komite üyeleri il il gezerek Halka 27 Mayıs ve gereklerini anlatmıştır. Komite bu gezilerde halka ülkede yaşanan olayların gerekçelerini anlatmak ve gerektiği yerde halktan destek beklentisi içinde olduklarını göstermek gibi bir amaç edinmiş olmalıdır.

Çok partili siyasi hayata geçilmesi ile siyaset sahnesinde yer bulan ve Türk siyasi tarihinde 10 yıl iktidarda kalan DP 1960 yılına geldiğinde elinde bulundurduğu siyasi güç elinden alınmıştır. Türk siyasi tarihi yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemde Menderes'e ise yer verilmemiştir. Ve görünür de Menderes'e gücünü verenler ile gücünü alanlar aynı değildir. Türk milleti yeni bir siyasi kavram ile karşı karşıya kalmıştır ki, bunun adı darbedir. Fakat darbe ile tanışması burada bitmeyecek ve ilerleyen zamanlarda tekrar yaşayacaktır. Türk siyasi tarihi 1945 ile 1960 yıllarında çok partili hayat ile tanışmış iken ilerleyen yıllarda darbe ile de tanışmıştır. Yeniliklerle dolu olan bu dönemde ülke istediği ve gerekliliğine inandığı çok partili hayat düzenini yerleştirmeye çalışırken, çok partili seçimlerin ardından ise ülke yeni bir kavram olan darbe ile tanışmış, fakat bunun istenip istenmediği, gerekli olup olmadığına karar verilememiştir.

²⁰⁵ Turan, 27. 9. 1960, s.1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ELAZIĞ'IN SİYASİ ŞAHSİYETLERİ (1945-1960)

3.1. Elâzığ Milletvekilleri

3.1.1. VII. Yasama Dönemi (1943- 1945)

Fuat AĞRALI (Ali Fuat Ağralı)

1878 Midilli doğumludur. Baba adı İbrahim Ethem, Anne adı Fatma Zehra'dır. Mülkiye ve Hukuk mektebini bitirmiştir. İlköğretimini özel olarak yaptıktan sonra Hacı İbrahim Efendi'nin açtığı Dar'uttalim mektebine gitmiştir. Lise öğrenimini ise Mamuretü'l Aziz'de (Elazığ) tamamlamıştır. 1908'de Hukuk Mektebini bitirmiştir.²⁰⁶ Fransızca, Farsça ve Arapça bilmektedir. Mamuratü'l Aziz merkez Maarif Mütercimi, Diyarbakır, Kastamonu, Halep Defterdarı, Posta Telgraf, Bahriye Bakanlıkları muhasebe müdürü, Maliye Vekâleti muhasebe-i Umumiye müdürü, Lozan Konferansı Mali Müşavirliği görevlerinde bulunmuştur. Türkiye'nin ilk hukuk doktorudur. 2.Dönem ara seçim ve 3. Dönem İstanbul milletvekilidir. III. Dönem İstanbul milletvekilliğinden 26.03.1931 tarihinde istifa etmiştir. IV. V. VI. VII. VIII. Dönem Elazığ milletvekilliği yapmıştır. III. Dönem Bütçe Encümeni reisi, 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13.,14. Hükümet Maliye, 7. Hükümet Nafia Vekilliği görevlerini yapmıştır. Altın Maarif Madalyası, TBMM Takdirnamesi ve kırmızı şeritli istiklal madalyası sahibidir. Evli ve 1 çocuk babasıdır. 11.5.1957 tarihinde vefat etmiştir.²⁰⁷

Fazıl Ahmet AYKAÇ (Fadıl Ahmet Aykaç)

1884 İstanbul doğumludur. Babası Divaniye Mutasarrıfı Edebiyatçı Mehmet Cemal Bey, annesi Sabire Hanım'dır. Babasının memuriyeti nedeniyle öğrenimini Numune-i Terakki'de, Gümüşhane Rüştüyesinde ve Musul İdadisinde sürdürmüştür. İstanbul'da Fransız Lisesine ve Sanayi-i Nefise (güzel sanatlar akademisi) okuluna devam etti. Paris Siyasal Bilgiler Fakültesinin mektupla öğrenim programını izledi ve sınavlarına dışarıdan girerek buradan mezun oldu.²⁰⁸

Fransızca, İngilizce, Arapça, Farsça dillerini bilmektedir. Edebiyat ve eğitim, gazeteci, yazar, şair, eleştirmen ve dilci'dir. Maarif Vekâleti yabancı okullar ve gayrimüslimler müfettişliği kalemi kâtibi, ilköğretim okulu, yüksek öğretmen okulu,

²⁰⁶ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi* TBMM II. Dönem, C. III., Ankara 1995, s.388.

²⁰⁷ TBMM Albümü, C.1, Haziran 2010, s.390.

²⁰⁸ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, II. Dönem, C.III, Ankara 1995, s.277.

Mektep-i Sultani, Sanayi-i Nefise, Duyun-u Umumiye Türk Dayinler Vekâleti Kâtibliği görevlerinde bulunmuştur. Basın şeref kartı sahibi, Latin harfleri dil heyeti üyesidir. III. Dönem (ara seçim), IV, V, VI, VII Dönem Elazığ milletvekilliği yapmıştır. Parlamenterler birliği Türk grubu üyesidir. Evli ve 4 çocuk babasıdır. 05.12.1967 tarihinde vefat etmiştir.²⁰⁹

Hasan KİŞİOĞLU

1882 Elazığ Harput doğumludur. Babası Mehmet, annesi Besi'dir. Harp Okulunu bitirmiştir. Merkez hapisane müdürü, Tunceli Türümeç Nahiye Müdürü, Çarsancak Kaymakam Vekili, Mazgirt Kaymakamlığı gibi görevlerde bulunmuştur. Tüccarlık ve çiftçilik ile uğraşmıştır. VII. Dönem Elazığ milletvekilliği yapmıştır. Evli ve 3 çocuk babasıdır. 1953 yılında vefat etmiştir.

Sabit SAĞIROĞLU

1881 Kemah doğumludur. Mustafa ve Şerife'nin evladı olarak dünyaya gelmiştir. Rüştüye mektebini bitirmiştir. Erzurum il meclis üyesi, Dersim Mutasarrıfı, Elazığ ve Erzurum Valiliği, Ziraat Bankası İdare Meclisi Üyesi, Halk Fırkası ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucu üyesi gibi görevlerde bulunmuştur. II. Dönem Erzincan, VI. , VII. Dönem Elazığ Milletvekilliği yapmıştır. 1.Mecidi, Altın Liyakat, Hilal-ı Ahmer Madalyalarına sahiptir. Evli ve 5 çocuk sahibidir. 16.01.1960 tarihinde vefat etmiştir.

İhsan YALÇIN (Ahmet İhsan Yalçın)

1899 yılında Gerede'de doğmuştur. Salih ve Bahire' nin oğludur. Gerede Türk Ocağı kurucusu ve başkanı, Bolu Vilayeti Umumi Meclis azası ve 2. Reisi, Gerede Evkaf memuru, Gerede Belediye Başkanı, Halkevi başkanı, tayyare, Kızılay cemiyetleri, Çocuk Esirgeme Kurumu başkanlığı, askeri posta müdürlüğü görevlerini yapmıştır. VII. Dönem Elazığ Milletvekilidir. İstiklal Madalyasına sahiptir. Evlidir ve 5 çocuğu vardır. 05.03.1966 tarihinde vefat etmiştir.²¹⁰

3.1.2. VIII. Yasama dönemi (1946-1950)

Fuat AĞRALI (Ali Fuat Ağralı)

CHP Elazığ milletvekilidir. VII. Dönemde de milletvekilliği yaptığı için biyografisi verilmiştir.

²⁰⁹ TBMM Albümü, C.1, Haziran 2010, s.390.

²¹⁰ TBMM Albümü, C.1, Haziran 2010, s.390.

Mustafa ARPACI (Mustafa Naim Arpacı)

CHP milletvekili. 1899 Harput doğumludur. Baba adı İbrahim, anne adı Ümmügülsüm'dür. Sultani Mektebini bitirmiştir. Serbest Ticaret ile uğraşmaktadır. Elazığ Halkevi Müze Sergi Başkanı, Belediye Meclisi üyesi, Mili İktisat Bankası Elektrik Şirketi ve Birlikleri Üyesi ve Başkanı, Elâzığ Kültür Derneği Kurucu Üyeliği gibi görevlerde bulunmuştur.²¹¹ 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Ekonomi Komisyon üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947, 5 Kasım 1948, 7 Kasım 1949 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçildi. 7 Kasım 1949 tarihinde Bayındırlık Komisyonu Üyeliğine seçildi.²¹² 1930'lu yılların sonundan itibaren yapmakta olduğu manifaturacılık işinin yanı sıra Sunguroğulları'nın fabrikasını alarak fabrikatörlük yapmaya başladı. Sonra bugün Elazığ'da Salı günü Pazar kurulduğundan dolayı Salı pazarı olarak adlandırılan meydanda bulunan un fabrikasını aldı. Un fabrikasının işleri iyi olunca Manifaturacılık işini bıraktı. Şehrin önde gelen tüccarlarından biri oldu.²¹³ Daha sonra siyasete atılarak VIII. Dönemde Elazığ Milletvekilliği yaptı. Arpacı evli ve 2 çocuk babasıdır. 22.10.1960 tarihinde vefat etmiştir.

Fahri KARAKAYA

CHP milletvekili. 1902 Elazığ doğumludur. Süleyman ve Fatma'nın oğlu olup İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. İngilizce, Fransızca dillerini bilmektedir. Mecitözü Cumhuriyet Savcısı, Araç Hukuk Yargıçısı, Trabzon İhtisas Mahkemesi Sorgu Yargıçısı, Kayseri, Diyarbakır Sulh Yargıçısı görevlerinde bulunmuştur. Elazığ'da serbest Avukat ve Elazığ Meclis Belediye Üyesidir.²¹⁴ 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Bütçe Komisyon üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946 tarihinde TBMM Maliye komisyonu üyeliğine seçildi. 5 Kasım 1947 ve 5 Kasım 1948 tarihlerinde aynı üyeliğe tekrar seçildi. 5 Kasım 1948 tarihinde Dilekçe Komisyonu üyeliğine de seçildi. 7 Kasım 1949 tarihinde ise Adalet Komisyonu üyeliğine de seçildi.²¹⁵ Karakaya, evli ve 3 çocuk babasıdır. 2.01.1977 tarihinde vefat etmiştir.

Hasan KİŞİOĞLU

CHP den VII. İle VIII. Dönem Elazığ Milletvekilliği yapmıştır. VII. Dönemde biyografisi verilmiştir.

²¹¹ TBMM Albümü, C.1, Haziran 2010, s.464.

²¹² Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi*, VIII. Dönem, C. III, Ankara 2012, s.379.

²¹³ Yurdal Demirel, *Tarık Tahiroğlu'nun Hatıralarıyla Elazığ'den Elazığ'a*, Elazığ 2007, s.313.

²¹⁴ TBMM Albümü, C.1, Haziran 2010, s. 464; Yurdal Demirel, *a. g. e.*, s.234.

²¹⁵ Mustafa Çufalı, *a. g. e.* VIII. Dönem, C.III. s.378.

İbrahim Tali ÖNGÖREN (İbrahim Ethem Öngören)

İstanbul 1875 doğumludur. Anne adı Rasime, baba adı Tali'dir. Askeri Tıbbiye Mektebini bitirerek Operatör Doktor unvanını almıştır. İngilizce, Arapça ve Fransızca dillerini bilmektedir. 15. Kolordu Baştabibi, Şark Cephesi Sıhhiye Başkanı, Müdafaa-i Milliye Vekâleti Sıhhiye Dairesi Başkanı, Batum Başşehrebenderi, Hariciye Vekâleti Siyasi Müşavirliği görevlerinde bulunmuştur.²¹⁶

Mısır'da rastladığı arkadaşları ile Bingazi'ye harp cephesine gitti, orada Atatürk ile birlikte bulundu. Bingazi kuvvetleri sağlık başkanlığına getirildi. Rahatsızlanarak 1912'de İstanbul'a döndü. Bir ay tedavi gördükten sonra Balkan Savaşı'na katıldı. Samsun Fırkası Sıhhiye Bölüğü Baştabibi, harbin ikinci aşamasında mürettep 10'uncu Kolordu Baştabibi, mütarekeden sonra Harbiye Nezareti Sağlık Dairesi 4'üncü Şube Müdürü oldu. Bu sırada Van, Ankara ve Kayseri'de ortaya çıkan "lekeli tifo" salgın mücadelesine katıldı. Ekim 1913'te Kaymakamlığa (Yarbaylığa) yükseldi. İki ayda kurulan 9 uncu Kolordu Kıtaatı Müfettişliği karargâhının sağlık müfettişliğine atandı ve 16 Mayıs 1919 karargâhla birlikte İstanbul'a hareket edip 19 Mayıs'ta Mustafa Kemal'le Samsun'a çıktı. Amasya, Sivas ve Erzurum'da bulundu. Sonra 3 üncü ordu ismi verilen kuruluşun kaldırılması üzerine, 15 inci Kolordu Sertabiplik Vekâletine atandı.

1920 yılının Haziran ayında Ermenistan Hareketi nedeniyle kurulan Şark Cephesi sağlık başkanlığına getirildi. Rusya'ya gönderilen siyasi heyete müşavir olarak katılıp, Ağustos ayında Moskova'ya gitti. Siyasi heyetin dönüşünden sonra da 1921 yılının Mart ayına kadar Moskova'da kalarak gerekli işleri izledi. Doğu uluslarının Bakü'de toplanan kongresinde 14 Eylül 1920 tarihinde Heyetimizi temsilen bulundu. Diyarbakır'dan III. V. VII. Dönemler, İstanbul'dan IV. Dönem, Elazığ'dan VIII. Dönemlerde Milletvekilliği yapan Öngören'e, kullanmakta olduğu soy ismi Atatürk tarafından verilmiştir. Altın Harp Liyakat, Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası ve Takdirnamesi vardır. 2 Ocak 1952 tarihinde vefat etmiştir.²¹⁷

²¹⁶ TBMM Albümü, C.1, Haziran 2010, s.464.

²¹⁷ Kazım Öztürk, *a. g. e.*, II. Dönem, C. III, s. 249.

3.1.3. IX. Yasama Dönemi (1950- 1954)

Abdullah DEMİRTAŞ

1899 yılı Palu'nun Sekrat köyünde doğmuştur. Elazığ'ın Kovancılar ilçesinin Yazıbaşı Köyünden nüfusa kayıtlıdır. Babası İbrahim Efendi, Annesi Hediye Hanımdır. Rüştüye'de okumuştur ve özel öğrenim görmüştür. Köyünde Çiftçilik yapmaktadır. Mecliste İçişleri ve Ulaştırma Komisyonlarında çalıştı. Sadece IX. Dönem DP milletvekilliği yapmıştır. Sonrasında tekrar köyünde çiftçilik yapmıştır. 28 Ağustos 1958- 1 Haziran 1960 tarihleri arasında 1945175 sicil numarası ve Surveyan unvanı ile Türkiye Kömür İşletmelerinde çalıştı. Tarımın yanında dini ve tarihi konulara da ilgi duyduğu bilinmektedir. Evli ve 5 çocuk babasıdır. 12 Temmuz 1971'de ölmüştür. Harput İmam Efendi kabristanına defin edilmiştir. ²¹⁸

Suphi ERGENE (İbrahim Suphi Ergene)

1904 yılında Elazığ'ın Maden ilçesinde doğmuştur. Babası Yusuf, Annesi Mömüne'dir. Diyarbakır Muallim Mektebi'ni bitirmiştir. Hayatı boyunca eğitim, tarım, serbest ticaret ve çiftçilik ile uğraşmıştır.²¹⁹ 1946 seçimlerinde Maden adına Bağımsız olarak il genel meclis üyeliğine seçildi. IX. Dönem DP milletvekilidir. Mecliste bütçe ve tarım komisyonlarında çalıştı. İskân kanununun değiştirilmesi konusunda kurulan geçici komisyonda görev aldı. 3284 sayılı yasaya göre emekli oldu. Evli ve 3 çocuk babası olan Ergene 7 Mart 1985 tarihinde vefat etti. ²²⁰

Ömer Faruk SANAÇ

1920 Elazığ Harput doğumludur. Baba adı Cemil, Anne adı Emine'dir. Sanaç ilk ve ortaöğrenimini Elazığ'da tamamlayarak liseyi Diyarbakır'da tamamladıktan sonra Hukuk Fakültesi'ne girmiştir. 1940-1941 ders yılından Hukuk diploması almıştır. 3 Kasım 1921'de yedek subay okuluna girmiştir. 31 Mart 1944'te askerliğini tamamlayıp nakliye üsteğmen olarak terhis olmuştur. Askerlik sırasında Avukatlık stajını tamamlamış ve dönüşte Elazığ Barosu'na girmiştir. 23 Haziran 1947- 14 Mayıs 1950 ve 12 Nisan 1958-15 Ekim 1961 tarihleri arasında Avukatlık yaptı. Serbest Avukatlık yaptığı sırada siyasete atılmıştır.

IX. Dönem DP Elazığ milletvekili olarak meclise girmiştir. Mecliste Bütçe Komisyonunda çalışmış ve iskân için kurulan geçici komisyonunda görev almıştır. 1951 de Türkiye Çocuk esirgeme kurumu genel merkezi heyeti üyeliğine getirildi. 3.11.1956-

²¹⁸ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, IX. Dönem, C.VII., Ankara 1998,s.333.

²¹⁹ TBMM Albümü, C.2, Haziran 2010, s.558.

²²⁰ Kazım Öztürk, *a. g. e.*, IX. Dönem, C.VII, s.334.

18. 6. 1960 tarihleri arasında bu kurumun genel sekreterliğini yaptı. 1 Mart 1966- 12 Ekim 1969 tarihlerinde T. Yapağı ve Tiftik A. Ş. Genel müdürlüğü yönetim kurulu üyeliğinde bulundu. 20-821-006 sicil numarası ile emekli oldu. Evli ve 4 çocuk babası olarak 06.03.1971 tarihinde vefat etmiştir.²²¹

Mehmet Şevki YAZMAN

1896 Yılında Harput'un Atıksaray Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası Zeynel Abidin Efendi, Annesi Kamile hanımdır. Askeri Rüştüye'den, Erzincan Askeri İdadisi ve Kuleli Askeri Lisesi'nden mezun oldu. 1914 yılında Harbiye'ye girdi. Okulu bitirmeden 1914'te subay namzedi olarak orduya katıldı. 1915'te Asteğmen oldu. 1926'da Harbiye öğrenimini tamamladı. Çanakkale, Galiçya ve Flistin cephelerine katıldı. İstiklal Savaşı'nda bütün savaşlara kıta subayı olarak katıldı. 1927'de yüzbaşı rütbesinde bulunduğu sırada İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Elektrik ve Makine Enstitüsü'ne girerek 1931'de yüksek makine ve elektrik mühendisi diploması aldı. Hususi otomobil okulundan mezundur. Mart 1918'de Teğmen, 28 Temmuz 1918'de Üsteğmen, 1 Eylül 1922' Yüzbaşı, 30 Ağustos 1933'te Binbaşı rütbesine yükseldi. Mayıs 1933'te istihkâm sınıfından harp sanayi sınıfına geçti. 30 Ağustos 1940'ta Yarbay, 30 Ağustos 1945'te Yarbay rütbesine yükseldi. 12 Temmuz 1946'da istifa ederek ordudan ayrıldı. 29 Temmuz 1946 Çalışma Bakanlığı Bursa Çalışma Müdürlüğüne atandı. Bu görevinden 22 Şubat 1947'de kendi isteği ile emekliye ayrılmıştır.

IX. Dönem DP Elazığ milletvekili olarak meclise girmiştir. Mecliste Çalışma, milli savunma ve iç işleri komisyonlarında çalıştı. Çalışma, Milli Savunma komisyonlarının sözcülüğünü, Milli Savunma komisyonu Başkan Vekilliği ile İçişleri komisyonunun kâtipliğini yaptı. Emir ve Seyis erleri konusunda kurulan geçici komisyonda görev aldı. Almanca ve Fransızca dillerini bilmekte olan Yazman' ın değişik gazete ve dergilerde yayımlanan makalelerinin yanında, Mehmetçik Avrupa'da, İstiklal Harbi Nasıl Oldu, Büyük Taarruz Nasıl Oldu, Türk Çanakkale adlı basılmış eserleri mevcuttur. Evli ve 2 çocuk babasıdır. 26.11.1974 tarihinde vefat etmiştir ve İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verilmiştir.²²²

²²¹ Kazım Öztürk, *a. g. e.*, IX. Dönem, C.VII, s.336; TBMM Albümü, C.2, Haziran 2010, s. 558.

²²² Kazım Öztürk, *a. g. e.*, IX. Dönem, C.VII, s.338; TBMM Albümü, C.2, Haziran 2010, s. 558.

Hamit Ali YÖNEY

1890 yılında doğmuştur. Elazığ'ın İcadiye Mahallesi nüfusa kayıtlıdır. Babası Şemsettin Efendi, Annesi Zübeyde hanımdır. İlk ve orta öğrenimini Genç'te tamamlayıp, 25 Ağustos 1913'te Rüştüye'den diploma aldı. Erzurum idadisinde 6.sınıfa kadar eğitim gördükten sonra zorunlu nedenlerle okulu bitirmeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Hâkim, savcı ve serbest Avukatlık yapmıştır.1909'da Genç Asliye mahkemesi Zabıt kâtipi olarak devlet hizmetine girdi. 1 Ocak 1909 Genç Asliye mahkemesi kâtipliğine, 14 Kasım 1920'de Genç Bidayet Mahkemesi Üyeliğine, 16 Kasım 1921'de Genç Müdde-i Umumiliğine(savcı), 23 Mayıs 1923'te Beyazıt merkez Müdde-i Umumiliğine, 26 Temmuz 1924'te Elazığ Müdde-i Umumiliğine, 25 Şubat 1925 Erzincan Aza Mülazımlığına (namzetlik, teğmenlik) atandı. 20 Ağustos 1927'de Palu Müdde-i Umumiliğine getirildi. 12 Nisan 1928'de tasfiyeye tabi tutularak emekliye ayrıldı.

IX. Dönem DP Elazığ milletvekili olarak mecliste yer bulmuştur. Mecliste adalet, dilekçe, gümrük ve tekel komisyonlarında çalıştı. Evli ve 6 çocuk babası olan Yöney, 9 Ağustos 1974'te vefat etmiştir. Defni Ankara Karşıyaka mezarlığına verilmiştir.²²³

3.1.4. X. Yasama Dönemi (1954- 1957)

Suphi ERGENE

IX. Dönemden sonra X. dönemde de seçimlere katılarak milletvekili olmuştur. Mecliste Ziraat ve Ticaret Encümenlerinde üye olarak görev almıştır.

Hüsni GÖKTUĞ (Hüseyin Hüsni Gökтуğ)

22 Aralık 1895 tarihinde Elazığ Aksaray 'da doğmuştur. Babası Osman Nuri Efendi, Annesi Mümine Hanımdır. İlk ve Askeri Rüştüyü Elazığ'da, Askeri liseyi ise Erzincan'da tamamlamıştır. Eylül 1912' de Harp okuluna girdi ve 1914 yılında bitirdi. 1926 yılına gelindiğinde Harp Akademisini bitirdi. 1932-34 yılları arasında Hukuk Fakültesine devam etti ve son sınıfa kadar okudu. Almanca, Fransızca ve az derecede İngilizce bilmektedir.

Temmuz 1914'de Nakliye Asteğmen, Ekim 1914'de Teğmen ve Mart 1917'de Üsteğmen rütbesine yükseldi. Birinci Dünya Savaşında Irak ve Kafkas cephelerinde ve

²²³ Kazım Öztürk, *a. g. e.* , IX. Dönem, C.VII, s.340; TBMM Albümü, C.2, Haziran 2010, s.558.

Alman Harp Karargâhında General Makenzen emrinde hizmet verdi. Avusturya ve Bulgaristan cephelerini gezdi. Böylece 16 Ekim 1914- 31 Ekim 1918 tarihlerinde Birinci Dünya Savaşına katıldı. Bağımsızlık savaşının 20 Haziran 1921 23 Ağustos 1923 tarihlerinde I. İnönü ve Başkomutanlık Savaşları dâhil katılmıştır. Alman Harp ve Liyakat, Türk Harp ve Liyakat ve İstiklal Madalyalarına sahiptir. İki yıl süre ile İstanbul Topçu Subay okulunda öğretmenlik yaptı. 7 yıl İstanbul Harp Akademisinde değişik sınıflara Zırhlı birlik ve hava tabiyesi okuttu. Ekim 1921’de Yüzbaşı, 30 Ağustos 1928’de Binbaşı, 30 Ağustos 1934’de Yarıbay, 30 Ağustos 1939’da Albay rütbesine yükseldi. 1 Ocak 1946’da 3.Zırhlı Alay Komutanı oldu.

Aynı yılın 12 Mart günü 131. Alay Komutanlığına atandı. 30 Ağustos’ta ise General olmuştur. Tuğgeneral olarak 10 yıl hizmet verdi. 30 Ağustos 1949’da Tümgeneralliğe yükseldi. 25 Şubat 1950’de Erkânı Harbiye-i Umumiye Ordonat daire başkanı oldu. 8. Yurtiçi bölge komutanı bulunduğu sırada, kendi isteği ile Nisan 1954 yılında emekliye ayrılmıştır. X. Dönem DP Elazığ milletvekili olarak meclise girmiştir. Mecliste de çeşitli görevlerde bulunmuştur. Milli Savunma Komisyonunda çalışmış, emekli sandığı kanununun değiştirilmesi ve sivil savunma kanunu konularında kurulan geçici komisyonlarda görev almıştır. Evli ve 3 çocuk babası olan Göktaş 31.01.1985 tarihinde vefat etmiştir.²²⁴

Ömer Faruk SANAÇ

IX. Dönemden sonra X. Dönemde de DP Elazığ milletvekili olarak meclise girmiştir. X. Dönem içinde mecliste Bütçe encümeni üyeliğinde bulunmuştur. Sonrasında Güzel Sanatlar Akademisinin (Mimarlık, Şehircilik Fakültesi) haline getirilmesi hakkındaki kanun teklifini görüşmek ve eski eserlerin bulunduğu yerlerde ikamet edenlerin başka bir yere kaldırılması ve bu yerlerin istimlakı hakkındaki kanun teklifini görüşmek için kurulan geçici encümenlere aza seçilmiştir.²²⁵

Selahattin TOKER

1 Mayıs 1920 tarihinde Elazığ’ın Keban ilçesinde doğmuştur. Baba adı Nazmi, Anne adı Edibe(Edebiye) dir. İlköğrenimine Elazığ’da başlamış Malatya ve Eskişehir’de sürdürmüş, Ankara Dumlupınar İlkokulu’nda tamamlamıştır. Ankara Erkek lisesini 1936 yılında bitirmiştir. Daha sonra girdiği Emniyet Genel Müdürlüğü adına Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine girmiş ve 1939 Haziran ayında

²²⁴ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, X. Dönem, C.II, Ankara 2000, s.274. ; TBMM Albümü, C.2, Haziran 2010,s.630.

²²⁵ Kazım Öztürk, *a. g. e.*, X. Dönem, C.II, s.276.

diplomasını almıştır. Ağustos 1939'da Emniyet Genel Müdürlüğü Talim ve Terbiye şubesinde komiser muavini stajyeri olarak devlet hizmetine girmiştir. Bu sırada Ankara polis enstitüsü yüksek ihtisas kursuna devam ederek adli polis uzmanlığı sertifikası aldı. 1940 yılının Ekim ayında ise Komiser olmuştur. Aynı yıl Kasım'da İstanbul Yedek Subay Okuluna girerek Piyade Asteğmen Rütbesiyle burayı bitirdi. Kıta hizmetini 8. Tümen 53. Alay, 2. Taburda tamamlayarak Aralık 1902'de terhis oldu. Ocak 1943'te Emniyet Genel Müdürlüğü'nde Komiser olarak çalışmaya başladı. Mart 1943'te 2.Sınıf Emniyet Amiri olmuştur. Kasım 1943'te Ankara Maiyet memurluğuna, Aralık 1943'te Kalecik Kaymakam vekilliğine, Mart 1944'de Yenice Bucak Müdürlüğüne verilmiştir. 5. Devre Kaymakamlık kursunu bitirip Ocak 1945'de Artova Kaymakamlığına atandı. Aralık 1946'da Beşiri, Kasım 1947'de Ardanuç Kaymakamlıklarında doğu hizmetini tamamlayıp Ocak 1948'de Ankara Polis Enstitüsü Müdür Yardımcılığına, Ekim 1949'da Polis Enstitüsü İdari öğretmenliğine getirildi. Aynı dönemlerde Avukatlık stajını tamamlayarak, Eylül 1950'de Avukatlık ruhsatı alarak Avukatlığa başladı.

1954 yılında ise X. Dönem DP Elâzığ milletvekili olarak meclise girmiştir. Mecliste Dilekçe ve Milli Savunma Komisyonlarında çalıştı. Dilekçe Komisyonunun Kâtipliğine seçildi. Emekli Sandığı Kanunu'nun 39/B maddesinin değiştirilmesini öngören kanun teklifi sebebi ile 1955 yılında DP'den çıkarılmıştır ve Ocak 1956'da Hürriyet Partisi'ne girmiştir. Toker'in ,“ Zabıtaıı ilgilendiren yasalar” ile “Polis Taktiği” adlı yapıtlarının yanı sıra Avrupa seyahati dönüşünde düzenlediği rapor, Polis Enstitüsünde kurulan kriminalistik laboratuvarının temelini oluşturdu. Çeşitli sosyal kuruluş ve dernek çalışmalarına katılan Toker, evli ve 2 çocuk babasıdır. 14.02. 1982 tarihinde vefat etmiştir. ²²⁶

Mehmet Şevki YAZMAN

IX. Dönemden sonra X. Dönemde de DP Elazığ milletvekili olarak meclise girmiştir. Dönem içinde Milli Müdafaa Encümeninde üye ve Mazbata yazarı olarak görev yaptı.

3.1.5. XI. Yasama Dönemi (1957- 1960)

Mustafa ALTINDOĞAN (Mustafa Altundođan)

1924 Yılında Elazığ'ın Palu ilçesinde doğmuştur. Babası Yusuf Bey, Annesi Ayşe Hanımdır. 1949 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu.

²²⁶ Kazım Öztürk, *a. g. e.*, X. Dönem, C. II, s.277 ; TBMM Albümü, C.2, s. 630.

Fransızca bilmektedir. Avukatlık yaptığı sırada siyasetle de ilgilenmiştir. CHP Elâzığ milletvekili olarak meclise girmiştir. Mecliste Arzuhal Encümenliğinde görev yapmıştır. Evli ve 3 çocuk babasıdır. 19.04.1985 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi Ankara'da Cebeci Asri Mezarlığı'nda toprağa verildi.²²⁷

Celal DORA (Celalettin Dora)

1902 yılında Harput'ta doğmuştur. Babası Tahir Bey Annesi Hayriye Hanımdır. Harp okulundan mezun oldu. Teğmen ve Üsteğmenlikle İstiklal Harbine katılmıştır. Şeyh Sait harekâtına katılmıştır. Yüzbaşılığında ise Hatay'ın işgaline katılmıştır. Albaylığında Türk Silahlı Kuvvetleri 241. Piyade Alay Kumandanı olarak Birleşmiş Milletler Ordusu içinde Muharebe etti. Dora'ya bağlı alayın yer aldığı Türk tugayı, Kunu-ri Muharebesi'nde Kuzey Kore ve Çin Halk Kurtuluş Ordusu birliklerine karşı savaştı. Kasım 1950'de Birleşmiş Milletler destekli ordu Kuzey Kore ordusunu püskürttü. Türk Tugayı'na konuşlandığı yerde savunma pozisyonunda kalması emredilmişti. Ancak beklenmedik bir gelişme yaşanmış ve arkadan Çin destekli birlikler akın akın gelmeye başlamışlardır. Bunu gören ABD, İngiltere, Fransa ve diğer Birleşmiş Milletler ordusu derhal geri çekilmiş fakat Türk ordusuna geri çekilme emri gelmemiş ve cephede yalnız kalmıştır. Türk birlikleri cephede insan selinden oluşan düşman birlikleri ile karşılaşmıştır. Karargâh ile bağlantısı kesilince Türk Tugayından ümitler de kesilmiştir. Albay Celal Dora bu ölüm kalım savaşında birliklerinin başında kalmıştır. Başka seçenek olmadığı için Çok sayıda düşman birlikleri ile savaşmak zorunda kalmış ve verdiği ağır mücadele sonunda Dora ve birliği düşman kuşatmasını yarararak imhadan kurtulmuştur.

Böylece Amerikan ve İngiliz birlikleri geri çekilirken Türk askerleri ve başlarındaki onur ve cesaret örneği Türk subayı Kore'de destan yazdılar. Albay Celal Dora'nın başında bulunduğu 241. Alaya “Mümtaz Birlik Nişanı” ödülü verilmiştir.²²⁸ Daha sonra CHP Elazığ Milletvekili olarak meclise girmiştir. Mecliste Milli Müdafaa Encümeni'nde görev yapmıştır. Evli ve 4 çocuk babası olan Dora, 11.03.1984 tarihinde vefat etmiştir.²²⁹

²²⁷ Zühtü Arslan, *Türk Parlamento Tarihi*, XI. Dönem, C. III, Ankara 2011, s.345; TBMM Albümü, C.2, s.710.

²²⁸ Sevim Koyunoğlu, “*Uzak Yıllar Yakın Anılar Albay Celal Dora*” Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Dergisi, S.41, Temmuz 2014, s.21.

²²⁹ Zühtü Arslan, *a. g. e.*, XI. Dönem, C.III, s.351; TBMM Albümü, C. 2, s.710.

Fahri KARAKAYA

VIII. Dönemden sonra XI. Dönemde de CHP Elazığ milletvekili olarak meclise girmiştir. Bu Dönem içinde Arzuhal Encümeni ve Divan-ı Muhasebat Encümeninde görev yapmıştır.

Hürrem MÜFTÜGİL (Mehmet Hürrem MÜFTÜGİL)

1898 yılında Harput'ta doğmuştur. Harput'un ileri gelen âlim ve şairlerinden Müftü Mehmet Faik Efendi ile Saraylı Fatma Hanımın oğludur. İlk, orta ve lise tahsilini Elazığ'da yaptıktan sonra yükseköğrenim için İstanbul'a gitmiştir. İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümüne kaydolmuştur ancak burada bir yıl kaldıktan sonra Almanya'ya giderek Jena Üniversitesinin Felsefe bölümüne kayıt olmuştur. 1922 yılında mezun olmuştur ve 1924 yılında Varşova Elçiliği Evrak memurluğuna atandı. Yıl sonunda Milano Konsoloslukuna, 1925 yılının Mayıs ayında Roma Konsoloslukuna nakledildi. 1926 yılında Roma'da Vice Consul oldu. 1927 yılı Temmuzunda Viyana müstakil Konsoloslukuna yükseltildi. 1930 yılı Haziran ayında Hariciye Vekâleti II. Daire I. Şube şefliği'ne atandı. 1931 yılında Hariciye Vekâlet'indeki görevinden istifa ederek Elazığ'a dönmüştür ve ilerleyen yıllarda Elazığ belediye başkanlığı yapmıştır. Belediye başkanlığı sırasında bir çok hizmette bulunmuştur. Elâzığ'a elektriğin ilk gelişi Müftügil zamanındadır. Belediye binasını betonarme bloku yaptırarak Elazığ'ın ilk betonarme yapısını yaptırmıştır. Elazığ'da bulunan Kapalı Çarşuyu bugünkü haline getiren de yine Müftügil'dir. Kısacası Elazığ ilkleri onunla yaşamış ve Elazığ halkının gönlünde yer edinmiş bir kişiliktir.²³⁰

Üstlenmiş olduğu bu görevlerin yanında Osmanlı Bankası İdare Meclisi Azalığında, Toprak Mahsulleri Ofisi İdare Meclisi Üyeliği görevlerinde de bulunmuştur. Ayrıca V. Dönem Tokat Milletvekilliği de yapmıştır. XI. Dönem CHP Elazığ milletvekili olarak meclise girmiştir. Dönem içinde Bütçe Encümeni ve Hariciye Encümeni'nde görev yapmıştır. Evli ve 1 çocuk Babası olan Müftügil, 09.01.1982 tarihinde vefat etmiştir.²³¹

Nazım ÖZTÜRK

1913 yılı Elazığ doğumludur. Babası Zülfikar Bey Annesi Naile Hanımdır. İlkokul ve ortaokulu Elazığ'da, liseyi Diyarbakır'da tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur ve 1940'dan 1947'ye kadar çeşitli

²³⁰ Yurdal Demirel, *a. g. e.*, s. 280.

²³¹ Zühtü Arslan, *a. g. e.*, XI. Dönem, C.III, s.347; TBMM Albümü, C.2, s. 710.

yerlerde Hâkimlik ve Savcılık yapmıştır. 1947 yılında istifa etmiş ve Avukatlık yapmaya başlamıştır. Elazığ'da kültür derneğinde idare heyetinde, Çocuk Esirgeme Kurumu İdare Heyeti Üyeliğinde ve Başkanlığı'nda ve çeşitli hayır kurumlarında görev almıştır. 1950 yılında CHP'ye katılarak İl Başkanlığı ve Merkez İlçe Başkanlığı yapmıştır. XI. Dönem CHP Elazığ Milletvekili olarak meclise girmiştir. Mecliste Divan-ı Muhasebat Encümeni'nde görev yapmıştır. Evli ve 2 çocuk babası olan Öztürk, 13.04.1994 tarihinde vefat etmiştir.²³²

İsmail Hakkı TALAY (Hakkı TALAY)

1896 yılında Elazığ'da doğmuştur. Babası Hüseyin Bey Annesi Hatice Hanım'dır. 1914 yılında Harbiye'den mezun olmuş, Birinci Dünya Savaşı'na katılmıştır. Kafkas Harbinde yaralanıp Ruslara esir düşmüştür ve üçüncü girişiminde kaçımayı başarmıştır. 1919 yılında ise İstiklal Mücadelesine katılmış ve mücadelenin bütün safhalarında bulunmuştur. Sakarya Meydan Savaşı'ndaki başarısından dolayı Atatürk tarafından daha 25 yaşında iken Binbaşılığa yükseltilmiştir. 1945 yılında Tuğgeneral olmuş ve 1951 yılında emekli olmuştur. XI. Dönem CHP Elazığ milletvekili olarak meclise girmiştir. Mecliste Milli Müdafaa Encümeni ve Hariciye Encümeni'nde görev yapmıştır. Fransızca ve Almanca dillerini bilen Talay 2 çocuk babasıdır ve 04.02.1973 tarihinde vefat etmiştir.²³³

3.2. Elazığ Milletvekillerinin Meclis çalışmaları

8. dönem milletvekili Mustafa Arpacı, meclise milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında başbakanlık tezkeresi anayasa ve adalet komisyonlarından kurulan karma komisyon raporunu sunmuştur. Rapor mecliste okunarak, kabul edilmiştir. Aynı dönem milletvekillerinden İbrahim Tali Öngören mecliste milli savunma bakanlığı kuruluş ve görevlerine dair kanun tasarısı tartışılır iken uzun bir konuşma yapmıştır.

9.ve 10. dönem milletvekillerinden Mehmet Şevki Yazman, mecliste birçok konuda konuşmaları ve önerileri bulunmaktadır. Bunlardan birisi Milli koruma kanununun 6084 sayılı kanunla tadil edilen 30'uncu maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifidir. Teklif verdiği sırada, yaptığı konuşmasında komisyonun meclisin

²³² Zühtü Arslan, *a. g. e.* , XI. Dönem, C.III, s.343; TBMM Albümü, C.2, s.710.

²³³ Zühtü Arslan, *a. g. e.* , XI. Dönem, C.III, s.349; TBMM Albümü, C.2, s.711.

esasları üzerinde durup bir tasarı oluşturması gerektiğini fakat bu durumun böyle olmadığını dile getirmiş ve bu durumdan dolayı günlerdir bir sonuca varılamadığını söylemiştir. Tamamıyla serbestlik istemediğini ancak bu şekil her tarafı dondurulmuşu olanına da karşı çıktığını belirtmiş ve teklifini sunmuştur.²³⁴

Şevki Yazman'ın 9. Dönemde verdiği diğer kanun teklifi Askerlik Mükellefiyeti Kanunu'nun 8'inci maddesinin değiştirilmesi hakkındadır. Kanunda üç nokta üzerinde durmuştur. Birincisi askere alınan erlerin birliklerine verilmeden önce eğitilmesidir. İkinci ise, orduya alınan okuma yazma bilmeyen, Türkçe dilini bilmeyen erlere kesinlikle okuma yazma öğretilmesinin gerekli olduğunu belirten maddedir. Üçüncü teklifte ise lise ve ortaokulu bitirenler için şartlar müsait olduğu takdirde Milli Savunma Bakanlığının bazı kolaylıklar göstermesini istemiştir. Teklife eklediği Milli Savunma Komisyon Raporunda komisyonun bunu gerekli bulduğunu belirtmiştir.²³⁵

Şevki Yazman, aynı dönem içinde meclise sunduğu bir diğer teklifte, Dilekçe Komisyonunun 5.1.1951 tarihli haftalık karar cetvelindeki 222 sayılı kararın Kamutayda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Komisyonu raporudur. Yaptığı konuşmasında da Cumhuriyet idaresinde çevredeki illere fabrikalar, imarethaneler, fabrikalar yapıldığı halde Elazığ iline Cüzzamlıların geldiğini söylemektedir. On bir mahalle muhtarı ile bine yakın ahalinin imzasını taşıyan feryat nameyi dilekçe komisyonunda sunduğunu belirterek ilin huzursuzluğunu dile getirmeye çalışmıştır. Ayrıca cüzzam hastanesinin şehrin en üst başında kurulduğunu, şehrin sularının ise bu tesisattan geldiğini ve halkın çoğunluğunun kuyu suyu kullandığını cüzzamlıların şehrin sularını kirlettiğini belirterek şehre verdiği zararı gözler önüne sermiştir. Ayrıca bütçe konusunda da sıkıntıların olduğunu belirterek cüzzam hastanesinin eski Harput şehrine veya Tunceli'de ki metruk kırsallardan birine naklinin kabulünü istemiştir.²³⁶

Elazığ halkının o dönemde kanayan yarası olduğu anlaşılan cüzzam hastanesi ile ilgili verdiği teklifte Harput'a taşınmasını istemiş olması dikkatleri çekmektedir. Bu isteğin bugün, Tarih ve Turizm mirası olarak görülen Harput'un, o dönem içinde terk edilmiş şehir olarak görülme sıfatından kaynaklandığı düşünülmektedir. Meclise sunulan teklifte ne denirse densin konunu Elazığ için önemli olduğu görülmekte ve milletvekillerinin bunu dile getirmede ki başarısı ise inkâr edilememektedir. Öyle ki

²³⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 10,C. 7,s. 273.

²³⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.8, s.42.

²³⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, D.9,C.5, s.175-177.

hastaneden çıkan hademelerin çevreye mikrop yayacakları dahi düşünülerek dile getirilmiştir.

Ömer Faruk Sanaç 9. ve 10. Dönem Milletvekilliği yapmıştır. Sanaç 9. Dönemde, CHP iktidarı tarafından yapılan ilkokullarla iki yıldan beri DP iktidarı tarafından yaptırılan ilkokulların sayısına, köylerimizin topyekûn ilkokula kavuşması için bir program hazırlanıp hazırlanmadığına, köy enstitülerinin durumlarına ve bu sene müesseselere az öğrenci alındığı iddiasının doğru olup olmadığına dair soru sormuştur. Sorusuna dönemin Milli eğitim Bakanı Tefik İleri cevaplandırmıştır. Cevaptan sonra Sanaç, Demokrat Parti iktidarının devlet yardımıyla yaptırdığı ilkokul binalarının, bilhassa okur-yazar oranı az olan senelerden beri ihmal edilmiş Doğu bölgelerine de yapılmış bulunmasını iki iktidar arasındaki zihniyet farkına güzel bir delil olarak göstermek istediğini belirterek konuşmasına devam etmiştir.²³⁷ Milletvekilimiz bu sorusu ile eğitim meselesine değinmiş ve Doğu'ya yapılan okullar konusunda memnuniyetini belirtmiştir. Ayrıca Sanaç bu dönemde, cami ve mescitlerin tasnifi ve tasnif harici kalacak cami ve mescit hademesine verilecek muhassasat hakkındaki 2845 sayılı kanunun 1'inci maddesinin 2'nci fırcasının meriyetten kaldırılmasına dair kanun teklifi sunmuştur. Diğer teklifi ise, Gelir vergisi kanununun 30'uncu maddesinin 2'nci fırcasının tadiline ve Sinop mebusu Muhit Tümerkan'ın gelir vergisi kanununun 24'ncü maddesinde değişiklik yapılmasına dairdir.

Sanaç,10. Dönemde ise, sıhhat ve içtimai muavenet vekâleti teşkilat ve memurları kanununa bazı hükümler eklenmesine ve 4258 sayılı kanuna bağlı kadro cetvellerinin değiştirilmesine dair 4862 sayılı kanuna 1 sayılı cetvelde değişiklik yapılmasına 3017 sayılı kanunun 60'ıncı maddesinin tadiline dair kanun teklifi vermiştir. Cüzzam hastanesi konusunu Sanaç, tekrar gündeme getirip ve nakil edilip edilmeyeceğine dair soru sormuştur. Ayrıca bütçe konusunda mecliste konuşmaları vardır.

Hüsnü Göktuğ, 10. Yasama Döneminde mecliste görev yapmış ve görevi sırasında hudut otoritesi hududun tanzimi ve Men'i hakkında, Astsubay kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında ve devlet personel kanununa emeklilerin ithali gibi konular üzerine kanun teklifleri vermiştir. Göktuğ, Şark hizmeti ile ilgili yaptığı bir konuşmada Sivrice Kazasını örnek vermiştir. Şark kanununa artık gerek kalmadığı memleketin her tarafının aynı olduğunu ve memlekete son yıllarda yapılan yollar,

²³⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, D.9, C.18, s. 444.

limanlar gibi hizmetler ile memleketin her tarafının geliştiğini belirterek bizim Sivrice kazamız göl kenarında harap bir yer iken bugün elektrik, yol ve su hizmetleri ile gelişmiştir. Sözleri ile konuyu örneklendirmiştir.²³⁸ Milletvekilimizin bunun gibi değişik konularda konuşmaları bulunmaktadır. Bu konuşmasında Elazığ'ın kazasını örnek göstererek gelişmiş olduğunu ve hükümetin hizmetlerinden halkın memnuniyetini de anlatmaya çalışmıştır. Kısacası bu örnek ile birden çok şey anlatmıştır.

10. Dönem içinde mecliste etkin faaliyet gösteren bir diğer milletvekilimiz Selahattin Toker'dir. Çeşitli konularda birçok kanun teklifi vermiştir. Bunlardan bir tanesi Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 41'inci maddesinin 3 fırcasının kaldırılması hakkında kanun teklifidir. Konuyla ilgili yapmış olduğu bir konuşmasında ise emeklilik süresinin tekrar eskisi gibi 30 seneye çıkarılmasını hükümetin vadettiğini ve bu konuyla ilgili kanun tekliflerinin yüksek heyetlerine verildikten sonra bir buçuk ay gibi bir sürenin geçtiğini kanunun bir an önce görüşülüp karara bağlanmasını istemiştir.²³⁹ Böylece Toker, emekliler için kanun teklifi vermiş fakat tekliften sonra kenara çekilmemiş ve konunun takipçisi olmuştur. Dönem içinde milletvekili olarak çalışmalarını samimi ve ısrarcı bir şekilde sürdürmüştür. İçinde bulunduğumuz dönemde bu şekil ısrarcı milletvekilleri var mıdır? Tartışılır.

Toker'in, bu ve bunun gibi tekliflerinden başka sözlü soruları da vardır. Ordu belediye reisinin belediye meclisi tarafından müstafi addedilerek yerine önce vekâleten sonra da asli bir başkanın getirildiğinin doğru olup olmadığını, Elazığ'ın Poyraz Nahiyesi müdürünün başka bir yere naklinin doğru olup olmadığı gibi sorular sormuştur. Bu soruların yanında İdari taksimatımızda yenileme yapılıp yapılmayacağı ve zabıta teşkilatının ıslah ve inkişafı için ne gibi hazırlıklar yapıldığını da sormuş ve bu soru için Dâhiliye Vekili Ethem Menderes'ten cevap almıştır. Toker İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan ve Devlet Vekili, Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatih Rüştü Zorlu haklarında meclis tahkikatı açılmasına dair tahrir vermiştir. Sonra ise bu konu ile ilgili çok uzun bir konuşma yapmıştır. Konuşmasının sonunda Demokrat Parti'nin memlekete yükselme devri yaşattığı fakat yükselmenin içinde duraklamanın yaşanmaması için ihtiyaç olan ve

²³⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, D.10, C.19, s.12.

²³⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, D.10, C.12, s.275.

olabilecek maddelerin belirlenmesini ve sıraya konularak yolsuzluk iddiasını önleyecek şekilde tanzim edilmesini istemiştir.²⁴⁰

Toker meclis çalışmaları konusunda örnek davranış sergilemiştir. Yazılı soruları, kanun teklifleri ve çeşitli konularda yaptığı konuşmalar oldukça fazladır. Tek dönemle sınırlı kalan Toker'in meclis çalışmaları birden fazla dönem milletvekili olma hakkı kazananlar ile eşittir hatta fazladır.

11. dönem milletvekillerimizden Hürrem Müftügil Elâzığ'da üniversite için istimlak edilen arazi hakkında soru sormuş ve dönemin Maarif Vekili Celal Yardımcı'dan cevap almıştır. Müftügil bu arazilerin sahiplerine iade edilmesinin düşünüp düşünülmediğini merak etmiş ve geri istemiştir. Konu, alınan arazilerin geri verilmesi iken, Üniversitenin Elazığ'dan alınıp Erzurum'da kurulmasına ve Elazığ halkının hayal kırıklığına gelmiştir. Müftügil, yanlış anlaşılacak için Elazığ halkı Erzurum'a kurulmasına değil, umutlandırılmalarına sonra umutlarının kırılmasına kızgındır diyerek açıklamada bulunacaktır. Konu arazilerin geri verilip verilmeyeceği iken uzun süreli bir konuşma hatta tartışma olmuştur. Tartışma ısrarla Müftügil'in arazilerin sahiplerine geri verilmesi isteği üzerine olacaktır.²⁴¹ Müftügil'in diğer bir sorusu ise, Hazar Hidroelektrik santralının hangi tarihte eksiksiz olarak hizmete gireceğidir. Nafia Vekili Tefik İleri sorulan soruya cevap vermiştir. Konu uzun bir süre görüşülmüştür.

11. dönem milletvekili yapan bir diğer isim Celal Dora'dır. İstanbul Üniversitesi iktisat fakültesi işletme idaresi enstitüsü mezunlarından, devlet memuru bulunanlarla sonradan memurluğa intisap edeceklerin kıdemleri hakkında kanun teklifi vardır. Yurdumuzun ve istiklalimizin koruyucusu şanlı ve kahraman ordumuza Türkiye Büyük Millet Meclisinin güven, selam ve muhabbetlerinin iblağına dair takrir sunmuştur. Bütçe çalışmaları sırasında ise, CHP grubu adına uzun konuşmalar yapmıştır.

Fahri Karakaya 8. ve 11. Dönemde milletvekilliği yapmış bir diğer isimdir. 8. Dönem mecliste bulunduğu faaliyetlerin yanı sıra 11.Dönemde de faaliyetlerde bulunmuştur. 11. Dönemde Demokraside vatandaş ahlakını koruma kanununu teklif etmiştir.8. Dönemde Hayvan ihracına karar verilip verilmediği ve zirai kredilerin artırılması hakkında ne düşündüklerine dair sözlü sorusu olmuştur. Her iki dönemde de meclis gündemine katılmıştır ve çok sayıda konuşması mevcuttur.

²⁴⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, D.10,C.9,s.42.

²⁴¹ TBMM Zabıt Ceridesi, D.11,C.6,s.675.

Konuşmaların birinde ise tüm meclisi kucaklayacak bir konuşma yapmıştır. Tekliflerin sözlerin hangi partiden gelmiş olursa olsun meclise milletin işini yapmaya geldiklerini söylemiş ve Demokrat Parti milletvekillerinden rica etmiştir teklifler muhalefetten de gelse millet menfaati için tekliflerin değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir.²⁴²

3.3. Elazığ Valileri

Feyyaz Bosut

28.07.1945 tarihinde başladığı Elazığ Valiliği görevini 03.12.1946 tarihinde tamamlamıştır.

Raşit Demirtaş

05.12.1946 - 03.08. 1947 tarihleri arasında Elazığ Valiliği görevinde bulunmuştur.

Hikmet Kumbetlioğlu

04.08.1949 - 17.07.1950 tarihleri arasında Elazığ Valiliği yapmıştır.

Muharrem Balasaygun

18.07.1950 – 14.04.1953 tarihlerinde Elazığ Valiliği görevinde bulunmuştur.

Hıfzı Ege

27.04.1953 -11.05.1955 tarihlerinde Elazığ Valiliği görevinde bulunmuştur.

Turgut Eğilmez, 13.09.1955 - 30.11.1955

1946 -1948 yılları arasında Bozova Kaymakamlığı, 1955 yılında Elazığ, 1955 1957 yılları arasında Tunceli, 1957 -1958 yılları arası Kırşehir, 1958 -1959 yılları Zongoldak, 1959 -1960 yılları arasında Mersin Valiliklerinde bulunmuştur. 1960 -1962 yılları arası İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 1962 -1964 yılları arası Çankırı, 1964 -1967 yılları arasında Tokat, 1967-1971 arası Aydın, 1975 -1976 yıllarında Kocaeli ve 1976 -1977 yılları arasında İzmir valilikleri yapmıştır. Çankırı valiliği sırasında aynı zamanda Belediye Başkanlığına vekâlet etmiştir. İzmir Valiliği sırasında 19 Eylül 1977 tarihinde istifa ederek emekli olmuştur.²⁴³ Eğilmez, Tunceli Valiliği sırasında sık sık Elazığ'a gelip dönemin Elazığ Valisi Vefik Kitapçıgil'in evinde misafir olurmuş. Kitapçıgil bu misafirligi anılarında, "Tunceli küçük bir vilayetti. İl merkezi mahrumiyetler bölgesi idi. Bundan dolayı eşini, annesini ve iki

²⁴² TBMM Zabıt Ceridesi, D.11,C.1,s.161.

²⁴³ www. Biyografya. Com, İnternet erişimi, 6.5.2018,

evladını da birlikte getirildi. Biz onları ağırlamaktan mutluluk duyardık. Eğilmez'in bu sık ve ani gelişlerinde bir sözünü hiç unutmam. Her gelişinde şakalaşarak ve gülerек söylediği: ‘ Vali Valiye yük olmaz.’ Sözünü daha sonraki yıllarda ailece hatırlar, o mutlu anları yâd ederdik.” Sözleriyle anlatmıştır.²⁴⁴

Adil Ciğeroğlu

30.11.1955 – 11.04.1956 yılları arasında Elazığ'da görev yapmıştır.

Vefik Kitapçıgil, 25.07.1956 – 04.07.1959

1918 yılında Erzurum'da dünyaya geldi. Kitapçızade Hacı Hafız Hamit Bey ve Pembe Hanım'ın oğludur. İlkokulu Erzurum'da, ortaokulu Kars'ta, liseyi İstanbul'da bitirdikten sonra, 1940 yılında siyasal bilgiler okulundan mezun oldu. Kaymakam iken staj için Fransa'ya gönderildi. Fransa'da idarecilik ve belediyeceilik ihtisası yaptı. Şehircilik enstitüsü kurlarını tamamladı. Ayrıca Paris hukuk fakültesi muadeletini aldı. İdarecilik görevine, Samsun maiyet memurluğu ile başladı. Sıra ile Bafra, Çarşamba, Terme, Alaçam, Ayrancık kaymakam vekilliği; Hadim, Karaman, Çiçekdağı, Pasinler, Ardahan, Üsküdar kaymakamlığı; İstanbul vali muavinliği; Elazığ, Denizli, Niğde, Burdur, Sivas, Muş, Tekirdağ, Manisa valiliği yaptı. Emekli olduktan sonra danışma meclisi üyeliği ve başkan vekilliği; vakıflar genel müdürlüğü idare meclisi Başkanlığı; Atatürk Kültür dil ve tarih yüksek kurulu üyeliği, tarım bakanlığına bağlı orman ürünleri sanayi kurumu genel müdürlüğü danışma kurulu başkanlığı görevlerinde bulundu. Türk eğitim vakfı mütevelliler heyeti üyesidir.

Vali olarak görevli bulunduğu dönemde sıra ile Harput, Çardak, Niğde, Burdur, Altınyayla, Dirmil, Altunhisar, Yazıpınar, Karamanlı, Gürün, Malazgirt, Barbaros, Manisa şehir kasaba ve köylerinin ‘ fahri hemşerilik beratlarını’ ; Elazığ, Denizli, Sivas, Muş, Tekirdağ Belediyeleri'nin de ‘şükran Belgelerini ‘ almıştır.

Fransızca bilmekte olan Kitapçıgil'in, yayınlanmış dört eseri ile gazete ve dergilerde yazıları vardır.²⁴⁵ Vali Elazığ'da bulunduğu sırada şeker fabrikasının açılışı yapmak üzere, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan, Başbakan Adnan Menderes şehre gelmiş ve Kitapçıgil'in hazırladığı tören ile şeker fabrikası açılmıştır. Hazar Hidroelektrik santrali de yine Kitapçıgil'in zamanında Menderes'in katılımı ile açılmıştır.

²⁴⁴ Zekeriyya Bican, *Sekizinci Şehir İz Bırakanlar*, C.2, Elazığ 2011, s. 307.

²⁴⁵ Zekeriyya Bican, *Sekizinci Şehir İz Bırakanlar*, C. 2, Elazığ 2011, s. 298.

Kitapçıgil, Elazığ'da çıkan gazetelerin şehrin dertlerini meselelerini dile getirmeyip Ankara ve İstanbul gazetelerinden aldıkları haberleri yazdıklarını görüp uyarılmış fakat durum değişmeyince Elazığ –Harput'un sesi adlı gazeteyi çıkarmış ve diğer gazetelere habercilik konusunda ön ayak olmuştur.

Valinin Elazığ'dan ayrılışına sebep ise 1957 seçimlerini kaybedip milletvekili olamayan Ömer Sanaç olmuştur. Sanaç, Valinin yanına her sabah mesainin başlamasıyla gider bitişiyile çıkarmış. Bu durumdan rahatsız olan vali tepkisini belli etmesine rağmen Sanaç, huyundan vazgeçmeyince vali tayinini isteyerek Denizli Valiliğine tayin olmuştur. Fakat Elazığ'dan istemeyerek ayrıldığını ve Elazıglıların kendisini bir görevli gibi değil, akraba gibi içten, hüzünlü duygularla uğurladıklarını anılarında anlatmıştır.²⁴⁶

İlhami Ertem, 08.07.1959 – 08.06.1960

1918 Edirne doğumludur. Baba adı Sabri, anne adı Ayşe'dir. Siyasal Bilgiler Okulunu bitirmiştir. Okulu bitirdikten sonra Mürefte, Havza ve Sırp Sındığı Nahiye müdürü, Edirne Maiyyet Memuru, Refahiye, Çarşamba, Mazıdağı, Midyat, Milas, Karabük, Söke ve Beyoğlu ilçelerinde Kaymakam olarak görev almıştır. Mardin, Gümüşhane, Elazığ ve merkez valiliği ve Mülkiye Müfettişliği yapmıştır. Merkez Valiliği yaptığı sırada resmi görevinden ayrılarak Adalet Partisi(AP) listesinden Edirne Milletvekilliğine seçilmiştir. 1961'den sonra 1965, 1969 ve 1973 seçimlerinde de aynı ilden seçilerek milletvekilliğini korumuştur. Birinci Süleyman Demirel Hükümetinde Milli Eğitim (1967 -1969), ikinci (1969 -1970) ve üçüncü Süleyman Demirel (1970 - 1971) hükümetlerinde Tarım Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (12.11.1977 - 05.01.1978) yaptı. Bazı lise, ilköğretim okulu ve meslek liseleri ile Edirne'de bir caddeye adı verilmiştir. Hakkında Edirne'de 2009 yılında Mehmet Ağırğan tarafından "Edirne Sevdalısı İlhami Ertem" adlı bir kitap yayınlanmıştır. Evli ve 3 çocuk babası olan Ertem, 04.04.1978 tarihinde vefat etmiştir.²⁴⁷

Abdullah İğneciler, 16.06.1960 – 29.06.1964

Aslen Konyalı olan İğneciler 'in baba adı Mehmet anne adı Sıdıka'dır. Konya lisesinden mezun olduktan sonra başladığı Siyasal bilgiler fakültesi 1945 yılında bitirmiştir. İngilizce, Orta düzeyde Fransızca, Almanca ve Farsça bilmektedir. Konya ve Balıkesir Maiyyet memurluklarında, Bandırmada Kaymakam vekilliklerinde

²⁴⁶ Zekeriyya Bican, *a. g. e.*, C.2,s.314.

²⁴⁷ TBMM Albümü, C. 2, Haziran 2010, s.790; www. Biyografya.com, erişim tarihi: 25. 5. 2018.

bulunmuştur. 1948’de Cihan beyli kaymakamı, 1950’de Bozova, 1954’de Gediz Kaymakamı olmuştur. Elazığ, Manisa, Bitlis, Kayseri, Denizli, Merkez Valisi, İzmir ticaret odası genel sekreteri, Danışma Meclisi Konya Üyesi (15.10.1981- 06.12.1983) görevlerinde bulunmuştur.²⁴⁸

1956’da Belediyecilik tetkikleri için bir heyetin başkanı sıfatıyla Almanya’ya giderek Frankfurt ve Münih’te 3 ay kadar tetkiklerde bulunmuştur. 1958 yılında 6 Kaymakamla birlikte Amerika’ya gönderilmiş ve Kansas üniversitesinde personel mevzuunda sertifika almıştır. Washington’da Federal devletler personel dairesinde 4 ay bilfiil çalışmış ve 1960’da yurda dönünce Gediz’e gönderilmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır.²⁴⁹ 10 Aralık 2016 günü İzmir’de hayatını kaybetmiştir.

3.4. Elâzığ Belediye Başkanları

Kazım Bayer (1944 – 1946 ve 1950 – 1953)

1911 yılında İçme’ye bağlı Keban köyünde dünyaya geldi. Babası Keban köyünün ağası Ahmet Ağa, Annesi Kesrikli Sakıp Efendi’nin kızıdır. İlk ve orta tahsilini ülkenin değişik illerinde tamamlayan Bayer, 1930 yılında Yükseköğretimi için İstanbul’a gitmiş ve İstanbul Hukuk Fakültesine kaydını yaptırarak Hukuk öğrenimine başlamış 1934 yılında mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından ise Hâkim olarak göreve başlamıştır. Elazığ’ı ve Elazıglıları çok seven Bayer memleketine dönüp hizmet etmeyi çok istiyordu. Fakat emekli olup Elazığ’a dönmek için uzun yıllar beklemesi gerekiyordu. Beklemeye sabrı olmayan Bayer Hâkimlik görevinden istifa etmiştir. İstifa etmesi ile birlikte Belediye Başkanı olacak ve Elazığ’a hizmet etmenin yolunu bulacaktı. Göreve gelmesi ile hızlı bir çalışma temposuna girmesi bir olmuştur. 1946 yılına kadar başkanlık görevini yürüten Bayer’in çalışmaları beğeni ile karşılanmış ve 1946 yılında istek üzerine bağımsız Belediye başkan adayı olmuştur. Seçimin azizliğinden seçimi kazanamayınca 1946 ile 1950 yılları arasında serbest Avukatlık yapmıştır.

1950 yılı seçimlerinde ise Bayer Demokrat Parti’den aday gösterilmiş ve yeniden Elazığ’ın Belediye Başkanı olmuştur. Üç yıl daha görevini sürdürdükten sonra Avukatlığa dönmüştür. 1956 yılında Adalet Bakanlığı’na müracaat ederek Elazığ’a 2. Noter olarak atanmayı talep etmiştir. Talebi uygun görülen Bayer, Elazığ 2. Noterliğine

²⁴⁸ TBMM Albümü, C.4, Haziran 2010, s.1808

²⁴⁹ Turan, 18.06.1960, s.1.

atamıştır. 1976 yılında Elazığ – Malatya Karayolunda geçirdiği trafik kazası sonucunda eşi ile birlikte vefat etmiştir. İki erkek ve bir kız çocuğu babasıdır. Elazığ iline yaptığı hizmetler dolayısıyla Elazığ'ın unutulmayan Belediye Başkanları arasında yer almaktadır.²⁵⁰

Ahmet Karakaya (1946-1950)

1897 yılında Elazığ'da doğdu. Asıl adı Ahmet Şükrü olup babası Hoğulu Kerimzâde Süleyman Bey, Annesi Harputlu Dürdelenzâdelerden Fatma Hanım'dır. İlk ve orta tahsilinden sonra Erzincan Askeri okuluna girerek buradan Teğmen olarak mezun olmuş ve Beyrut'a İnzibat Zabiti olarak atanmıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında burada görev yapan Ahmet Bey, Cumhuriyet Döneminde askerlikten istifa ederek Elazığ'a dönmüştür. Elazığ'da ticaretle meşgul olmuş ve İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi (Kemal Şedele Dönemi) üyeliklerinde bulunmuştur.

Aynı dönemlerde Elazığ Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığı ve 1939 yılında Elazığ Avcılar Kulübü Başkanlığı yaptı. Sonra Belediye Başkanlığı seçimlerine katılarak Elazığ Belediye Başkanlığına seçildi. Başkanlığı yıllarında Sivrice'de bulunan Karaçalı Suyunun şehir merkezine getirilmesinde büyük emekler harcamıştır. Şehrin Kuzeyinden geçen derenin meydana getirdiği taşkınlıkların önüne geçmek amacıyla su kanalizasyonunu yaptırmıştır. Belediye Başkanlığı görevinden sonra bir dönemde CHP Elazığ il başkanlığı görevinde bulunmuştur. Siyaseti seven kişiliğinden dolayı siyasetle ilişkisini hiç kesmemiştir. Ömrünün son yıllarında yine İl Genel Meclisi üyeliğinde bulunmuştur. 1975 yılında vefat eden Karakaya evli ve 3 çocuk babasıdır.²⁵¹

Atik Erbaş

1953 yılında Belediye Başkanlığı yapmıştır.

Mutemit Yazıcı (1953 -1955)

Aslen İstanbullu olup Anne tarafında Elazığ Harputludur. 27 yıl kesintisiz olarak Elazığ'da ruh ve sinir hastalıkları doktoru olarak hizmet vermiştir. Sert tavırları ve ani çıkışlarının yanında esprili ve enerjik yapısından dolayı bugün bile Elazığ'da adından çok bahsedilmektedir. Elazığ'da kurulan her dernekte mutlaka yer almıştır. Elazığ'da üniversite kurma heyetinde de yer almıştır. Belediye Başkanlığı yapmıştır.

Elazığ Emrazı Akliye ve Asabiye Hastanesi 50 yataklı olarak tesis edilip hizmete girmiştir. 1951 yılına kadar 50 yatak ve tek binadan ibaret olan hastane 1951 -1973

²⁵⁰ Zekeriyya Bican, *a. g. e.* , C.2, s.257.

²⁵¹ Yurdal Demirel, *a. g. e.* , s.192.

yılları arasında hastane tarihinde en uzun süreli Baştabiplik görevini sürdüren Yazıcı tarafından 12 binadan oluşan 1000 yataklı bir hastane haline getirmiştir. Yazıcı anılarında “Sağlık Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ evime gelerek Elazığ akıl hastanesine Başhekim olmamı istedi. Hanıma da ricada bulundu. Bu asil jeste hayır diyemedik. 22.04.1951’de göreve başladım.” Diyerek Elazığ’da göreve başlama hikâyesini anlatmıştır.

Yazıcı, gri renkli entariler ve pantolonlar ile hastalarını hastane dışına gönderil ve sokaklarda gezinmelerine izin verilmiş. Hatta aralarında amelelik, odun kömür hamallığı, fahri trafik polisliği yapanlar bile varmış. Elazığların “deli doktoru deli Mutemet” diye tanıdıkları hemşerileri Belediye Başkanı olduğunda da Akliyenin güçlü kuvvetli hastalarını yollara dökmüş, böylece hem hastalarını tedavi etmiş hem de Elazığ’ın birçok cadde ve sokağını kısa süre içinde parke taşları ile döşetmiştir.

Öyle ki o dönemde anneler çocukların Deli Mutemet’e teslim etme ile korkuturlarmış. Mutemet Yazıcı emekli olduktan sonra İstanbul’a dönmüş ve kısa bir süre geçtikten sonra vefat etmiştir. Kısacası Yazıcı, Elazığ’a hem Belediye Başkanı hem de doktor olarak hizmette bulunmuş bir şahıstır.²⁵²

Mustafa İspir (1955 - 1960)

Harput eşrafından Mehmet İspir ile Güllü İspir’in oğlu olarak 1914 yılında Harput’ta dünyaya gelmiştir. Babası I. Dünya Savaşında iken bir buçuk iki yaşlarında annesini kaybetmiş ve babası dönünceye kadar babaannesi büyütmiştir. Babası dönünce evlenmiş ve İspir’in 3 kardeşi olmuştur. Mustafa İspir baba işinden bağımsız olarak ticarete atılmış ve memlekete faydalı olacağını düşündüğü çeşitli iş kollarına yatırım yapmıştır.

Siyaset yaşamına ise Belediye Encümen azalığı ile başlamıştır. Sonrasında ise Belediye Başkanlığı yapmıştır. Var gücüyle memleketine hizmet etmek için çalışan İspir, Elazığ’a güzel hizmetlerde bulunmuştur. Şehrin ortasından geçen dereyi kapattırarak şehri temiz bir görünüme kavuşturmuştur. 1957 yılında Demirciler Çarşısını inşa ettirmiştir. Aynı yıl şehrin içinden su şebekesi inşaatını başlatarak Karaçalı suyunu Şehre akıtmıştır. Sebze ve Meyve pazarını kurduktan sonra, Asri Mezarlığı yaptırmıştır. Şehre çocuklar için oyun alanları olan çok güzel bir park kazandırmıştır

²⁵² Zekeriyya Bican, *Sekizinci Şehir İz Bırakanlar*, C.1, Elazığ 2009, s.149-156.

Bu hizmetlerinden dolayı Elazığ halkı tarafından çok sevilmiştir. Fakat 1974 yılında Kızlarına Üniversite de okutmak için Ankara'ya yerleşmek zorunda kalan İspir Ankara'da emeklilik hayatı yaşamıştır.11.12. 2005 tarihi geldiğinde ise vefat etmiştir. Elazığ halkı dürüst, nazik, yardımsever ve becerikli Belediye Başkanlarına veda etmişlerdir.²⁵³

²⁵³ Zekeriyya Bican, *a. g. e.* ,C.1, s.195.

SONUÇ

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir süre CHP'nin tek Parti yönetimiyle idare edilmiştir. 1924'deki Terakkiperver ve 1930'daki Serbest Fırka denemeleri ile iktidar partisine bir muhalefet oluşturma çabaları, Türkiye'de çok partili bir siyasi yapının oluşturulması bakımından yetersiz kalmıştır. Bu sebeple Türkiye'nin çok partili siyaset ve demokratikleşme yolunda atacağı köklü adımlar ve atılımlar II. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşebilmiştir. II. Dünya Savaşı ve Savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılar, savaşa girilmemesine rağmen ileri boyutlarda ülkeyi etkilemiştir. Diğer taraftan Rusya'nın Türkiye'nin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine yönelik istekleri, Türkiye'yi Savaş sonrasında oluşan cepheleşmede Rusya'nın karşısında yer alan Batı (ABD) bloğuna yönelmesi sonucunu doğurmuştur. Bu şartlarda Batı (ABD) bloğu Türkiye'yi kendi değer ve prensipleri çerçevesinde bazı konularda adımlar atması için baskılar yapmıştır. 27 yıldır Türkiye'yi muhalefetsiz yönetmekte olan İsmet İnönü'de çok partili sisteme geçiş konusunda isteklidir. Batı bloğunun Sovyet Rusya'ya karşı desteğini alabilmesi de bir bakıma buna bağlıdır. 1945 yılında yaptığı konuşmada siyasi hayatımızda demokratik prensipler daha büyük ölçüde yer alacaktır. Sözleri ile İnönü, çok partili hayata geçişin sağlanacağı konuşmasında ilk mesajını vermiştir. Bu sözlerden destek alan Nuri Demirağ MKP'yi kurmuş fakat siyasette etkin rol oynayamamıştır. Kısacası, tarihi olaylar ve durumlar çok partili yaşama geçişte rol oynamıştır. Mecliste sıkıntılı ve sancılı geçen tartışmalardan sonra Türk siyasi yaşamında uzun yıllar yer alacak ve etkin muhalefet görevinde bulunacak DP kurulacaktır. DP kurulmakla kalmayıp, adından uzun yıllar söz ettirecek dönemi ve olayları da beraberinde getirecektir. 14 Mayıs 1950 seçimleri ile iktidara gelen Demokrat Parti 1960 Darbe hareketi ile kapatılacaktır.

Tüm bu yaşananların Türkiye'nin doğusunda kalan Elazığ ilinde nasıl yaşandığı ve nelere sebep olduğu konumuzun ana sorusu olmuştur. Elazığ doğuda bulunmasına rağmen, dönemin şartlarına göre canlı bir siyasi hayat yaşayan bir ilimizdir. Siyasi hayatta rol oynayan tüm siyasi şahsiyetleri defalarca ağırlamıştır. Partiler teşkilatlarını kurup, faaliyetlerini yürütürken meydanlar her gün bir partinin mitingi ile inlemiştir. 1950 seçimlerinde DP Elâzığ'da 53,3 oranında oy alarak 5 milletvekili çıkarmıştır. DP ile tanışan Elazığ oyunu vererek DP'yi denemeye tabi tutmuştur. 1954 seçimlerine kadar siyasi hayatın canlılığını ve şehre yapılan hizmetleri değerlendiren Elazıglılar,

1954 seçimlerinde de oylarını DP'ye vererek gidişattan ve partiden memnun olduklarını ve devamını istediklerini belirtmişlerdir. Bu seçimde DP 57,4 oranında oy alarak bir önceki seçimlere göre oy oranını artırmıştır. Elazığ Halkı DP'ye güven duyarak verdikleri bu oyları 1957 seçimlerinde geri almışlardır. Verilen sözlerin tutulmadığını gören ve haksızlığa uğradıklarını düşünen Elazıglılar, siyasi hayatın gereklerini yerine getirerek tepkisini sandıkta göstermiştir. Elazığ'ın 1957 seçimlerinde DP'ye destek vermemesinin büyük ölçüde Elazığ'a kurulması beklenen Atatürk Üniversitesi'nin Erzurum'a kaydırılması olduğu konusunda ortak ve güçlü bir kanaat vardır. Elazıglılar bu tavırlarıyla çok partili hayatın gereklerini yapmış ve gerekliliğini göstermişlerdir. Her dönemde siyasetle ilgili olan ve severek seçtiği liderlerine sahip çıkan bu şehir bugün olduğu gibi o günde siyasette etkin rol oynamayı ve geneli etkileyip iz bırakmayı bilmiştir.

Elazığ, siyasi hayatta iz bırakan şahsiyetlere değer vermeyi bilmiş gerektiğinde ise eleştirebilmiş bir şehirdir. 1945- 1960 yılları arasında Elazığ'da seçilen milletvekillerinin içinde Elazıglıların gönlünde yer eden ve ismi hafızalardan silinmeyen bazı isimler vardır. Bu isimlerden biri DP milletvekillerinden Ömer Sanaç'tır. Sanaç, DP'nin Elazığ'da teşkilatlanmasından itibaren var gücüyle çalışan ve halkın gönlünde yer eden bir isimdir. Bir diğer isim ise Elazığ'ın çıkardığı yiğitlerden biri olan Kore Kahramanı Celal Dora'dır. Dora, kahramanlıklarından sonra CHP'den milletvekili olarak meclise girmiş ve Elazıglılar tarafından bugün dahi unutulmamıştır. Elazığ halkı kendisine hizmet eden bürokratları da takdir etmiş ve unutmamıştır.

1945- 1960 yılları, Elazığ ili ve siyasi hayatı ile sınırlı tutulan bu çalışmada Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçişi ve bununla birlikte doğan yeni partinin iktidar yıllarına ışık tutulmuştur. Elazığ ilinin Siyasi yaşamı ele alınmıştır. Elazığ'da Türkiye genelinden farklı olmayarak DP ile tanışmış ve DP'yi şehirlerine hizmetleri ölçüsünde desteklemişlerdir. Fakat 1957 seçimlerinde DP Elazığ'da umduğu desteği bulamamış 1960 yılında ise darbe ile Türk siyasetinden uzaklaştırılmış, böylece Türkiye'nin çok partili yaşama geçişini sağlayan Parti bu şekilde siyasi hayattan diskalifiye edilmiştir. DP giderken Türk siyasi yaşamının yeni bir kavram ile tanışmasına sebep olmuştur. Fakat bu yenilik bu kez istenen ve çağrılan bir yenilik olarak gelmemiş, hatta sadece bu tarihte değil ileri tarihlerde de Türk siyasetinin ilerleyişine engel olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

Arşiv Belgeleri

Zabıt Cerideleri

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:7, C. 9.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:7, C.17.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:9, C.5.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:9, C.8.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:9, C.18.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem: 10, C.7.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:10, C.9.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:10, C.12.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:10, C.19.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem, 11,C.1.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem, 11, C.6.

Albümler

TBMM Albümü, C.1, Haziran 2010.

TBMM Albümü, C.2, Haziran 2010.

Sürelî Yayınlar

Gazeteler

Ulusal Gazeteler

Hürriyet; 14.11.1955, 02.10.1956, 28.10.1957

Tercüman; 14.11.1955, 23.9.1957, 19.10.1957, 29.10.1957

Yeni Sabah; 11.9.1957, 28.10.1957

Cumhuriyet; 3. 5. 1954, 3.Baskı, 23.9.1957, 27.5.1960

Vatan; 08.5.1950

Milliyet; 04.10.1952, 28.10.1957

Akşam; 05.10.1952.

Yerel Gazeteler

Turan; 26.12.1945, 17.7.1946, 25.5.1946, 29.5.1946, 20.7.1946, 24.7.1946,
7.8.1946, 17.8.1946, 25.2.1948, 5.5.1948, 01.9.1948, 29.9.1948,06.5.1950,
22.2.1950, 29.3.1950, 01.5.1950, 08.5.1950, 04.10.1952, 27.10.1952,

22.11.1952, 28.3.1953, 12.5.1953, 13.7.1953, 17.7.1953, 22.7.1953,
25.7.1953, 22.2.1954, 04.3.1954, 05.3.1954, 09.3.1954, 29.3.1954,
23.3.1954, 13.5.1955, 6.7.1955,16.8.1955, 25.10.1955, 26.10.1955, 8 11.
1955, 9.11.1955, 14.11.1955, 14.3.1955,18.3.1955, 21.4.1956, 14.9.1957,
23.9.1957, 28.9.1957, 30.9.1957, 31.10.1957, 28.10.1957,
25,9.1958, 27.9.1958,6.10.1958,28.5.1960, 31.5.1960, 3.6.1960,
18.6.1960.

Elazığ; 01.2.1954, 16.11.1955, 02.10.1956, 13.11.1956, 11. 10. 1957,
16.10.1957, 21.7.1959, 28.5.1960.

Uluova; 11.6.1953, 24.7.1953, 01.12.1953, 02.12.1953, 25.3.1953, 28.4.1954,
5.5.1954,05.10.1955, 18.10.1957, 23.10. 1957, 2.10.1957.

Demokrat Elazığ; 08.10.1952, 27.10.1952, 20.11. 1954.

Elazığ –Harput Sesi; 20.3.1958, 27.6.1958, 25.9.1958, 22.10.1958,
11.3.1959, 14.3.1959.

Kitaplar

AĞAOĞLU, Samet, Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru,
Baha Matbaası 1972.

ALBAYRAK, Mustafa, Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946 – 1960),
Ankara 2004.

ARSLAN, Zühtü, Türk Parlamento Tarihi, XI. Dönem, C.III, Ankara 2011.

BİCAN, Zekeriyya, Sekizinci Şehir İz Bırakanlar, C.2, Elazığ 2011.

-----, Sekizinci Şehir İz Bırakanlar, C.1, Elazığ 2009.

CUFALI, Mustafa, Türk Parlamento Tarihi, VIII. Dönem, C.III, Ankara 2012.

DEMİREL, Yurdal, Tarık Tahiroğlu'nun Hatıralarıyla Elaziz'den Elazığ'a
Elazığ 2007.

DOĞAN, Adem, Siyasi Arenada Elazığ'ın Seçimi, Elazığ 2007.

EROĞUL, Cem, Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi), Ankara 1970.

KOÇAK, Cemil, Türkiye'de İki Partili Siyasi Sitemin Kuruluş Yılları (1945-
1950) İkinci Parti, C.1, İstanbul 2010.

-----, Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-
1950) Dönüşüm, C.4, İstanbul 2015.

- , Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945 -1950) İktidarlar ve Demokratlar, C.2, İstanbul 2012.
- ÖZTÜRK, Kazım, Türk Parlamento Tarihi, IX. Dönem, C.VII, Ankara 1998.
- , Türk Parlamento Tarihi, II. Dönem, C. III, Ankara 1995.
- , Türk Parlamento Tarihi, X. Dönem, C. II, Ankara 2011.
- SUNGUROĞLU, İshak, Harput Yollarında, C.1, İstanbul 1958.
- TURAN, Ali Eşref, Türkiye’de Yerel Seçimler, İstanbul 2008.
- TURAN, Şerafettin, İsmet İnönü Yaşamı Dönemi ve Kişiliği, Nisan 2003.
- YEŞİL, Ahmet, Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş, Ankara 1988.

Makaleler

- AKINCI, Abdulvahap, USTA, Sefa, “ Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi” Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, , C.21, S.1. Y. 2016.
- AKINCI, Abdulvahap, USTA, Sefa, “Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Faktörlerin Analizi”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 17(29):4, 2015.
- AKYEL, Salih, “ XIX. Yüzyılda Harput Sancağının Demografik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme” TAD, C.34/ S.57, 2015.
- ARSLANTAŞ, Yüksel, “ Harput Tarihi Üzerine Notlar” Sevdamız Harput, Y.1, S.1, Nisan 2018.
- BURGAÇ, Murat, “ 1946 Genel Seçimlerinde Propaganda “ Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XIII /26, Bahar 3013.
- ÇAKAR, Enver, “ Harput’un Osmanlı İdaresine Geçişinin Beş Yüzüncü yılı”, Sevdamız Harput, Y.1, S.1,Nisan 2018.
- DOĞAN, Adem, AYGEN, Murat, “ Yerel Seçim Sonuçları Bağlamında Elazığ’da Siyasal Yapıdaki Değişimin Değerlendirilmesi (1950-2014)”, Tarihten Günümüze Uluslararası Kongresi 17-19 Kasım 2014. Hazırlayanlar: Aslı Akdoğanbulut, Duygu Türker, C.1, Ankara 2015.
- ERDOĞAN, Mustafa, “Türk Demokrasisinin Doğum Tarihi 14 Mayıs”, Adnan Menderes Demokrasi Platformu, Bahar 2016, Özel Sayı, Ankara.
- HALAÇOĞLU, Ahmet, “Elazığ”, DİA, C.10, İstanbul1994.

- KOYUNOĞLU, Sevim, “ Uzak Yıllar Yakın Anılar Celal Dora”, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Dergisi, S.41, Temmuz 2014.
- ÖZER, Sevilay, “ Demokrat Parti Döneminde Elazığ”, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elâzığ, 23 -25 Mayıs 2013.
- PANCAR, Emine, “Demokrat Parti Döneminde Elazığ’da Ekonomik ve Sosyal Hayat (1954 -1957)” Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.10/S.23, 2013.
- PANCAR, Emine, ÖĞREDİK, Aydın, “ Demokrat Parti Döneminde Elazığ’da Siyasi Hayat (1954- 1957)”, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ 23 – 25 Mayıs 2013.
- ŞAHİN, Enis, TUNÇ, Bilal, “ Demokrat Parti’nin Kuruluş Süreci ve DP- CHP Siyasi Mücadelesi(1945- 1947)” Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, C.1, S.2, Y. 2015.
- ŞENGÜN, Mustafa Taner, “ Harput’un Coğrafyası” Sevdamız Harput, Y.1, S.1. Nisan 2018.
- TAŞKIN, Ünal, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Elazığ” (1925- 1930) Tarihten Günümüze Elazığ Uluslararası Kongresi, Ankara 2015.
- TUNCEL, Metin, “Elazığ”, DİA, C.10, İstanbul 1944.
- UMAR, Ömer Osman, MURAT Turgay, “ 1946-1950 Genel Seçimlerinde Elazığ”, Geçmişten Günümüze Elazığ Uluslararası Kongresi 17- 19 Kasım 2014. Hazırlayanlar: Aslı Akdoğanbulut, Duygu Türker, C.1, Ankara 2015.

Tezler

- AÇICI, Emine, 1950- 1960 Dönemi Türk Siyasi Hayatında Yaşanan Değişim Süreci ve Demokrasi, (Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Yüksek Lisans Tezi) , Ankara 2009.
- ATAYAKUL, Fatma Alev, Türkiye’de Demokrat Parti Dönemi Genel Seçimleri (1950- 1954-1957) (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007.

DEREKÖYLÜ, Arzu, Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Ordu'da Seçimler ve Siyaset (1946- 1950), (OnDokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Samsun 2017.

DURMUŞ, İrfan, 1950-1960 Demokrat Parti İktidarının Elazığ Basınındaki Yansımaları, (Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Kütahya 2010.

ERCAN, Zühal, Demokrat Parti ile ilgili Bibliyografya Çalışması, (Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep 2013.

ERGÜN, Mustafa, Demokrat Parti İktidarında Sivas, (Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Tokat 2014.

KILIÇ, Cemil, Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri, (Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995.

İnternet Kaynakları

ERASLAN, Cezmi, “ Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayatın Kurulmasında Bir Dönüm Noktası: 12 Temmuz (1947) Beyannamesi” Erişim Tarihi: 10. 3. 2018.

www. Biyografya. Com. Erişim Tarihi: 6. 5. 2018.

www. Biyografya. Com. Erişim Tarihi: 25. 5. 2018.

Görüşmeler

Şükrü Kacar, 9. 5. 2018 Tarihli Görüşme Kaydı.

EKLER

Ek 1. Orijinallik Raporu



SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Seda Gürsel
Öğrenci Numarası	151211107
Enstitü Anabilim Dalı	TARİH
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Rahmi Doğanay
Tez Başlığı (Türkçe)	Çok Partili Hayata Geçişte ve Demokrat Parti Döneminde Elazığ'da Siyasi Hayat ve Şahsiyetler (1945- 1960)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplamı78..... sayfalık kısmına ilişkin, ...09.../...07.../...2018.... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %13...'dür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az ortama içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof. Dr. Rahmi Doğanay

Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

Intihal raporu ile ilgili olarak etik kurullar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

Ek 2. Gazete Örnekleri

SAHİP
V. UMUM NESRİYAT
MCDORC
İHSAN TURAN
FİYATLIKURUS

TURAN

BAŞLIDICI YER
Turan Gazetesi Evi
Hafızda bu gün okun
İLANIN SATIRI 20 Kuruş
Telefon : Belediyeye Karşısız

SİYASİ HALK GAZETESİ

YIL : 16 No : 1287 25. 5. 1946 Cumartesi

Yarın Şehrimizde Belediye Secim Günüdür

Vatandaşların Sandık başına giderek Oylarını Kullanmaları Yurt ödevidir

Yarın 26 Mayıs bütün yurtta olduğu gibi Şehrimizde Belediye seçim günüdür. Evvelce yaptığımız öle üzere ilimiz 27 seçim bölgeine ayrılmıştır. Her bölgeye çabde ve sokaklara göre takvim edilmiştir. Vatandaşların yerlerini kullanmaları mahim bir yurt ödevidir.

İRAN İŞLERİ

Tahran — Bülendöğre göre Sovyetler İrancı silahlı kuvvetleri daha çok saldırıya girişmişlerdir. İrancı Vaygıtun Büyük Ejla Hüseyin Ali...

Süveş Kanalının Önemi

Londra — Süveş Kanalı, endüstriyel ve ticari amaçları için büyük öneme sahiptir. Kanalın genişletilmesi ve derinleştirilmesi, ticaretin hızlanmasına yardımcı olacaktır.

Ürdün Emiri

Merasmikle Taç giyecek

Londra — Ürdün Emiri Faysal, merasimle taç giyecektir.

Bursadaki içme Su Tesisatının İnşaatına başlandı

Bursa — Dün Bursada 15 kilometrelik güzelliğe sahip içme suyu tesisatının inşaatına başlanmıştır. Merasimde Reisi Cumhur İsmet İnönü...

REİSİ CUMHURUMUZ SIVASTA



Reisi Cumhur İsmet İnönü...

LİSE SON SINIF Öğrencilerinin Çayı

Elazığ Lisesi 945-946 sene al mezunları mekteplerini bitirme vesilesiyle geçen Pazartesi günü Halk evinde çay bir çay tertip etmişlerdir. Bu çayda Vahî Faysal Bonat Partisi ve Belediye başkanları Lise öğretmenleri ve...

Yurdumuzun tanınmış güzel köşelerinden HAZAR GÖLÜ hakkında hazırlanan bir tetkikten: Hazar Gölünde Yaşayan Hayvanlar ve Bitkiler

(Yazın Sayınlar, devam)

Dünyanın pek çok yurdunda bulunan Hazar gölü, Türkiye'nin de önemli bir gölüdür. Hazar gölü, Kafkaslar ile Anadolu arasında yer alan büyük bir göldür. Hazar gölü, Türkiye'nin en büyük gölüdür. Hazar gölü, Türkiye'nin en büyük gölüdür. Hazar gölü, Türkiye'nin en büyük gölüdür.

Teşekkür

Bakanız ve Amiraliniz Ali Kaptanımızın nezaketli ve yardımseverliğine dolayıla teşekkür ederiz. Bu teşekkür, nezaketli ve yardımseverliğine dolayıla teşekkür ederiz.

Ovacıkta 19 Mayıs Bayramı

19 Mayıs Gölü ve Sivas bayramı koca meclislerde kütüphanelerde bayram programı gerçekleştirildi. Sivas ilimizde bayram programı gerçekleştirildi.

Resim 1. TURAN Gazetesi, 25.5.1946, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar

SAHİP
KUMUM NEŞRİYAT
KODER
İHSAN TURAN

Turán

BASILDIĞI YER
Türün Binası No: 24/216
Haftada iki gün çıkar
HABER SAHİBİ: İ. K. KURBAN
Telefon: Bahadige Samsak

SIYASİ HALK GAZETESİ

(YIL : 16 No: 1304 24 - 7 - 916 Çarşamba)

İlimiz Millet Vekili Seçimi Neticelendi

Seçim Sükûn ve Vekâr içinde
Cereyan Etmıştır

LOZAN
Kamal TURAN

23 sene evvel bu gün 24 Temmuz 1923 üm asıl Türk milleti kurtuluşunu sağlamak istemesi sonucu zincirlerini parçalayarak vey yarı bir birlik halinde ortaya çıkmıştı.

Türk boyunca zahreden zahire kogan ve ta veyana kapılmasına Atina Ükayrona sahillerine dayanan koca Türk bazi idarelerinin tahayyül neticesinde bir-pahlaning ve birçok beklençiklere uğreyarak arazininin mihlin bir kısmını kaybetmiş.

1914-18 arasında devam eden ikinci cihan harbi esnasında bu arazi kaybının en mühim mihni götüyoruz. yalnız arazi kaybı değil aynı zamanda hüviyet hakikati ve namus kaybıdır. İktisadî ve mülki devirleri diye diye ayırılan bütün dünya milletleri düşünmeden boğazlayıyor ve neticinde hepimiz çalınan adamı diye tutman osmanlı imperatorluğuna İktisadî devirine çalınıyorlar. İktisadî devirlerde milleti düşünen ve ordunun bağından ayrılmayan padişahlar yerine şimdi sadece kendilerini, saraylarını, paraslarını düşünen ve harem odalarından dışarı çıkımayan padişahlar gelmiştir. İktisadî böyle memleketin köhne durumunda onlardan kahramanlık, fedakarlık beklenirken milleti esaret zincirine bağlamak isteyen Mondros müzakeresi ve sozara Sevr muahadesini imzalyıyorlar.

Oyle bir muahede ki bunu imzalyanların dayıyız, bodala bilhassa Türk ulusalatı lazımdır. Çünkü milimiyetki Türk saka böyle bir şeyi kabul etmez. Çünkü bilimiyetardaki Türk asla esaret altına alınmaz. Kendi göz topaclarını babalarımıza, analarımıza, atalarımıza, kahramanlarımızın alında yatığı bu toprağı başkalarına cizmeleri altına bırakmak ve senelerinde başka bayrakların dalgalanmasını görmek Türk milletin asla kabul edemiyeceği bir şey olduğuna bilimiyetlardı.

Anlatı boyunca Türkün köhne olan, Türk kelimesiyle İktisadî milletler şimdi sözde

Pa S 2 de

YURTTA
SEÇİM
Durumu

Ankara Radyosundan öğrendiğimize göre 62 ilde yapılan seçim sonunda 390 adet Cumhuriyet Halk Partisi adayı 48 Demokrat Partisi adayı 4 mütakill aday millî vekilli seçilmişlerdir. İstanbuldan son dakikaya kadar haber alınmamıştır. İl itibarıyla içerde, Ekişli, Akyazda, Çanakkalede Demokratlar tamamen kazanmıştır. Edirnenin beş Millet vekilliginden üçünü demokratlar kayseride 9 Millet vekilliginden 4 ünü demokratlar kazanmıştır. Ankara İsmir Bursa ve Adana Cumhuriyet Halk Partisi büyük bir çoğunlukla kazanmıştır. Kastamonide, Maraşta birer mütakill aday kazanmıştır.

ALMANYA
Meselesi
Görüşülüyor

Londra - Amerika hariciyonesazlığı almanyanın İktisadî birliği hakkındaki nokta nazarını Sovyet Rusya ve İngiltereye bildirmişti. İngiltere Kükümeti bu işi inceletmektedir.

SON
DAKKA

İstanbulda
Seçim Vaziyeti

Haber aldığımız göre İstanbulda seçim vaziyeti belli olmuştur. Buna göre C. H. P. inden 5, De. Pa. dan 15 ve bağımsızlardan 3 kişi kazanmıştır.

Lozangünü
Bu gün Halkevinde hazırlanan bir programla
Kutlanacaktır



Lozan Kahramanı İnönü

Bu gün 24 Temmuz 1946 Çarşamba günü Büyük Lozan gündür. Bu münasebete Halkevimizin hazırladığı Törenin programını aşağıya alıyoruz.

Program
(17-30 Tören)

- 1 - İstiklal marşı
- 2 - Lozan ve müntre hakkında Halkın Sözü (Stajyer Avukat Ömer Sami) tarafından
- 3 - Millî ve yerli oyunlar ve halk türkülleri

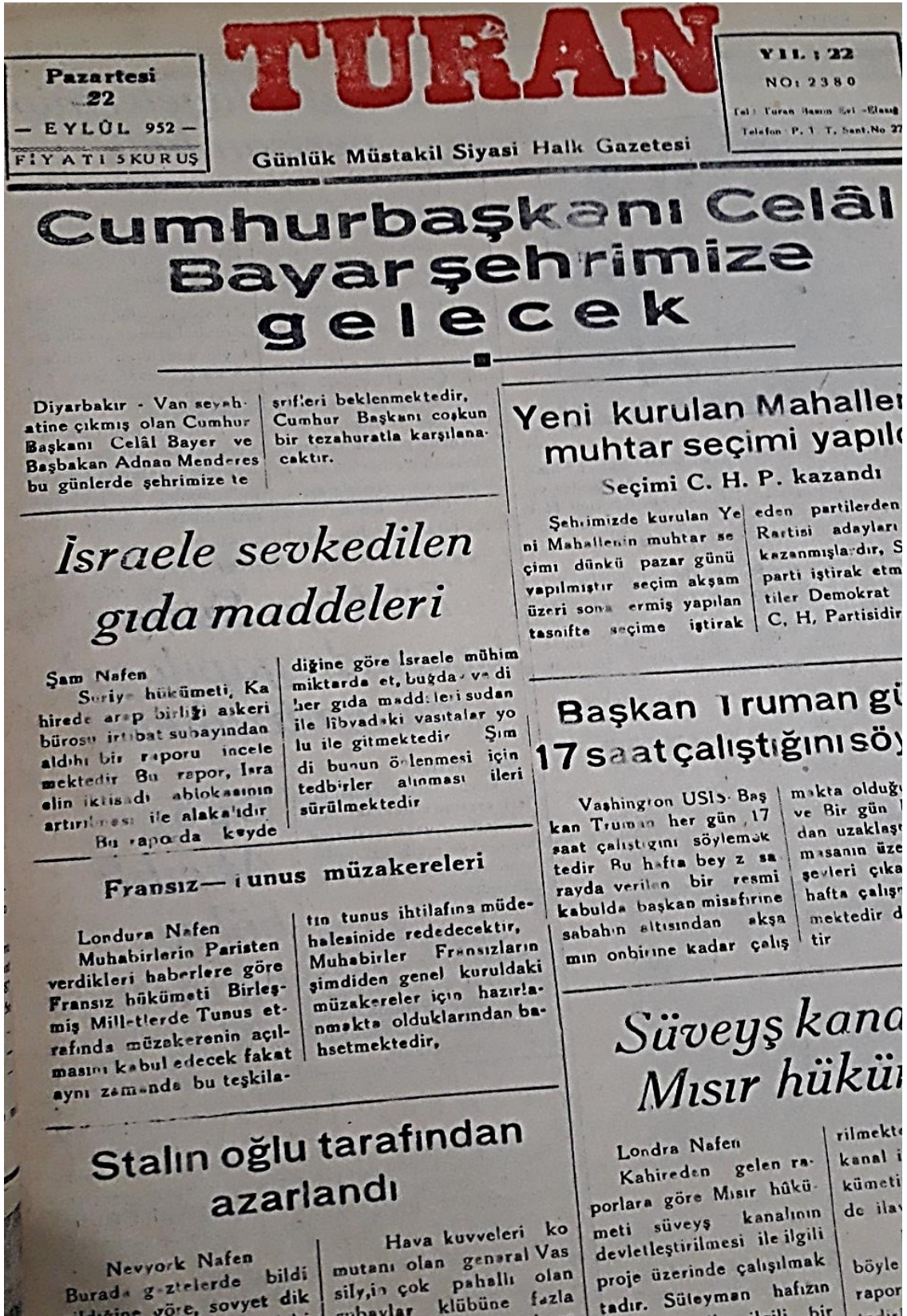
Bütün yurttaşlar davetlidir

Barış Konferansı
Hazırlığı

Paris - Barış konferansı evvela ekimleri tarafından temin edilmiştir. Lozandaki sa-

YIL : 16 No: 1304 24 - 7 - 916 Çarşamba

Resim 2. TURAN Gazetesi, 24.7.1946, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar



Resim 3. TURAN Gazetesi, 22. 9. 1952, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar

Çarşamba
12
AGUSTOS 1953 —
YATIS KURUSU

TURAN

Günlük Müstakil Siyasi Gazete

YIL: 23
NO: 2618
Tel: Turan Basın Evi—Elaşığ
Telefon P. T. T. Sanat. N. 27.

Doğu Üniversitesi Fırat havzasında kurulacak

Elazığ'da muhtelif Fakülteler açılacak

Ankara (ANKA) Edebiyat, Tarih, Fen, Orman, Maden Fakültelerinden oluşacak olan Doğu Üniversitesi'nin Fırat nehri kenarından Van Gölüne kadar olan sahada dağıntık olarak kurulması için hazırlanan çalışmalar başlanmıştır. Önümüzdeki yıldan itibaren fakültelerin ilk araştırmaları ve yetiştirme merkezleri kurulacaktır.

kezi olmak üzere Van bölgesinde Dil, Edebiyat, Tarih, Arkeoloji, Sosyoloji, Coğrafya, Ekonomi ve İstatistik, Hiyeroglif, Eslitüleri, Elazığ bölgesinde ise Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Madencilik araştırmaları, Tarım araştırmaları, Eslitüleri, Peyzaj tasarımı kurulacaktır.

Çanakkale

Abidesinin Yeri Tesbit Edildi

Ankara (B.y.h.a) Milli Sanat Komisyonu vekâleti temsil başkanlığından öğrenildiğine göre, evvelce Alçitepe mevzisinde yapılması muasavir olan 'Çanakkale şehitleri abidesi'nin yapılması için emelîyesini neticesinde Hisarlık Burununda dikilmesi karar verilmiştir.

Diğer yabancı abidelerden önceki tarihi estetik ve teknik bakımından abide yapısına daha ziyade uygun görülmesi Hisarlık burun yaratacılarının istirahat imkânlarını da en iyi temin edecek vaziyettedir. 1,5 milyon liraya çıkacağı tahmin edilen abide için buğün

Top sesleriyle Korede uyumaya Alışan Askerler

Tokyo Nafes Koredeki Amerikan doktrinlerinin verdiği malûmata göre, Birleşmiş Milletler askerleri arasında geceleri uyumayanların sayısı azalmaktadır. Anlaşılacağına göre, yıllardan beri geceleri top sesleri mermi

vızıltıları arasında uyum almış olan bu askerler şimdi silah sesleri keşifinden, sükunet ortamı kalmadığından yeni vaziyet almışta zorluk çekme ve bu sebeple de geceleri uyumamaktadır. Şimdi bu askerlerin bu gece uyanık kaldıkları gören doktorlar buna çare aramaktadırlar.

70 kilo ağırlıkta tek kişilik denizaltı yapıldı

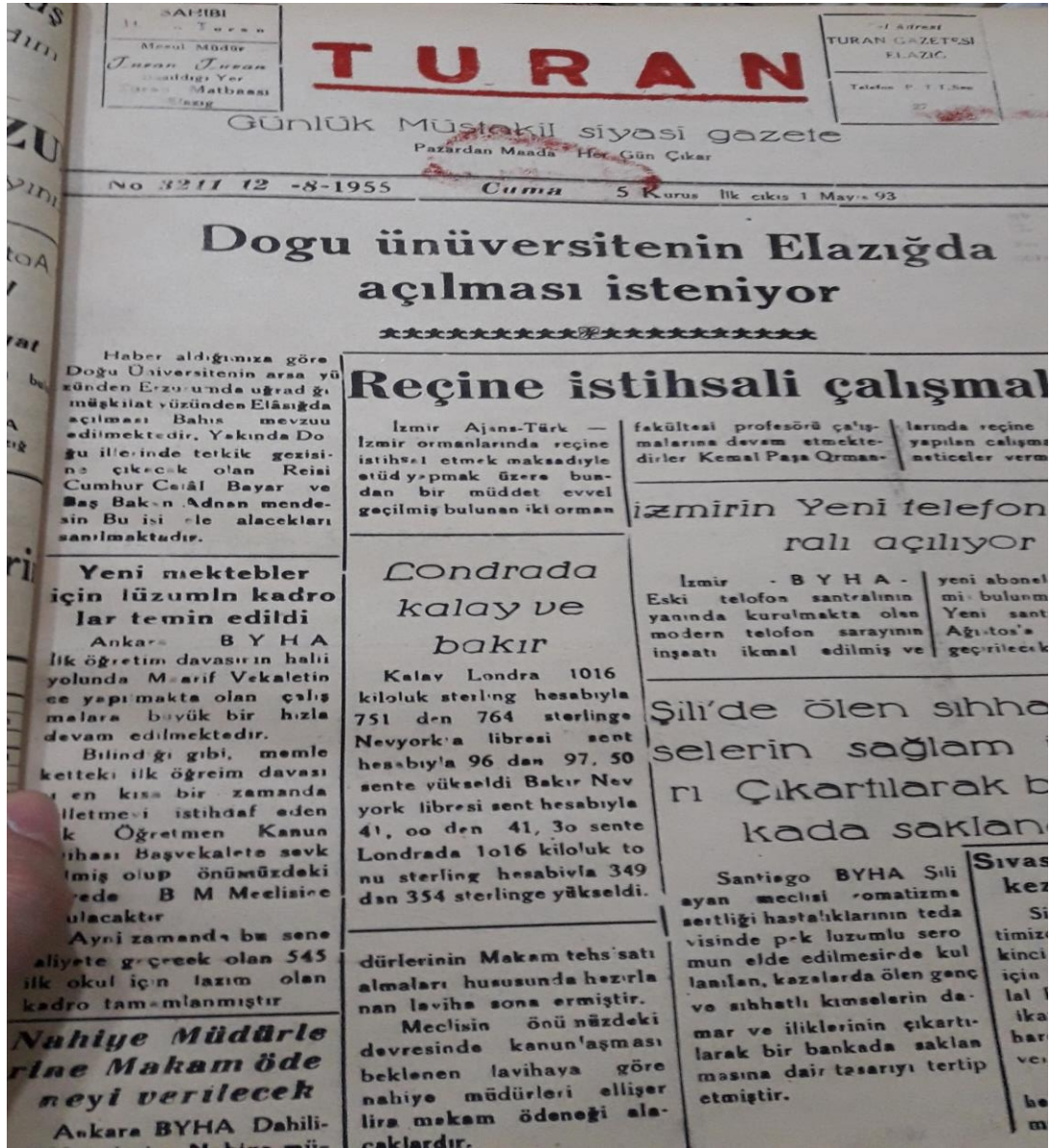
Nev York (N.Y.) Coney Adasında bir tersane tarafından yapılan tek kişilik denizaltı başarılı oldu. 70 kilo ağırlığında olan denizaltı bisiklet pedallarıyla idare edilmekte ve saat kadar su yüzüne çıkabiliyor. Bu denizaltının elemanları için işlevli için yeni tecrübeler kazanılmaktadır. Bu imaline başlanılan bu tek kişilik denizaltılarının 5 000 tane üretilmesi beklenmektedir. Bilhassa bu denizaltılarının



1953 senesi ilkbahar ve yaz gezileri için İngiltere Akdeniz donanmasına mensup gemiler arasında Yeni Zelanda ve Hindistan donanmalarına mensup gemiler olduğu kelde Mağadan ayrılmıştır. Gemiler Yunan ve Türk Eyaletlerini ziyaretlerde bulunmaktadırlar. Akdeniz donanması Yunan ve Türk donanmalarıyla dostluk münasebetlerinde bulunması son derece tabii bir hadisedir.

Resimde Malta limanından ayrılan "Therses" uçak gemisi görülmektedir. Dalgın kıranı dön

Resim 4. TURAN Gazetesi, 12. 8. 1953, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar



Resim 5. TURAN Gazetesi, 12. 8. 1955, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar



Resim 7. ELAZIĞ Gazetesi, 27. 9. 1956, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar



Resim 8. ULUOVA Gazetesi, 27. 6. 1954, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar

SAHIPLERİ
Şekit ÇELİK
Muhbir PARLAR
Basıldığı yer Uluova
Basımevi ELAZIĞ

ULUOVA

Basımevi ve
Yazı İşlerini Yöneten
İdare Eden
Muhbir PARLAR

Devlet Nüshası

ELÂZİĞİ SEVENLERİN GÜNLÜK BİTARAF GAZETESİ

YIL 2 SAYI 506 25 EYLÜL 1954 Cum. 1-1 FİYATI 5 KURUŞ

Başvekil ADNAN MENDERES

Bu gün Şehrimize Geliyor

Elâzığın İktisadi yarasına melhem
süren Sayın Başkana
Elâzıglılar hoş Geldiniz Der

Her İkisi

Muhbir PARLAR

İkdidar ik. İsva'i z. Fe'ler yaratıyor. Bunu kabul etmek lazim. Umumi bir pıhahlık vardır amma bunun yanında vatandaşın alma gücünde artmıştır amma bu güçle pıhahlık aynı ayar ve sa'fin demidir bu nokta m'naak. İsa götüre s'ede il' dar için şimdilik diyelim bir me'di not teşkil edecek h' şmette değildir, ileride belki o'abilir, bu nokta e b'teki göz önünde tutularak adımlar atılacaktır. Vatandaşın Ekseri kısmı bu gidişten memnundur fakat cesaretle itiraz etmelli memnun edilmeyen bir sınıf vardır mü'evver isimli olan bu zümre iktisadi muaffaklıyeleri si'asi sahadada s'maktadır. Ve aramızında isabet vardır. Bir ayar meclisne, bir anayasa muhakemesine ve daha ö'çümlü bir seçim kanununa olan hasretimiz yine te'sür'e h'ada edelmeli 945 deki hasretin ayınıdır. Biz teselliyl Milletçe rengin olduktan sonra bu s'hanında ihmial edilmeyecüğünde buluyoruz amma mü'evver her ikisi s'at baş g'itmesini arzu etmektedir. Haksızda de yil.

GELEN ZEVAT

Başbakan Adnan Menderes
Mükerrem Sarol
Fuat Köprülü
Kemal Zeytinoglu
Hasan Polatoglu
Celal Fuat Turkoglu
Atif Penderli oğlu
Baki Östem
Ahmet Gürsoy
Rauf Münural
Salih F. Keççi
M. Fark Fark
Nurattin Aksoz Or. M.
Özgen Salı
Mitsel Perin
Muzaffer Frin
Hayrettin Sumer
Selhattin Karakaş
Şerif Arzak

Haber aldığımız göre Demokrat parti başkanı Sayın Adnan Menderes bu gün saat 16 sıralarında şehrimize teşrif edeceklerdir. Elâzığın iktisadi yarasına melhem olan Sayın Başkanı gazetemiz Elâzıglılar nanına hoş geldiniz der derin saygılarını sunar.

Varan 4

İplik fabrikası
Üniversite
Çimento fabrikası
Ve nihayet
Şeker fabrikası

Hepsi sözlen çikmiş hakikate ya ulağmış ya hatta hakikat kapısına gelmiş kapıyı çalmıştır.

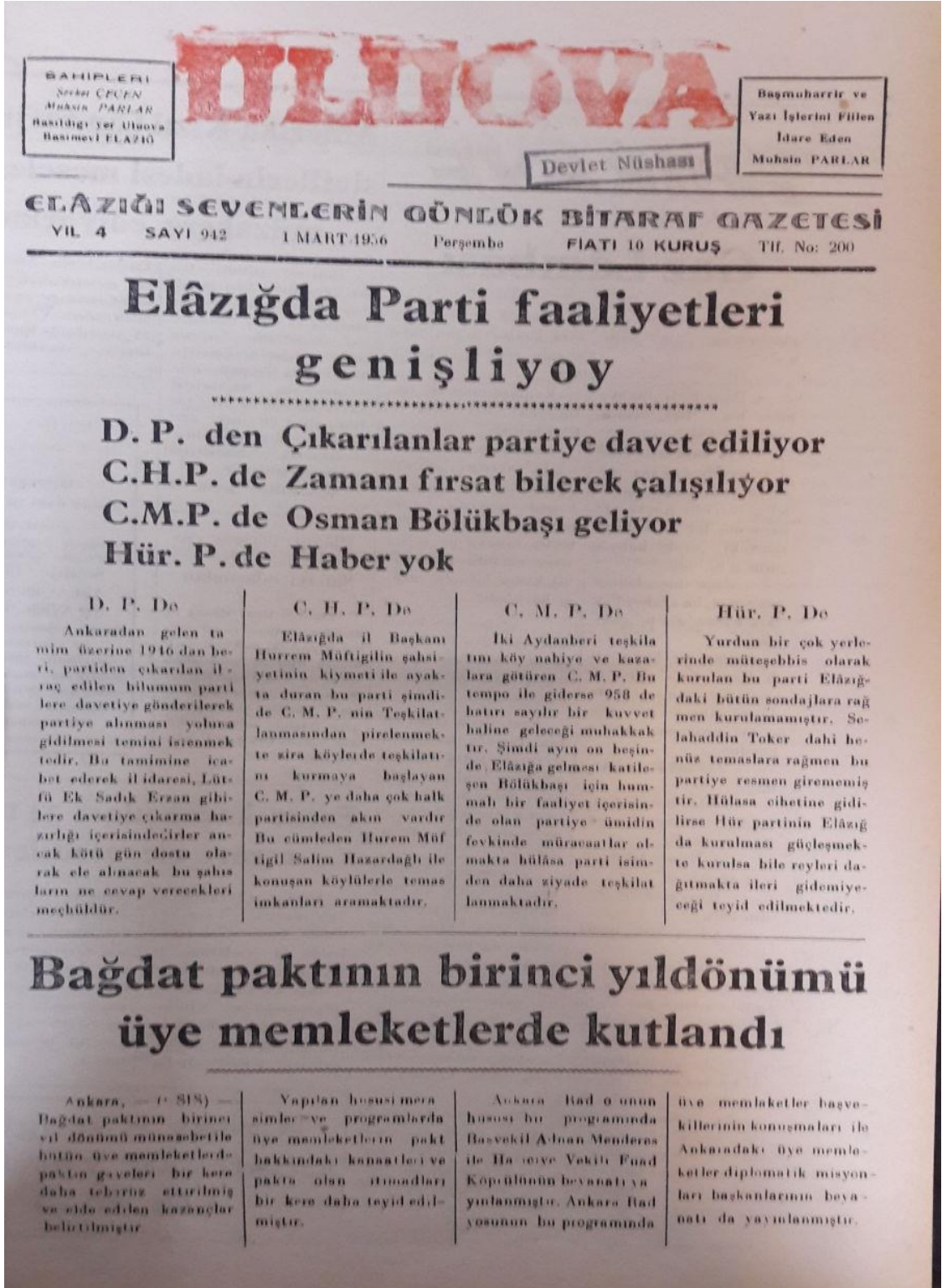
Bu Elâzığın ve D.P. nin iktisadi zaf'ıdır. Tebrik edilmeye değer.



Başvekilimiz Adnan Menderes



Resim 10. ULUOVA Gazetesi, 24. 7. 1953, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar



Resim 11. ULUOVA Gazetesi, 1.3.1956, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar



Resim 12. ELAZIĞ- HARPUR SESİ Gazetesi, 25. 9. 1958, Milli Kütüphane

Sürelî Yayınlar



Resim 14. ELAZIĞ- HARPÜT SESİ Gazetesi, 14. 3. 1959, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar



Resim 17. DEMOKRAT ELAZIĞ Gazetesi, 8 Ekim 1952, Milli Kütüphane Süreli Yayınlar

ÖZ GEÇMİŞ

Seda Gürsel, 1992 yılında Elazığ'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini tamamladıktan sonra, 2010 yılında Fırat üniversitesi İnsani ve Sosyal bilimler Fakültesi Tarih Bölümüne başladı. 2014 yılında lisans öğrenimini tamamladı. 2015-2016 eğitim öğretim döneminde Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans eğitimine başladı. Halen yüksek lisans eğitimini devam ettirmektedir.

